

Министерство на земеделието и горите

**Изпълнителна агенция
по рибарство и аквакултури**

**Национален стратегически план за
рибарството и аквакултурите**

2007 – 2013

София, България

Списък на използваните съкращения:

EU/ЕС	European Union/Европейски съюз
EFF/ЕФР	European Fisheries Fund/Европейски фонд за рибарство
ERDF/ЕФРР	European Regional Development Fund/ Европейски фонд за регионално развитие
ESF/ЕСФ	European Social Fund/Европейски социален фонд
ЕAFRD/ЕЗФРСР	European Agriculture Fund for Rural Development/Европейски земеделски фонд за развитие на селските региони
CITES/КМТЗВ	Convention for the International Trade with Endangered Species/Конвенция за международната търговия със застрашени видове
MAF/МЗГ	Ministry of Agriculture and Forestry/Министерство на земеделието и горите
NAFA/ИАРА	National Agency for Fisheries and Aquaculture/Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури
NVS/НВМС	National Veterinary Service/Национална ветеринарномедицинска служба
NFA/НУГ	National Forestry Department/Национално управление на горите
BAS/БАН	Bulgarian Academy of Science/Българска академия на науките
NCAS/НЦАН	National Centre of Agricultural Sciences/Национален център за аграрни науки
PO`s/ОП	Producers' Organisations/Организации на производителите
AFPP BG-FISH /АПРРП БГ ФИШ	Association of the fish and products producers BG-Fish/Асоциация на производителите на рибни продукти БГ Фиш
NAFisA-BG/НАРиБА	National Association of Fisheries and Aquaculture/Българска национална асоциация по рибарство и аквакултури
ФРАУ/АПРЯ	Association of Fish Producers, Yambol/Асоциация на производителите на риба, Ямбол
ФРАР/АПРР	Association of Fish Producers, Ruse/Асоциация на производителите на риба, Русе
ФРАУТ/АПРВТ	Association of Fish Producers, Veliko Tarnovo/Асоциация на производителите на риба, Велико Търново
GDP/БВП	Gross domestic product/Брутен вътрешен продукт
CFP/ОПР	Common Fisheries Policy/Обща политика в рибарството
FAA/ЗРА	Fisheries and Aquaculture Act/Закон за рибарството и аквакултурите
NPFAД/НПРРА	National Program of Fisheries and Aquaculture Development/Национална програма за развитие на рибарството и аквакултурите
NSPFA/НСПРА	National Strategic Plan for Fisheries and Aquaculture/Национален стратегически план за рибарството и аквакултурите
OPFA/ОПРА	Operational Program for Fisheries and Aquaculture/Оперативна програма за рибарството и аквакултурите
NSRF/НСРР	National Strategic Reference Framework/Национална стратегическа референтна рамка
FAD/ПРА	Fisheries and Aquaculture Development/Развитие на рибарството и аквакултурите
GT	Тонаж
TACs/ОДУ	Total Allowable Catches/Общи допустими улови



Съдържание:

Въведение.	6
I. Общо описание на сектор рибарство в България.	7
A. Географски обхват. Икономическо и социално състояние.	7
A.1. Състояние на риболовния флот. Морски риболов.	10
A.2. Състояние на аквакултурите.	11
A.3. Състояние на стопанския риболов във вътрешността на страната.	13
A.4. Състояние на стопанския риболов в р. Дунав.	14
A.5. Състояние на преработвателната промишленост и маркетинга.	15
A.6. Любителски риболов.	17
A.7. Консумация на риба и рибни продукти.	18
A.8. Защитени зони и видове в съответствие с Политиката на ЕС за опазване на рибното богатство.	19
A.9. Национална програма за опазване, възстановяване и подпомагане устойчивото развитие на рибните популации и другите водни организми.	21
A.10. Инфраструктура и организация на рибарството.	21
A.11. Групи за действие в сектор рибарство.	22
B. Образование, обучение и изследователска дейност.	23
C. Други аспекти на Общата политика в областта на рибарството – система за регистрация и издаване на разрешителни в България.	24
D. Изисквания по отношение на околната среда.	25
E. Описание на администрацията в сектор рибарство. Законодателство в сектор рибарство.	26
E.1. Възможности на администрацията, компетентност на различните институции.	26
E.2. Законодателство в сектор рибарство.	27
II. SWOT анализ и предизвикателства.	28
A. SWOT анализ.	28
B. Предизвикателства.	29
B.1. Икономически промени в сектор рибарство.	29
B.2. Промени в околната среда и водите.	29
B.3. Развитие на гражданско общество.	29
B.4. Развитие на нормативната уредба в областта на рибарството и аквакултурите.	
III. Представа за сектора по рибарство и аквакултури в България през 2013.	29
A. Ограничения, породени от състоянието на рибните ресурси, социално-икономически проблеми в различни части на сектора, ограничения на околната среда, глобализация на пазара на риба и рибни продукти.	31
A.1. Ограничения, произтичащи от състоянието на рибните ресурси.	31
A.2. Социално-икономически ограничения.	31
A.3. Ограничения по отношение на околната среда.	31
A.4. Глобализация на рибния пазар.	32
B. Значението на седемте области на Общата политика в рибарството на ЕС за ключовите приоритети на сектор рибарство и аквакултури в България.	32
B.1. Устойчива експлоатация на рибните ресурси.	32
B.2. Предлагане на продукти и равновесие на пазара.	33
B.3. Устойчиво развитие на аквакултурите.	33
B.4. Развитие и конкурентоспособност в риболовния сектор и преработвателната промишленост.	34
B.5. Човешки капитал и териториално измерение на ОПР.	37
B.6. Опазване на водите.	38
B.7. Добро управление на ОПР.	38
C. Приоритетни оси и цели.	38



С.1. Приспособяване на капацитета на българския риболовен флот.	38
С.2. Развитие на аквакултурите, преработвателната промишленост и маркетинга.	39
С.3. Насърчаване на дейности от общ интерес.	41
С.4. Устойчиво развитие на рибарските райони.	42
С.5. Техническа помощ.	43
Д. Стратегия за постигане на целите.	43
IV. Набелязване на финансови източници за изпълнение на стратегията.	45
V. Индикатори за оценка напредъка при постигане на поставените цели.	47
VI. Управление на програмата и координиране с ЕЗФРСР, ЕФРР, ЕСФ.	53
А. Изпълнение на ОПР.	53
В. Мониторингов комитет.	53
С. Тематични работни групи.	53
Д. Информационни системи.	54
Е. Връзка с политиката за развитие на селските райони.	54
Ф. Връзка с Кохезионната политика.	55

Списък на таблиците в текста:

Таблица 1. Финансова помощ, разпределена по приоритетни оси.	45
Таблица 2. Разпределение на публичното участие на ЕФР за програмния период 2007 – 2013 г.	45
Таблица 3. Финансова помощ, разпределена по оси съгласно Европейския фонд по рибарство.	46
Таблица 4. Национално финансиране за други дейности в изпълнение на Общата политика по рибарство на ЕС за 2006 г.	46

Списък на фигурите в текста:

Фиг. 1. Схема на разпространението на сероводорода в Черно море.	7
Фиг. 2. Структура на производството на риба в България (риболов и аквакултури) за 2005 г.	9
Фиг. 3. Морски улови по години.	10
Фиг. 4. Производство на аквакултури по години.	11
Фиг. 5. Улови от вътрешните водоеми по години.	13
Фиг. 6. Улови в река Дунав по години.	14
Фиг. 7. Издадени билети за любителски риболов по години.	18
Фиг. 8. Консумация на риба на човек по години.	19

Приложения:

Приложение 1:	
Подробен SWOT анализ по подсектори.	57
Приложение 2:	
Таблица 1. Роля на сектора рибарство и аквакултури в българската икономика.	64
Таблица 2. Приходи от различни дейности в сектора рибарство и аквакултури.	64
Таблица 3. Заетост в сектора рибарство и аквакултури по подсектори.	64
Таблица 4. Коефициенти на зависимост в рибарството в крайбрежните NUTS IV региони.	65
Таблица 5. Собственост на язовирите в България.	66
Таблица 6. Производство на риба в България за 2005 г.	67
Таблица 7. Улови на риба в Черно море по видове за 2005 г.	67



Таблица 8. Улови по видове в р. Дунав за 2005 г.	67
Таблица 9. Улови по семейства и видове във вътрешните водоеми за 2005 г.	68
Таблица 10. Производство на аквакултури (сладководни и морски) - 2005 г.	68
Таблица 11. Регистрирани стопанства за аквакултури (2005 г.).	69
Таблица 12. Сегментация на българския риболовен флот в Черно море по категория дължина, 2005 г.	69
Таблица 13. Сегментация на българския риболовен флот в Черно море по категория тонаж /GT/, 2005.	70
Таблица 14. Разпределение на риболовните плавателни съдове по NUTS III региони.	70
Таблица 15. Рибарски пристанища, селища и собственост на рибарските пристанища.	71
Таблица 16. Състояние на рибните ресурси в Черно море.	72
Приложение 3:	
Фиг. 1. Разпределение на приходите от морски риболов, аквакултури, сладководен риболов и преработка на риба.	73
Фиг. 2. Съотношение на производството на риба по сектори в България.	73
Фиг. 3. Водна повърхност на язовирите по NUTS III региони.	74
Фиг. 4. Съотношение на уловите по видове в Черно море за 2005 г.	75
Фиг. 5. Съотношение на уловите на риба в река Дунав по видове за 2005 г.	75
Фиг. 6. Съотношение на уловите във вътрешните водоеми по семейства и видове за 2005 г.	76
Фиг. 7. Съотношение на производството на аквакултури по подсектори и видове за 2005 г.	76
Фиг. 8. Сегментация на българския риболовен флот в Черно море по категория дължина, 2005.	77
Фиг. 9. Сегментация на българския риболовен флот в Черно море по категория тонаж (GT), 2005.	77
Фиг. 10. Износ на продукция от аквакултури през 2005 г.	78
Фиг. 11. Внос на замразена скумрия през 2005 г.	78
Фиг. 12. Внос на замразено филе през 2005 г.	79
Фиг. 13. Консумация на риба на човек по години в България.	79
Фиг. 14. Защитени зони.	80
Фиг. 15. Доходи на заетите в подсекторите рибарство, аквакултури и консервиране.	80
Фиг. 16. Потенциални региони в страната, които ще се повлияят благоприятно от ос 4.	81
Фиг. 17. Цени на пазара за риба на дребно в лв., 2000 – 2004 г.	82
Фиг. 18. Цени на пазара за риба на едро в лв., 2000 – 2004 г.	82



Въведение

Партниращите си български държавни институции и обществени организации се споразумяха за **стратегическите приоритети и цели** на страната: **до 2013 година България трябва да бъде конкурентноспособна страна с висок стандарт на живот, който се базира на устойчив социално-икономически растеж в процеса на пълна интеграция в Европейския съюз.**

За постигането на тези цели, България си постави две **средносрочни стратегически цели**:

- да постигне и поддържа висок икономически ръст чрез динамична икономика, основана на високите технологии и в съответствие с принципите на устойчиво развитие;
- да подобри качеството на човешкия капитал и да постигне работна заетост, приходи и нива на социална интеграция, които осигуряват по-висок жизнен стандарт.

За да бъдат осъществени гореспоменатите стратегически цели и заложената Национална стратегическа референтна рамка (НСРР), интервенциите до 2013 г. ще бъдат фокусирани върху следните **стратегически приоритети (три тематични и един териториален)**:

- подобряване на базисната инфраструктура;
- повишаване на качеството на човешкия капитал с акцент върху заетостта;
- насърчаване на предприемачеството, благоприятна бизнес среда и доброто управление;
- поддържане на балансирано териториално развитие.

Заложените интервенции (в 7 Оперативни програми и 2 Национални стратегически плана и програми) за осъществяването на стратегията на страната са в следните **области**:

- транспорт;
- околна среда;
- развитие на човешките ресурси;
- развитие на конкурентноспособността на българската икономика;
- административен капацитет;
- регионално развитие;
- техническа помощ;
- земеделие и развитие на селските райони;
- **рибарство и аквакултури.**

За извършване на интервенциите в областта на рибарството и аквакултурите се предвижда финансовата подкрепа от Европейския фонд за рибарство (ЕФР). Тези интервенции са разработени, представени и формулирани в Националния стратегически план за рибарството и аквакултурите (НСПРА) и в Оперативната програма за рибарство и аквакултури (ОПРА).

НСПРА очертава представите, стратегическите цели и приоритетите за национално развитие, както и показва необходимите финансови ресурси и организационна структура за тяхната реализация. Предвид програмните процеси и управлението на Европейския фонд за рибарство (ЕФР), след 2007 г. ролята на НСПРА е да структурира и предостави възможността за стратегически избор съгласно националната политика за инвестиране, като осигури адекватно координиране и обезпечи финансово интервенциите (съфинансирани със средства от ЕФР).

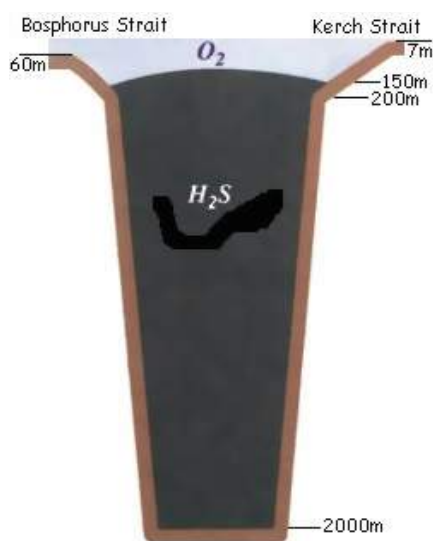


I. Общо описание на сектор рибарство в България.

A. Географски обхват. Икономическо и социално състояние.

Секторът по рибарство и аквакултури има специфични позиции и роля в земеделието в България, и в националната икономика. Общият приход от рибарство и аквакултури прибавя към българската икономика около €14.3 млн. (табл. 1 и 2, приложение 2 и фиг. 1, приложение 3). Секторът по рибарство и аквакултури в България, включително преработката на риба има относително малък дял на национално ниво (0.38% от работната сила в страната), въпреки че осигурява висока работна заетост на регионално равнище, особено в крайбрежните райони, където представлява значителен дял от местната икономика. Има около 12 260 наети работници (2003 г.), от които 16% са жени. В подсектор морски риболов работят 3 430 души. Стопанския риболов във вътрешността на страната допринася значително за развитието на икономиката на регионално равнище – 1 620 наети работници. Производството на аквакултури осигуряват заетост на пълно работно време на почти 5 000 души, а преработвателната промишленост – на 2 230 (табл. 3, приложение 2). Трябва да се отбележи, че по-голяма част от работата в преработвателната промишленост (вероятно до 2/3) е сезонна. Също така е важно да се отбележи, че пропорциите на зависимост в рибарството в България (табл. 4, приложение 2) са от същия порядък, като тези в ЕС. Въпреки това са по-ниски от съществуващите в повечето страни от Европейски съюз, в които има области, занимаващи се основно с рибарство (обикновено 20% или 30% в райони NUTS IV в някои части на Гърция, Испания и Португалия).

Българската крайбрежната ивица на Черно море е с дължина 378 км. Териториалните морски площи на страната (до 12 морски мили) са 6 506 км². Площта на континенталния шелф е 10 886 км², а икономическата зона в Черно море – около 25 699 км². Черно море има специфични особености.



Фиг. 1. Схема на разпространението на сероводорода в Черно море.

Поради големия приток на речни води, морската вода на Черно море е два пъти по-слабо солена (18‰), отколкото в Средиземно море и в Световния океан, които имат соленост около 35‰. Приливите и отливите са незначителни и се регистрират само с апаратура (3 до 8 см). Друга уникална характеристика на Черно море е наличието на сероводород в хоризонтите под 150-200 м дълбочина, обхващащо почти 90% от целия му обем (фиг.1). Наличието на сероводород и липсата на кислород под 150-200 м дълбочина, прави невъзможно съществуването на живи същества в този воден обем, с изключение на някои анаеробни бактерии.

Флората и фауната на Черно море се състои от около 292 вида макрофитни и 700 вида микрофитни водорасли, гъби и др. и около 3 190 животински вида. В него живеят около 125 вида риба (26 от тях имат търговска стойност). Основни и най-масово представени в уловите са били винаги пелагичните видове, които обитават откритите райони, но подхождат и в крайбрежната зона.

Някои от черноморските видове имат сезонен и/или миграционен характер. Други се отбелязват като “местни” (немигриращи) и са обект на целогодишен риболов:

- местни (немигриращи) видове: цаца (*Sprattus sprattus sulinus*); калкан (*Psetta maxima maeotica*); сем. Попчета (*Gobiidae*); морски кефал (*Mugil cephalus*); меджид (*Merlangius merlangius euxinus*); и др.
- мигриращи видове: хамсия (*Engraulis encrasicolus ponticus*); сафруд (*Trachurus mediterraneus ponticus*); дунавска скумрия (*Alosa pontica pontica*); черноморска бодлива акула (*Squalus acanthias*); лефтер (*Pomatomus saltatrix*); паламуд (*Sarda sarda*) и др.
- молюски/ракообразни: черна мида (*Mytilus galloprovincialis*) и рапан/морски охлюв (*Rapana thomasiana*) и др.



Най-често обект на риболов в Черно море са дребни видове риби: цаца, хамсия, сафрид и меджид. Други риби са представени в по-малки количества в уловите са: кефал, акула и калкан. Към развитието на улова на тези видове България се опитва да добави и този на хищния морски охлюв Рапана (*Rapana thomassiana*).

По-голяма част от морския риболов е съсредоточен в териториални води (до 12 мили). Основните рибарски пристанища са Бургас, Варна, Созопол, Несебър и Балчик. Улов на риба се осъществява по цялото крайбрежие, а отглеждането на молюски е съсредоточено в централните и северни райони.

Общата площ на сладководните водоеми е 65 000 хектара. Тя включва естествените езера, вътрешните реки, р. Дунав, язовирите и рибовъдните стопанства.

Общата дължина на вътрешните за страната реки е 20 231 км с водна повърхност около 15 000 хектара. Характерни за повечето български реки са големите колебания на водното им ниво и поройният им характер през пролетта, в горните им течения. Условно реките могат да се разделят на пълноводна, пълноводно-мрянова, мрянова и шаранова зона, като границите между тях са размити. Те се обитават от повече от 50 вида и подвиди риба. Реките имат основно значение за любителския риболов.

Високопланинските езера в България са предимно малки по площ, и не се отличават с богата обща биомаса, в това число и ихтиофауна. Обитавани са от характерни високопланински видове. Повечето от високопланинските ни езера попадат в защитени територии, като само в някои от тях е разрешен любителски риболов.

Останалите естествени езера се намират в равнините: повечето са край Черно море – Бургаско, Варненско, Шабленско, Дуранкулак и др.; край Дунав – Сребърна; няколко малки езера има и във вътрешността на страната. При големи засушавания крайморските езера се осоляват. Те се отличават с топли води, с богата хранителна база и ихтиофауна. Част от тях също попадат в защитени територии. Имат значение основно за любителския риболов.

Дължината на р. Дунав в границите на България е 471 км. Река Дунав се отличава с най-богатата ихтиофауна в Европа (около 85 вида), като българският участък се обитават от около 65 видове риба. В р. Дунав се извършва любителски и стопански риболов.

Общата водна повърхност на язовирите в България е 63 664 хектара (фиг. 2, приложение 3).

Според водната си повърхност язовирите могат да бъдат разделени в три групи:

големи язовири	с водна повърхност > 200 хектара
средно големи язовири	с водна повърхност 20 – 200 хектара
малки язовири	с водна повърхност < 20 хектара

Големите държавни язовири (около 250, с обща водна повърхност 29 452 хектара) се използват комплексно – за напояване, енергодобив, като рибостопански обекти, като зони за отдих и др. Това многоцелево използване, обуславя големите колебания на водните нива и поради това понякога възникват неблагоприятни условия за водните организми. В тях са дефинирани зони за аквакултури, стопански и любителски риболов. Големите и стопански значими язовири (51 на брой според дефиницията в Закона за водите) се използват предимно за любителски риболов и развитие на аквакултури в садкови установки.

Малките и средно големи язовири се използват за стопански риболов, отглеждане на аквакултури и любителски риболов. Максималното производство на риба в язовири е постигнато през 80-те години и е 7 000 тона годишно (около 40% от общата продукция).

Язовирите и площите около тях са подходящи за организиране и развитие на риболовен туризъм и екотуризм.

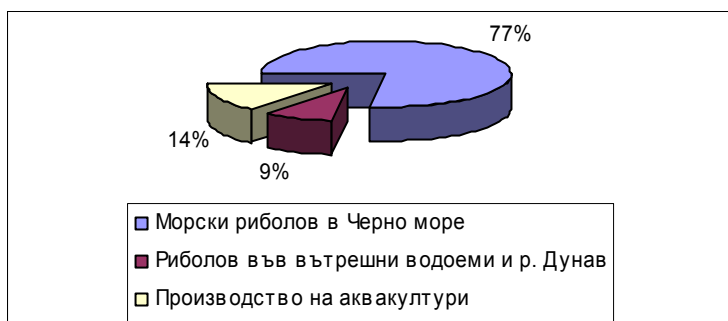


Използването на язовирите за производство на аквакултури е от изключително значение особено в районите NUTS IV. В тези райони има повече от 2 500 язовира, които могат да се използват за рибопроизводство (фиг. 3, приложение 3).

Разпределението на собствеността на язовирите в България е показано в таблица 5 на приложение 2.

Основната част от улова на българския флот е в Черно море (около 90% от общия улов). Риболовът в р. Дунав, във вътрешните реки, естествените езера и язовирите представлява около 10% от общия улов. Цялото производство на риба в България (улови и аквакултури) през 2005 г. е показано на табл. 6, приложение 2 и на фиг. 2, приложение 3.

Структурата на производство на риба в България има специфични характеристики. Като цяло производството на риба се определя основно от 2 фактора – стопански риболов и производството на аквакултури. Стопанският риболов се разделя в две главни групи – морски риболов (в Черно море) и сладководен риболов (извършван в р. Дунав и вътрешните за страната водоеми). Производството на аквакултури също са разделя в две основни групи – морско и сладководно производство на аквакултури. Виж фигура 2:



Фиг. 2. Структура на производството на риба в България (риболов и аквакултури) за 2005 г.

Стопанският риболов е особено важен за населението в черноморския район и по крайбрежието на р. Дунав, тъй като в тези региони се явява средство за препитание.

Улови от стопански риболов:

- уловът в Черно море възлиза на 89,7% от общият улов на риба в България. Важно е да се отбележи, че уловът на морски охлюв Рапана представлява 47,7 % от целият улов в Черно море. От останалите 53,3% от улова в Черно море (улов на различни видове риба) 80 – 85 % представлява уловът на цаца (таблица 7, приложение 2 и фиг. 4, приложение 3).

- уловът във вътрешността на страната е около 10.3% от общия за страната и представлява: улова в р. Дунав – 1.8 % и във вътрешните водоеми – около 8.5 % (таблица 8 и 9, приложение 2 и фиг. 5 и 6, приложение 3).

Производство на аквакултури:

Производството на аквакултури се състои от два различни подсектора – *сладководно производство на аквакултури и морски аквакултури*, които заедно представляват приблизително 13.8% от общото производство (таблица 10, приложение 2 и фигура 7, приложение 3).

Сладководните аквакултури са традиционно добре развит сектор, но има необходимост от реструктуриране на производството и въвеждане на нови видове с добри пазарни перспективи. Производството на екологично чисти продукти е друга перспективна възможност за развитие.

Морските аквакултури включват единствено ферми за отглеждане на молюски и възлизат на по-малко от 1.0% от общото производство. Все още в страната няма морски ферми за отглеждане на риба, въпреки че в близкото минало е имало успешни опити. Морските аквакултури имат добра перспектива за бъдещо развитие, което се нуждае от специални грижи и подкрепа.



А.1. Състояние на риболовния флот. Морски риболов.

А.1.1. Състояние на риболовния флот.

От 2 234 регистрирани български риболовни кораби в Черно море през 2005 г., само 58 са с дължина над 15 м. От тях 95 % са с дължина по-малка от 12 м. Някои от тези с дължина над 15 м са стари и неефикасни при работа, поради липса на оборудване и двигатели, различни от необходимите за техния тонаж. Риболовният флот е основно съсредоточен в Бургас, Варна и Созопол.

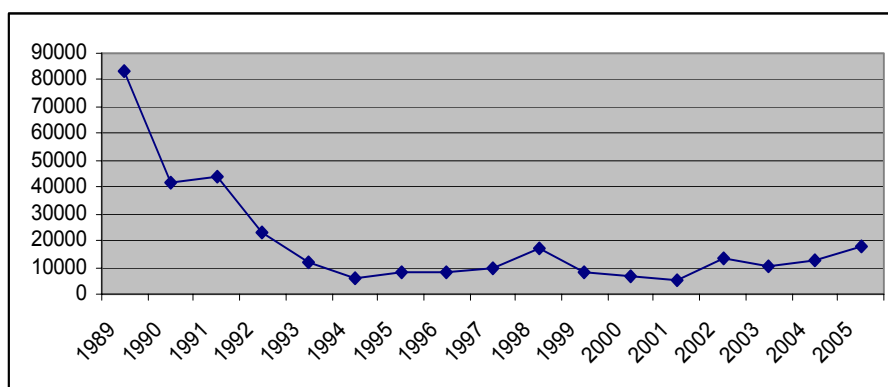
Общият брой на риболовните кораби, регистрирани и извършващи дейност в различни райони на Черно море, сегментите на флота, както и разпределението му по категория тонаж (GT) и категория дължина са показани в таблица 12 и 13, приложение 2 и фиг. 8 и 9 на приложение 3.

Цялостната картина на българския черноморски риболовен флот показва, че броят на малките плавателни съдове значително доминира. Малките плавателни съдове се използват в близките до брега зони.

Разпределението на плавателните съдове по пристанища е показано в табл. 14, приложение 2.

А.1.2. Морски риболов.

Общите улови от стопански риболов в Черно море намаляват през годините и тенденцията ясно се вижда на фиг. 3:



Фиг. 3. Морски улови по години.

Статистическата информация на Българската риболовна асоциация за морските улови за 2005 г. показва, че той възлиза на 17 620 тона, като най-важните видове сред него са: морския охлюв рапана (47,7%) и цацата (40,9%), а на всички останали видове е под 12% (табл. 6, приложение 2 и фиг. 4, приложение 3).

Подсектор морски риболов е от значение за заетостта в някои селски региони в определени области на страната, както беше споменато по-горе. Рибарството и аквакултурите са важен участник в местната икономика. Рибарството и преработвателната промишленост имат немалък дял в някои региони на черноморското крайбрежие: Приморско, Бургаски регион – 16,6% работят като рибари; Бяла, Варненски регион – 11,9% (табл. 4, приложение 2). В Бургас и Варна има значителен брой заети в сектора (677 и 232, съответно), но са с по-ниска степен на зависимост (0,5 и 0,2%, съответно). Общият доход на рибар (с плавателен съд) за 2005 г. е оценен на € 1 850 (фиг. 15, приложение 3).

Според данните на ИАРА разрешителните за риболов в Черно море са:

риболовни кораби < 10 GRT	95 %
риболовни кораби 10 – 25 GRT	3 %
риболовни кораби 25 – 40 GRT	1 %
риболовни кораби > 40 GRT	1 %



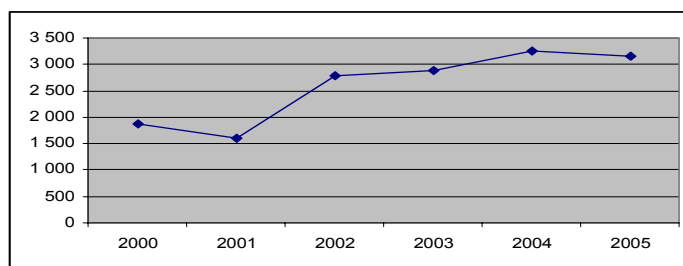
Според данни на Института по рибни ресурси популацията на цацата в българската шелфова зона е приблизително 60 000 тона и пределно допустимият улов на цаца, който няма да повлияе негативно популацията, е около 20 000 тона годишно (табл. 16, приложение 2). Осъществяване на подобен улов е възможно, но пазарът не е готов да поеме толкова голямо количество продукт, който не е нито с ценни качества, нито е с висока цена. Уловът на цаца е от значение предимно за преработвателната промишленост: създават се различни по обем и вид продукти – осолена, маринована, консервирана и др.

Морският охлюв Рапана е основният черноморски продукт, ориентиран към износ и уловът му възлиза на 47,7% (8 400 тона) от общите улови в Черно море. По настоящем е един от най-атраktivните продукти. Изнася се основно за Япония, но интерес към този продукт проявяват и други пазари. Подготовката на морския охлюв за износ изисква много работна ръка и производствени съоръжения.

Значимите за черноморския риболов видове с ценни качества са калкан, акула, паламуд, лефер, кефал, есетрови видове и дунавска скумрия (карагъоз). Запасите от есетрови видове риба застрашително намалява през последните две десетилетия. За запазване на тези видове и възстановяване на запасите от тях (особено запасите от моруна) е необходимо те да бъдат защитени от поне 5 до 10 годишен мораториум за цялата област на Черно море, включително и от всички останали черноморски страни. Уловът на калкан (*Psetta maxima maeotica*) днес е обект на квоти, тъй като е необходимо видът да бъде защитен. Динамиката на уловите на повечето стопански ценни видове по българската черноморска шелфова зона показва понижение в сравнение с предходните години. Единственият вид с устойчиви запаси е цацата (от рибите) и морския охлюв Рапана (от моллюските). Създават се възможности за алтернативно приложение на цацата за производство на рибно брашно, но това все още е въпрос на бъдещи проучвания.

А. 2. Състояние на аквакултурите.

Общото производство на аквакултури бавно се увеличава през последните години и е показано на фиг. 4:



Фиг. 4. Производство на аквакултури по години.

В страната съществуват два основни подсектора: сладководни (топловодни и студеноводни) и морски аквакултури. Броя на регистрираните стопанства в България за аквакултури е даден в таблица 11 на приложение 2.

А.2.1. Сладководни аквакултури.

Наличието на 65 000 хектара водна площ дава големи възможности за развитие на производството на аквакултури в България.

Общата водна площ използвана за производство на аквакултури е около 9 178 ha, като преобладават непълносистемните стопанства от угоителен тип за производство на риба за консумация. Обикновено се използват интензивни и полуинтензивни системи за производство. Най-масово отглежданите видове, обект на рибовъдство в България са дъгова пъстърва (*Oncorhynchus mykiss*) - 36.6% от общата продукция през 2005 г. и шаран (*Cyprinus carpio*) - 29,5% от общата продукция през 2005 г.



Производството на аквакултури е основно за вътрешния пазар (например почти 100% от продажбите на произведените количества от шаранови видове риби се реализират на вътрешните пазари). Най-голям процент от износа заемат замразените рибни продукти.

При полуинтензивното рибовъдство в България доминират поликултурите от шаран, бял амур, бял и пъстър толстолоб, а при суперинтензивното отглеждане в мрежени клетки - монокултури от дъгова пъстърва.

Специфичните хидрографски особености на страната определят неравномерното разпределение на стопанствата в 28-те административни области на страната. От регистрираните общо 200 аквакултурни обекти към края на ноември 2006, година почти 2/3 (58%) са непълносистемни. Това са стопанства от угоителен тип за производство на риба за консумация.

Отглеждащите топлолюбиви видове стопанства, съставляват 55 %, като в 4 от тях се отглеждат есетрови риби. Съществуват стопанства, които отглеждат топлолюбиви и студенолюбиви видове.

Преобладаващ тип съоръжения за рибовъдство са басейните от земен тип (използвани предимно в топловодното рибовъдство) и значително по-малко на брой са басейните от циментов тип (използвани основно за пъстървовъдство). Стопанствата със садкови съоръжения до края на 2006 г. са 13 на брой или 6.5 % от общия брой аквакултурни стопанства. В страната този тип съоръжения се използват основно за суперинтензивно производство на пъстървови и шаранови видове риби.

Преобладаващият брой стопанства в България имат водна площ от 1 до 10 ha, това са около 42 % от общия брой стопанства. Относително голям е дялът (29 %) и на стопанствата с водна площ за аквакултурно производство под 1 ha. Около 34 обекта експлоатират водни площи над 20 ha.

През последните няколко години се наблюдава тенденция за изграждане на нови ферми с мрежени клетки за отглеждане на шаран и дъгова пъстърва, а също така и на есетрови видове. Възможностите на тези производствени съоръжения за отглеждане на стопански ценни видове риби са много големи.

A.2.1.1. Топловодни аквакултури.

В топловодното производство на аквакултури обекти за отглеждане са: шаран (*Cyprinus carpio*); бял толстолоб (*Hypophthalmichthys molitrix*) и пъстър толстолоб (*Aristichthys nobilis*); бял амур (*Ctenopharingodon idella*) и черен амур (*Mylopharingodon piceus*); буфалови риби (*Ictiobus spp.*) и лин (*Tinca tinca*). Нараства значението на европейския сом (*Sillurus glanis*), американския (канален) сом (*Ictalurus punctatus*), бялата риба (*Sander /Stizostedion/ lucioperca*), щуката (*Esox lucius*), като обект на този тип рибовъдство. Правени са успешни опити за отглеждане на змиорка (*Anguilla anguilla*).

Към топлолюбивите водни организми принадлежи и езерния рак (*Astacus astacus*), чието производство за 2005 г. възлиза на 2,5 т., което представлява 0,08 % от общата аквакултурна продукция на страната.

Продукцията от топловодните стопанства, включително есетровите е 1 813 т. през 2005 г., което представлява 57,7 % от общата продукция на аквакултури в страната (табл. 10, приложение 2 и фиг. 7, приложение 3).

Есетровите риби (заемащи междинно положение по отношение на изискванията си към температурните режими, спрямо топловодните и студеноводните аквакултури) са обект на отглеждане в специализирани сладководни ферми за производство на риба за консумация и на зарибителен материал. Основно се отглеждат руска есетра (*Acipenser gueldenstaedti*), сибирска есетра (*Acipenser baeri*), моруна (*Huso huso*), чига (*Acipenser ruthenus*), както и хибриди. Производството на есетрови риби е най-бързо развиващият се подсектор при аквакултурите за последните 6-7 години.

A.2.1.2. Студеноводни аквакултури.



Обект на студеноводните аквакултури в България са основно сем. Пъстървови - дъгова пъстърва (*Oncorhynchus mykiss*), балканска пъстърва (*Salmo trutta fario*) и сивен (*Salvelinus fontinalis*).

Използват се методи за интензивно отглеждане в бетонни басейни, както и методи на суперинтензивно отглеждане в садкови установки. Пъстървовъдството изисква висококачествени и добре балансирани концентрирани гранулирани фуражи и поради липсата на производство на такива в България набавянето им е само от внос.

Продукцията от пъстървовите стопанства през 2005 г. е 1157 т., което представлява 37% от общата продукция от аквакултури в страната (табл. 10, приложение 2 и фиг. 7, приложение 3).

Производството на дъгова пъстърва е съсредоточено основно в планинските и полупланински региони на страната, като се прилага най-вече отглеждане в канален тип стопанства и в садкови установки. Стойността на продукцията, след извършените продажби през 2005 г. е около € 3.5 млн.

В сектора през 2005 г. са били заети 250 работника в пъстървови стопанства и около 5 000 в шарановите стопанства. За същата година заетите пряко с работа в стопанствата за производство на аквакултури са с годишен приход € 1 850 – 2 000 (фиг. 15, приложение 3).

А.2.2. Морски аквакултури.

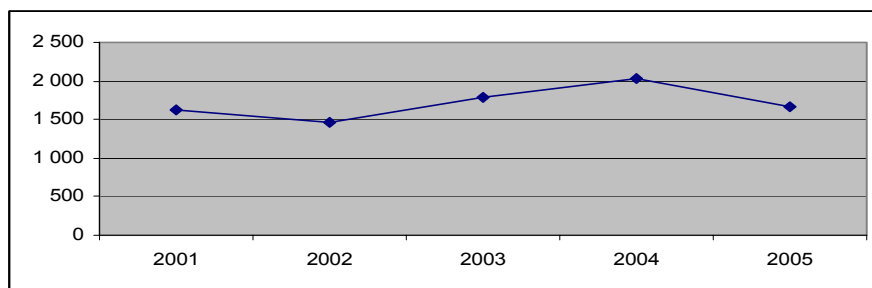
Фермите за морски аквакултури (мидени ферми и ферми за производство на кафяво морско водорасло) към ноември 2006 г. са 18 (мидени - 16 и за водорасли - 2) и заемат 9 % от общия дял на стопанствата в страната.

Основният вид отглеждан в крайбрежните акватории е черната морска мида (*Mytilus galloprovincialis*). Производството през 2005 г. е в размер на 170,59 тона, което представлява 5.4% от общата продукция от аквакултури в страната (табл. 10, приложение 2 и фиг. 7, приложение 3).

През последните три години има стабилна тенденция към развитие на морските аквакултури по българското крайбрежие. Само от началото на 2006 г. до края на месец ноември 2006 г. са регистрирани четири нови обекта за морски аквакултури.

А.3. Състояние на стопанския риболов във вътрешността на страната.

Уловите от стопански риболов във вътрешните водни обекти по години са дадени на фиг. 5 и се движат между 1 500 и 2 000 тона през последните години:



Фиг. 5. Улови от вътрешните водоеми по години.

Стопанският риболов във вътрешността на страната се извършва основно с малки рибарски лодки в язовирите и някои от естествените езера. Обикновено наетите работници са на пълно работно време, но заетостта има сезонен характер. Повечето от разрешителните за стопански риболов са издадени на мъже и по-малко от 1% - на жени.

Видовете, обект на риболов са: шаран (*Cyprinus carpio*), каракуда (*Carassius sp.*), бял толстолоб и пъстър толстолоб (*Aristichthys nobilis*, *Hypophthalmichthys molitrix*), бял амур (*Ctenopharingodon idella*) и черен амур (*Mylopharingodon piceus*), платика (*Abramis brama*),



европейски сом (*Sillurus glanis*), бяла риба (*Sander lucioperca/Stizostedion lucioperca*) и др. Средният годишен улов варира между 1 500 и 2 000 тона. Уловът за 2005 г. е 1 663,86 тона, което е около 7,3% от общото производство на риба.

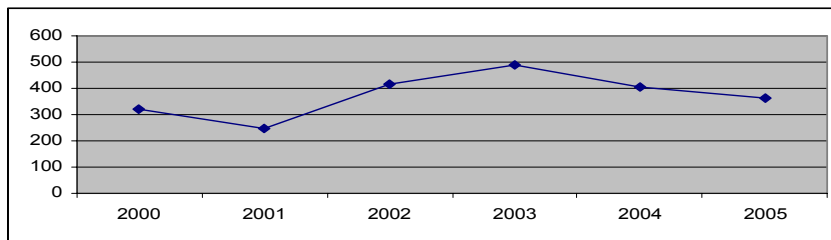
Уловите по семейства и видове, и съотношението между тях за 2005 г. е показано в табл. 9, приложение 2 и фиг. 6, приложение 3.

Трябва да се отбележи, че немалка част от малките и средните язовири в момента се третират от нормативната уредба като обекти, в които се извършва стопански риболов, а на практика работят като непълносистемни стопанства за уговане на риба за консумация. В тях плавателните съдове се използват за обслужване на технологичните дейности по отглеждането на рибата. В това отношение нормативната уредба се нуждае от корекции и привеждане на режимите на ползване на язовирите, в съответствие с реалната им експлоатация.

За големите язовири, където все още съществуват зони за стопански риболов, тенденцията е тези зони постепенно да отпаднат и язовирите да се ползват само за любителски риболов, производство на аквакултури и допълнителни дейности, като риболовен туризъм и екотуризъм.

А.4. Състояние на стопанския риболов в р. Дунав.

Общите улови в река Дунав през годините се движат между 300 и 500 тона годишно и са показани на фиг. 6:



Фиг. 6. Улови в река Дунав по години.

Стопанският риболов по р. Дунав се извършва с 1 126 малки риболовни съда до 10 GT (с дължина по-малко от 12 м) (табл. 14, приложение 2). В крайдунавските региони на страната риболовът е важен за препитанието на населението, като често това е единственият източник на приходи.

Броят на издадените разрешителни за риболов с лодки в р. Дунав за 2005 г. е 1 447. Общините по протежение на р. Дунав, които най-вече зависят от риболовната дейност са следните: Ново Село, Лом, Никопол, Белене, Свищов, Тутракан, Силистра и повечето села по брега на реката.

Средният годишен улов в р. Дунав за последните пет години е около 400 тона, като за 2005 г. е 360,82 тона. Уловите по видове в р. Дунав са показани в табл. 8 на приложение 2 и фиг. 5, приложение 3.

Важни видове риба за населението, заето в риболовна дейност са: европейски сом (*Sillurus glanis*), платика (*Abramis brama*), бяла мряна (*Barbus barbus*), шаран (*Cyprinus carpio*), каракуда (*Carassius sp.*), червеноперка (*Scardinius erythrophthalmus*), риби от растителноядният комплекс, както и мигриращи видове – карагьоз (*Alosa pontica*) и есетрови риби. Представители на семейството на есетровите са моруна (*Huso huso*), руска есетра (*Acipenser gueldenstaedti*), пъструга (*Acipenser stellatus*) и немигриращият вид - чига (*Acipenser ruthenus*).

Популациите на най-ценните и важни за риболова видове риба в р. Дунав са изключително нестабилни, поради което не може да бъде гарантиран, нито предварително да се планира техния улов. Някои есетрови видове като шип (*Acipenser nudiiventris*) и атлантическа есетра (*Acipenser sturio*) вече не се срещат в реката (включени са в Червената книга, като застрашени видове и уловът им е



забранен). Популациите на останалите есетрови видове и особено на моруната са със силно намалени запаси и са необходими специални мерки за да се опазят.

A.5. Състояние на преработвателната промишленост и маркетинга.

A.5.1. Преработвателна промишленост.

Морският риболов и производството на аквакултури са тясно свързани с преработвателната промишленост. Някои производители на риба и аквакултури са оборудвани със собствени съоръжения за преработване, разположени в близост до местата за производство, което подпомага подобряване качеството на крайния продукт. Всички изисквания на ЕС в областта на ветеринарния и санитарен контрол, стандартите за качество и безопасност на храните се прилагат в този сектор. Рибната преработвателна промишленост в страната е добре подготвена да посрещне всички стандарти на ЕС и е на първо място в сравнение с останалите сектори от преработвателната промишленост (месна промишленост, птицепроизводство и млечна промишленост). Благодарение на предприемаческите програми SAPARD някои от рибните преработвателни предприятия бяха реконструирани и работят в пълно съответствие с хигиенните изисквания на ЕС и стандартите за качеството и безопасност на храните.

В региона на Созопол заетостта в преработвателната промишленост възлиза на около 1,4% от общата заетост. В Бургас (335 работни места) и Варна (320 работни места) заетостта в преработвателната промишленост е около 0,2 до 0,3% от общата заетост (табл. 4, приложение 2). Общият доход на заетите в рибната преработвателната промишленост за 2005 г. е приблизително € 2 150 годишно (фиг. 15, приложение 3).

По-голяма част от произведената риба се консумира прясна или замразена. Основната част от рибните продукти са замразени, а по-малката част от произведената риба подлежи на частично или пълно консервиране. За периода 1998 – 2000 г. общото количество преработена риба е спаднало с 7,1%, основно поради намаленото количество консервирана риба. Местният пазар е с ограничено търсене. Забраната за износ на рибни продукти от България към страните от ЕС е основната причина за намаляване на производството през този период. Напоследък ситуацията в преработката на водни организми се е подобрила.

Общата заетост в рибната преработвателна промишленост през 2005 г. е 2 230. Общият брой на предприятията за преработка е 26, като повечето от тях са модернизирани, реконструирани и изнасят продукция за ЕС. Преработката на *Rapana thomassiana* постигна значителен напредък. В тази дейност са ангажирани 6 фирми – една в Созопол, две в Бургас, две във Варна и една в Балчик. В тези компании директно от рибарите се доставят живи рапани. Приходът от продажбите за 2005 г. се оценява на € 4 200 000.

В преработката на рапани са ангажирани голям брой работници, като 70 % от тях са жени. Около 70 – 75% от заетите в сектора са на пълно работно време, но работата е сезонна и се определя от риболовния сезон на рапана.

A.5.2. Маркетинг и търговия с риба и рибни продукти.

Все още маркетинговата инфраструктура в страната не е добре развита. Ясно се вижда необходимостта от организиране и създаване на магазини за продажба на едро и мрежа за разпространение на риба и рибни продукти. В някои планински и селски региони разпространението на последните практически отсъства, поради което консумацията на риба в тези региони е значително по-ниска от средната.

В България не съществува система за първа продажба на продукти от стопански риболов. За да изпълни изискванията на европейското законодателство по отношение Общата организация на пазара, България възнамерява да изгради няколко пункта за първа продажба, които да осигурят прозрачност, по-добър контрол върху данните и качеството, както и по-добри условия и цени за рибарите.



Рибните доставки от вътрешността на страната и от Черноморието се управляват от търговци на едро, много от които работят и с други видове хранителни продукти. Последните получават прясна риба директно от търговците на едро по крайбрежието, замразена цаца от производителите и замразена риба от внос - от вносителите и я доставят до магазините на дребно във вътрешността на страната. Количествата прясна риба са малки (може би по-малко от 20% от общия улов), а доставките – непостоянни. Незначителна част от пресните рибни продукти и жива риба в България се продават в големите търговски вериги.

A.5.2.1. Износ на рибни продукти.

Не повече от 30% от общата продукция се изнася (това включва и износът на рапан). Повече от 50% от износа на рибни продукти представлява износ на молюски (миди и морски охлюв рапана). Най-важните партньори за износ са Япония, Турция и Гърция. Основната част от износа на замразени рибни продукти принадлежи на дъговата пъстърва. Малки количества жив шаран се изнасят за Гърция и Македония.

Българските производители на риба са заинтересовани от увеличаването на износа, тъй като експортните цени са по-високи от местните и същевременно така избягват ограниченията на местния пазар (произтичащи от ниската консумация).

Общата продукция на риба и рибни продукти за 2005 г. в сектора рибарство и аквакултури е 28 164 тона. Количеството изнесена продукция представлява 10 200 тона суровини (фиг. 10, приложение 3):

дъгова пъстърва (замразена, изчистена, във вакуумна опаковка)	200 тона
филе от дъгова пъстърва (замразено, във вакуумна опаковка)	100 тона
шаран (жив)	140 тона
пъстър толстолоб (жив)	15 тона
цаца (маринована, осолена)	1300 тона
рапан (консервиран, сварено месо)	1400 тона (8400 тона необработен материал)

Общият износ от 4 064 тона живи и консервирани водни организми възлиза на около 39,9% от производството на риба в сектора рибарство и аквакултури. От общото производство износът на морски продукти е 37% и само 2,9% от износа са сладководни аквакултури. Стойността на изнесената продукция за 2005 г. е € 6 300 000.

От сладководните видове риби, основна част от износа са:

- Дъгова пъстърва (замразена, изчистена, във вакуумна опаковка) - износът ѝ е насочен главно към страни от ЕС - Германия, Белгия, Холандия и др.
- Шаран (жив) - изнася се в някои съседни държави като Гърция, Македония, Сърбия и Черна гора, и отчасти в Германия.
- Черният хайвер от есетрови риби също е обект на износ. Основната част от производството на хайвер за износ идва от р. Дунав и незначителни количества от Черно море. Добива на хайвер от есетрови риби е под регулацията на Конвенцията за международна търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора CITES. Изнася се и известно количество филе от есетрови видове.

Общият износ на рибна продукция от България е около 1 500 тона годишно.

Цялата продукция от рапана се екпортира. Необработените суровини от рапана са 8 400 тона. Износът на морския охлюв включва само консервирани продукти (сварено месо). При консервирането му се губят големи количества от теглото (около 4-5 пъти по-малко). Ето защо и изнесената продукция е около 1 400 тона.

A.5.2.2. Внос на рибни продукти.



Общото количество на рибни продукти на българския пазар е около 45 000 тона годишно. Половината от него - от 20 000-25 000 тона - представлява внесена продукция. Вносът се състои предимно от замразена риба (скуприя, хек, съомга и други видове) - около 90%, известно количество прясна риба от Гърция (спарид, костур, тон и др.) и консервирана риба (маринована, осолена, в консерви).

САЩ и Канада са основните износители за България на замразена риба. Големи количества замразена риба се внасят от някои страни на ЕС. От съседните ни страни най-големи количества замразена и охладена риба се внасят от Гърция и Турция.

Вносът на риба и рибни продукти за 2005 г. е 24 770 тона, от които 90% замразена риба. Вносът на скуприя (фиг. 11, приложение 3) е около 80 % от замразената риба (16 393 тона), като основно се извършва внос от следните държави:

САЩ	50 %
Канада	20 %
Великобритания	10 %
Холандия	6 %
Норвегия	5 %
Ирландия	4 %

Вносът на замразено филе (1 520 тона) за 2005 г. е основно от (фиг. 12, приложение 3):

Аржентина	764 тона
Норвегия	136 тона
Германия	86 тона
Испания	67 тона
Холандия	30 тона

Търговският баланс в сектора е отрицателен – стойността на внесените риба и рибни продукти е почти 2,5 пъти по-голяма, в сравнение със стойността на изнесената продукция.

Наблюдава се тенденция към увеличаване разнообразието на рибни продукти на пазара и подобряване на хигиенните условия в процеса на преработка. Благодарение на взетите мерки, някои производители получиха разрешение за износ на продукция в ЕС.

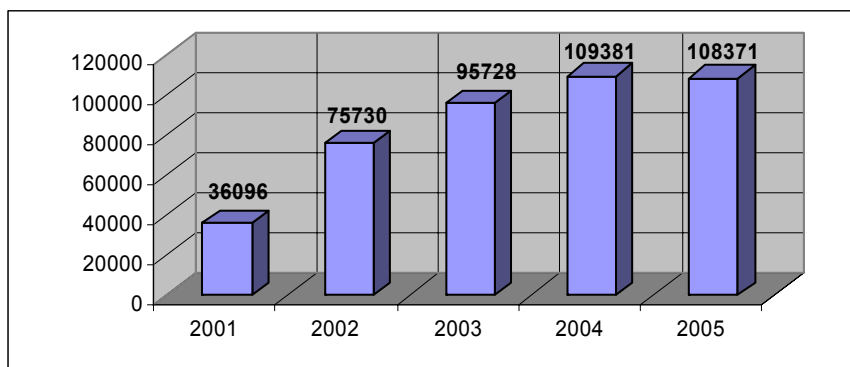
А.6. Любителски риболов

Любителският риболов е традиционно и популярно занимание в България. В миналото, през първата половина на XX в., любителският риболов се е извършвал единствено в естествени водоеми – Черно море, р. Дунав, вътрешните реки, езера и мочурища. Постепенно възможностите за риболов са се увеличавали, благодарение на новоизградените изкуствени водоеми през втората половина на XX в. Язовирите са били зарибени с различни видове риба от местната ихтиофауна и са интродуцирани чужди видове. В страната голяма част от язовирите се използват за любителски риболов – около 160 язовира с водна повърхност приблизително 42 265 хектара (по оценка на ИАРА, 2005 г.). Любителският риболов в България е в тясна връзка с останалите сектори в отрасъла, а ситуацията при любителския риболов се отразява на общата ситуация в сектора, поради някои специфични характеристики (местни традиции и навици, както и някои от правата на любителите-риболовци).

В България има около 110 000 регистрирани любители-въдичари, които практикуват риболов в свободното си време, като броят им се увеличава всяка година. Любителският риболов е позволен за лица, притежаващи билет за любителски риболов, освен при извършването на такъв във водите на Черно море. Производители на аквакултури също са се ориентирали към предлагане на платен любителски риболов. През 90-те години броят на любителите риболовци с риболовен билет драстично се понижава до 20 000, но без да намалява броят на рибарите, които действително практикуват любимото си занимание. Този безконтролен риболов, както и браконьерството с мрежени уреди е довел до изтощаване на рибните запаси. Броят на издадените билети за



любителски риболов за 2001 – 2005 г. е показан на фигура 7. Към момента билети за любителски риболов се издават от ИАРА, където се води регистър за тях.



Фиг. 7. Издадени билети за любителски риболов по години.

Съществуват няколко организации на любители-риболовци (НПО), като най-големите са НЛРС “Съюз на ловците и риболовците в България” и Централен рибарски съюз. Необходимо е да се изградят добри връзки и сътрудничество между сдруженията на любителите-риболовци, браншовите организации на производителите на риба и държавните институции. Това ще доведе до по-добри възможности за ефективно управление на програмите за подпомагане устойчивото развитие на рибните популации. Едно по-добро сътрудничество ще допринесе за ограничаване на незаконния риболов. Така ще се защитят интересите на всички страни, участници в процеса, които са заинтересовани от стабилизирането и устойчивото развитие на рибните ресурси.

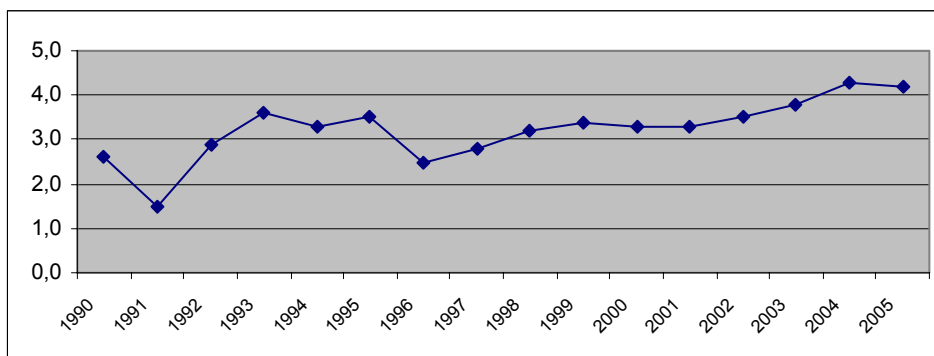
Според експертни оценки законните улови на риба от регистрирани любители-риболовци, достигат 3 000-4 000 тона годишно. Аналогични количества риба, се улавят допълнително и при нерегламентиран риболов, т.е. от порядъка на 3 000 т. Следователно общото количество от около 6 000-7 000 тона не е за пренебрегване и съставлява около 20-25% от цялото производство на риба в България (стопански риболов в Черно море, р. Дунав и вътрешните водоеми, и производството на аквакултури). На първо място трябва да се постави въпросът за въвеждането на по-строги закони и организационни мерки, за да се спре браконьерството. Любителите-риболовци са заинтересовани да работят в сътрудничество с държавните органи и с производителите на аквакултури, за да се осигури по-добре организиран процес за опазване на рибните ресурси, чрез ефективни мероприятия, подпомагащи възстановяването на тези ресурси.

А.7. Консумация на риба и рибни продукти.

Рибата и рибните продукти са важна съставка в хранителната диета на хората, като осигуряват ценни и здравословни компоненти (протеини, минерали и витамини). Консумацията на риба в България в сравнение със съседните ни страни е значително по-ниска. Ниското ниво на консумация на риба и рибни продукти е негативен фактор, който силно повлиява производството на риба и рибни продукти.

Консумацията на риба се изчисляваше на 6 кг/човек годишно в средата на 80-те години, през 90-те рязко спадна до 3 кг/човек за година и през последните години има тенденция към бавното ѝ увеличаване (фиг. 8). Няколко са причините довели до тази ситуация: икономическата криза при прехода към пазарна икономика; липсата на традиции да се консумира риба; сезонния характер на риболова, обусловен от специфичните климатични условия в различните региони; липсата на добре организирана инфраструктура на пазара за риба и рибни продукти и недостатъчна реклама; високи цени на продуктите в сравнение с птичето месо; високи цени на внесените продукти спрямо средните доходи на населението. Положителните насоки за развитие по отношение на консумацията на риба и рибни продукти в страната са показани на фиг. 13, приложение 3.





Фиг. 8. Консумация на риба на човек по години.

Търсенето на риба се повишава и предпочитанията на потребителите са насочени към по-разнообразна продукция на пазара. При наличието на около 40 000-45 000 тона за консумация на националния пазар е пресметнато, че индивидуалната консумация е около 4-4,5 кг/човек.

Необходимо е да се подобри качеството на пазарните анализи и осигуряването на адекватна пазарна информация, с цел идентифициране на реалните данни от продажбите на риба и рибни продукти, структурирането на продажбите и действителната консумация. Трябва изцяло да се проучи консумацията на риба от любителски риболов (уловена легално или не) и да се включи към данните за общата консумация на риба. В същото време изискванията на потребителите по отношение на качеството на риба и рибни продукти се повишава, както и търсенето на нови продукти на пазара.

Предприета е политика за повишаване на индивидуалната консумация на риба и рибни продукти до 7 – 8 кг/човек. Необходимата продукция, за да се задоволи повишеното търсене на пазара до 2013 г. ще се осигури от увеличаване производството на аквакултури (200%), морски улов (20%) и внос на риба и рибни продукти. Наблюдава се тенденция към слабо повишаване на цените на риба и рибни продукти на местния пазар (вж. продажби на дребно и едро фиг. 17 и 18, приложение 3). Това е положителен фактор за производителите, тъй като се отразява върху производството. За потребителите е негативен фактор, който води до понижаване на търсенето на пазара и нивото на консумация.

А.8. Защитени зони и видове в съответствие с Политиката на ЕС за опазване на рибното богатство.

Особеното геологично минало и географското положение на България са обусловили формирането на сравнително богато видово разнообразие на водните организми. В нея се срещат значителен брой ендемични видове, характерни само за нашите или на Балканския полуостров водоеми. Ето защо в днешно време опазването на генетичния фонд и естествените рибни популации у нас придобиват все по-голямо значение в национален, регионален и дори глобален мащаб.

А.8.1. Защитени зони.

Днес водните обекти, които се намират в защитени територии в България са 20 304 хектара и включват: ез. Сребърна, ез. Дуранкулак, ез. Шабла, о-в Белене, Поморийско езеро, Атанасовско ез., ез. Вая, местност Пода, комплекс Ропотамо и о-в Ибиша (фиг. 14, приложение 3). Националното законодателство осигурява защитата на биологичното разнообразие и устойчивата експлоатация на обектите, като вниманието е фокусирано върху предприетите мерки за защита. Общите принципи и мерки за защита на биологичното разнообразие са осигурени от рамковия Закон за опазването на околната среда.

Законовата уредба на управлението, защитата и експлоатацията на биологичното разнообразие в страната се счита за финализирана след транспонирането на европейските директиви в раздел НАТУРА 2000:

- Директива 92/43/ЕС за защита на естествените местообитания на дивата флора и фауна (Директива за хабитатите);



- Директива 79/409/ЕС за защита на дивите птици (Директива за птиците);
- Наредба 338/97/ЕС за търговията с растителни и животински видове.

Крайно време е да се изостави пасивната позиция на институциите (включително и научните), неправителствените организации и др., свързани по някакъв начин с управлението и опазването на рибните ресурси и другите водни организми, по отношение на изграждането на защитени територии и да не се разчита само на инициативи във връзка с опазването на други видове, като птици, бозайници и др. като единствено ги подкрепят, а да заемат активна и водеща позиция за опазването, защитата и възстановяването на водните екосистеми. Необходимо е, да започне да се мисли в посока на създаването на защитени зони и в морски води, където да са неприкосновени представителни части от морски местообитания и екосистеми. От една страна в защитените зони, вероятно ще се възстановят екосистемите и ще се появи миграция на видове навън от тези райони, т.е. ще има естествена подкрепа на морските популации извън тези граници, и от друга ще се разполага с еталон, спрямо който да се измерват промените в останалите експлоатирани от човека части на Черно море. Същото е валидно и за вътрешните ни реки и водооми.

А.8.2. Защитени видове.

В Червената книга на Р.България са включени 41 вида риба (том 2, животни, 1985 г.).

Застрашеността на тези видове предполага предприемане на адекватни мерки за защитата и запазването на популациите им. Защитата и устойчивата експлоатация на разнообразните биологични ресурси са формулирани в три основни закона (Закон за защитените територии, Закон за лечебните растения и Закон за биологичното разнообразие), както и в допълнителни постановления и наредби.

Защитените видове в приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие в България са: Немска есетра (*Acipenser sturio*), Резовски карагъз (*Alosa caspia bulgarica*), Малка дунавска скумрия (*Alosa caspia nordmani*), Средиземноморска финта (*Alosa fallax nilotica*), Блеч (*Alosa maeutica maeutica*), Карагъз (*Alosa pontica pontica*), Распер (*Aspius aspius*), Черна (балканска) мряна (*Barbus meridionalis petenyi*), Главоч (*Cottus gobio*), Белопера кротушка (*Gobio albipinnatus*), Малка кротушка (*Gobio uranoscopus*), Ивичест бибан (*Gymnocephalus schraetzer*), Дунавска пъстърва (*Hucho hucho*), Виюн (*Misgurnus fossilis*), Горчивка (*Rhodeus sericeus amarus*), Балкански щипок (*Sabanejewia aurata balcanica*), Дунавски (Български) щипок (*Sabanejewia bulgarica*), Малка вретенарка (*Zingel streber*).

Основен проблем е, че списъка с видовете включени в Червената книга е от 1985 година, а до сега картината значително се е променила. В нея са включени видове, като горчивката например, който е масов вид у нас и не би трябвало да присъства там, а същевременно отсъстват видове, който трябва да намерят място в Червената книга. Видовият състав, включен в книгата е необходимо да се актуализира. А изготвянето на такъв списък неминуемо ще рефлектира и върху нормативната уредба, за да се осигурят адекватни мерки за защита и запазването на рибните популации.

Всички есетрови видове риба са включени в Анекс II на Конвенцията за международна търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора CITES. С цел да въведат процедурите на CITES, общите правила за запазване на есетровите видове са залегнали в Закона за биологичното разнообразие. Съгласно Закона за биологичното разнообразие, Министерството на околната среда и водите и Министерството на земеделието и горите изготвят Заповед за въвеждане на режими и условия за опазване и регулирано ползване на есетровите видове риба. Заповедта регулира квотите за улов, както и условията за преработка, маркетинг и транспортиране на рибата. Заповедта регулира и търговията с черен хайвер на вътрешния пазар, като въвежда системата на CITES за идентификация на продуктите.

Особеното у нас е, че лицата, получили квота за износ или за търговия на вътрешния пазар, трябва да извършат зарибяване на р. Дунав с моруна или руска есетра. Отношението към тези зарибявания не е еднозначно сред експертите. Според част от тях, зарибяванията допринасят за устойчивото развитие на есетровите риби. Друга, по-голяма част възразяват срещу зарибяванията в този им вид, поради липсата на контрол по отношение на генетичния произход на зарибителния материал (дали произхода му е от популациите на есетровите риби в р.Дунав) и липсата на каквато и да било обратна информация за оцеляемостта на зарибителния материал, който е изкуствено отгледан и до някаква степен одомашнен.



България е предприела съответните мерки за въвеждане на мораториум за защита на есетровите видове риба в районите на Черно море и р. Дунав. Рибните ресурси в р. Дунав трябва да бъдат строго наблюдавани и защитавани посредством комплексни мерки от страна на граничещите държавите за опазване на застрашените популации. Предвижда се създаването на общ План за действие между България, Румъния, Украйна и Сърбия за установяване на рестриктивни мерки за опазването на застрашените видове в региона.

От морските видове калкана е с намалени запаси и е обект на квотиране от страна на ИАРА. Основната причина за понижената численост на популацията на калкана е нерегламентираният риболов и риболова с мрежи с по-малък размер на "очите" от нормативно разрешените. Необходимо е засилване на контрола върху уловите на калкан и постоянен мониторинг по отношение на динамиката на запасите му от научни организации.

Защитата и експлоатацията на рибните ресурси трябва да се развие в следните направления:

- използване на структурните фондове и ЕФР за инвестиране в развитието на екологично-ориентирани дейности;
- опазване и създаване на статус на защитени зони на морските местообитания и видове, които не са обект на стопански риболов;
- оценка и рестрикция на вредния ефект от производството на аквакултури и риболовната активност върху околната среда и биологичното разнообразие;
- подобрене качеството на информация и стимулиране интереса на производителите в сектора към екологично-ориентирано развитие на производството на аквакултури;
- мониторинг на състоянието на рибните ресурси, интензивността на експлоатация, както и екологично-ориентирано развитие на риболова.

А.9. Национална програма за опазване, възстановяване и подпомагане устойчивото развитие на рибните популации и другите водни организми.

До 2006 година ежегодно се изготвя Национална програма за зарибяване и се извършва зарибяване на държавните водоеми за любителски риболов. В съответствие с програмата се зарибяват язовири (Искър, Копринка, Ал. Стамболийски, Белмекен, Огоста, Голям Беглик, Бели Лом, Тича, Цонево, Кърджали, Студен Кладенец, Тракиец, Камчия и др.), езера, както и вътрешни реки и р. Дунав.

След приемането на промените в ЗРА през 2005 г. вече има възможност да се разработи дългосрочна програма за подпомагането устойчивото развитие на водните организми и в частност на рибите, като усилията не се съсредоточават само върху зарибявания, но и се ориентират към други мероприятия, като например:

- доотглеждането на рибки при естествени условия;
- подпомагане размножаването на риби и създаване предпоставки за повишаване оцеляемостта на хайвер и личинки (залагане на изкуствени мръстилища);
- подобряване местообитанията на видовете (рибни прагове, изграждане укрития и др.);
- прехвърляне на полово зрели екземпляри от водоеми с добро състояние на популациите в такива, където популациите на същия вид са с подкопани запаси или въобще са ликвидирани;
- "отпушване" на миграционни пътища (изгр. на рибни проходи на бентове и др.).

В Националната програма за опазване, възстановяване и подпомагане на устойчивото развитие на рибните популации и другите водни организми ще залегнат **принципите**:

- Изследване на състоянието на рибните запаси във водоемите и едва тогава да се зарибява с необходимите видове и количества.
- Проследяване ефекта от зарибяванията и другите мероприятия.
- При зарибяване, зарибителния материал да е с генетичен произход от същия регион, който се зарибява.
- Актуална информация за динамиката на рибните запаси в течащите и стоящите води.
- Специално внимание за застрашени от изчезване видове, както и да се търсят пътища за възстановяване на изчезнали такива от нашите водоеми.



- Ясни правила за взаимодействие с неправителствените организации.

А.10. Инфраструктура и организация в рибарството.

А.10.1. Рибарски пристанища.

Главните рибарски пристанища са разположени във Варна, Бургас и Созопол, а по-малки има в NUTS IV регионите. Съоръженията в пристанищата се нуждаят от модернизация и адекватен на нуждите капацитет. Необходимо е създаването на подходящи условия за разтоварване на уловите, осигуряване производство на лед, възможности за съхранение на уловите, осъществяване на контрол и окачествяване, места за провеждане на търгове за първа продажба, изграждане на подходящи санитарни зони, организиране на транспорт и др.

Понастоящем всички пристанища в страната са държавна или общинска собственост. Основните рибарски пристанища и селища, както и разпределението на собствеността на пристанищата в черноморския регион са показани в таблица 15, приложение 2.

Предвижда се да бъдат модернизирани няколко рибарски пристанища. Приоритет ще бъде даден на развитието на следните рибарски пристанища: Каварна (Буна 3), Кранево (Буна Кавалкар), Варна (Буните, канал Море – Езеро), Несебър, Поморие, Бургас, Созопол, Приморско, Китен, Царево, Ахтопол.

А.10.2. Организации на производителите.

В България не съществуват Организации на производителите (ОП) по смисъла на европейското законодателство (съгласно Регламент на Съвета на ЕС 104/2000). Въпреки това някои риболовци и производители на аквакултури са формирали асоциации (със статут на неправителствени организации), които биха могли да бъдат основата за създаването на ОП.

Основните браншови организации в сектора са:

- **Асоциация на производителите на рибни продукти БГ Фиш (АПРРП БГ Фиш)** - регистрация и управление в гр. София/Association of producers of fish products BG-Fish;
- **Българска Национална асоциация по рибарство и аквакултури (НАРИБА)** – регистрация и управление в гр. Пловдив /National Association of Fisheries and Aquaculture in Bulgaria (NARibA – BG);
- **Българска риболовна асоциация (БРА)** - регистрация и управление в гр. Бургас/Bulgarian fishing association (BFA) – вече е част от АПРРП БГ Фиш.
- **Асоциация на производителите на риба, Ямбол (АПРЯ)**/Association of Fish Producers, Yambol (FPAY);
- **Асоциация на производителите на риба, Русе (АПРР)**/Association of Fish Producers, Ruse (FPAR);
- **Асоциация на производителите на риба, Велико Търново (АПРВТ)**/Association of Fish Producers, Veliko Tarnovo (FPAVT).

През 2005 г. беше създадена Българска федерация по рибарство и аквакултури, която днес включва в структурата си НАРИБА, АПРЯ, АПРР и АПРВТ.

А.10.3. Реклама на рибните продукти.

За развитието на аквакултурите, риболова и преработвателната промишленост е необходимо да се организира специална **рекламна кампания** и да се изготви рекламен проект, който да популяризира рибата и рибните продукти като изключително здравословна и диетична храна. Рекламата трябва да е насочена към важността от промяна в начина на хранене на хората и необходимостта от увеличаване дела на рибните продукти в менюто им. За момента в страната консумацията на други видове месо в сравнение с консумацията на риба е 6 пъти по-висока, а консумацията на птиче месо – 2 пъти по-висока.



Предприетите действия за увеличаване на консумацията на риба трябва да бъдат подкрепени от държавните органи и ОП, чрез организиране на рекламни кампании. Здравните организации също трябва да подпомогнат кампанията, с цел да се покажат качествата на рибата, като диетична и здравословна храна. Преструктурирането на производството на аквакултури трябва да повлияе в положителен аспект прилагането на стандартите за качество на продукцията и безопасността на храните, както и въвеждането на нови продукти на пазара. Всяко подобрене ще представи българската продукцията пред ЕС в по-добра светлина.

A.11. Групи за действие в сектор рибарство.

България предвижда да определи 7 потенциални области и с отворен търг да бъдат определени 2 или 3 групи за действие за Черно море, една - за р. Дунав и една или няколко - за рибарски райони във вътрешността на страната.

В процеса на подбор за критериите за създаване на тези Групи за действие в рибарството, ИАРА подписа Партньорско споразумение с Програмата за развитие на Организацията на обединените нации (ПРООН), съгласно което споменатата организация да бъде ангажирана в определянето на практическите критерии за избор на групи, а също така и с идентификацията на групите. Основният критерий за избор на групи е идентификацията на основните участници и организации, които оказват влияние върху успешното изпълнение на стратегията за развитие в рибарството, определяне на зоните от общ интерес и конфликтните точки, както и традиционното сътрудничество между рибарските общности, ангажирани в групите, идентификация на възможностите за акумулиране на общ капитал и определяне тежестта на частния сектор в областта на рибарството, идентификация на екологичните, културни и други групи и техния потенциал за организиране на партньорства, предприемане на съответни действия за изграждане на канали за комуникация.

Сътрудничество в сектора между Румъния и България за обмен и участие в добри практики, развитие на дейности, които могат да бъдат от голям интерес за рибарските общности, както и съвместни мероприятия или действия за Дунавския регион, които да имат по-голямо влияние на национално и европейско ниво.

Критериите, определящи рибарските райони са: приоритет за територии с население с традиции в рибарството; размер и критична маса на населението в областта; последователност в целите за дългосрочно развитие, хомогенност на населението (географска, социална и етническа); възможности за сътрудничество; човешки ресурси (безработица); липса на възможности за алтернативна стопанска дейност; специални региони с национално и международно значение; тенденция към спад на възможностите за рибарство и стопанския потенциал.

Групите за действие трябва да отговарят на следния минимум от критерии:

- ✓ да представляват публични или частни партньори от различни свързани социално-икономически сектори и според принципа за пропорционалност да постигнат баланс между социално-икономическия състав на рибарския район и този на партньорството;
- ✓ да предложат адекватни административни и финансови възможности за управлението на подпомагането и да осигурят успешната реализация на целите;
- ✓ да се опират на съществуващи организации с опит, където е възможно.

В. Образование, обучение и изследователска дейност.

Научно-изследователските и образователни центрове в страната, свързани със сектор рибарство са:

- **Биологически факултет към СУ „Св. Климент Охридски”, гр. София с катедрата си по “Хидробиология и ихтиология”** – това е основното звено за подготовка на висококвалифицирани кадри за отрасъла;
- **Институт по рибни ресурси в гр. Варна (ИРР);**
- **Институт по океанология, гр. Варна (ИО);**



Двата института са специализирани в научно-изследователски дейности за Черно море.

- **Институт по рибарство и аквакултури, гр. Пловдив** - специализиран в изследователска дейност в областта на аквакултурите;
- **Институт по зоология с Природо-научен музей, гр. София** – има секция по хидробиология и ихтиология;
- **Централна лаборатория по обща екология, гр. София;**
- **Лесотехнически университет, гр. София;**
- **Тракийски университет в гр. Стара Загора;**

ИАРА максимално ще използва възможностите на научните институции за научно-изследователска дейност при управлението на рибарския отрасъл, в зависимост от тяхната тясна специализация, както и възможностите за обучение на администрацията, браншовите организации и заетите в сектора.

Института по рибни ресурси и Института по океанология, гр. Варна извършват изследователска дейност и дават препоръки за устойчива експлоатация на рибните и други водни ресурси в Черно море. Рибните запаси, експлоатирани със стопанска цел се управляват съгласно Общата политика в областта на рибарството (ОПР) на ЕС.

Научните изследвания на динамиката на рибните популации, застрашените и защитените видове риба в язовирите, езерата и реките се извършват от Института по зоология към Българска академия на науките (БАН), Биологическия факултет към СУ "Св.Климент Охридски и Централна лаборатория по екология, гр. София.

Институтът по рибарство и аквакултури в гр. Пловдив е ангажиран основно с научно-изследователска дейност в сферата на аквакултурите, развива технологии за отглеждане на видове със стопанска значимост, както и произвежда зарибителен материал от високопродуктивни видове и породи.

Освен недостатъчните средства, с които разполагат съществуващите научни организации, между тях, производителите на риба и рибарските сдружения няма задоволителни комуникации. Проблемът може да се реши, като се използват възможностите на регламентираните финансовите мерки на Общността за изпълнение на Общата политика в рибарството и в съгласие с Конвенцията на ООН по морско право от 1982 г.

За решаването на проблема ще допринесат и публично-частните партньорства.

С. Други аспекти на Общата политика в областта на рибарството – система за регистрация и издаване на разрешителни в България.

Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА) е административния орган, отговорен за организацията на системата за издаване на разрешителни за стопански риболов и билети за любителски риболов. ИАРА организира и системата за регистрация на производителите на аквакултури и всички дейности подлежащи на регистрация, и съгласно Закона за рибарството и аквакултурите води съответните регистри.

ИАРА трябва да организира и поддържа Сателитната система за наблюдение на риболовните кораби.

Също така, ИАРА е основният административен орган, упражняващ контрол в рибарския сектор и организира системата за контрол на рибарската дейност съвместно с **Национално управление по горите** (административна структура в рамките на МЗГ), службите на **Главна дирекция "Гранична полиция"** и други административни органи. ИАРА има териториални звена (ТЗ) във всички регионални центрове в България (съгласно държавната административна структура).

Инспекторите по риболовен надзор извършват контрол върху риболовните плавателни съдове в българската акватория на Черно море, като задълженията им включват проверка на разрешителните за стопански риболов, риболовните дневници и декларациите за произход,



използването на риболовните уреди и принадлежности, съблюдаването на квотите за улов на конкретни видове риба и спазването на забранените за риболов периоди, документите за първа продажба и транспорт, наличните съоръжения за съхранение и замразяване на водните организми.

ИАРА поддържа Национална информационна статистическа система за рибарството и аквакултурите (НИССРА). Инспекторите от 27-те териториални звена изпълняват контролните си функции и събират първична информация относно:

1. Разрешителните за стопански риболов, регистрацията на лицата, извършващи дейности, подлежащи на регистрация съгласно Закона за рибарството и аквакултурите и билетите за любителски риболов;
2. Контрол върху производството, транспорта и съхранението на генетичен материал;
3. Контрол върху спазването на изискванията за експлоатация на рибните ресурси;
4. Контрол върху риболовните принадлежности и приспособления, оборудването и помощните съоръжения, и други технически средства за риболов;
5. Контрол върху издадените ветеринарни и генетични сертификати;
6. Контрол на търговията с риба, други водни организми и продукти, съобразно изискванията за произход и правилата за първа продажба;
7. Инспекция на превозни средства и риболовни плавателни съдове;
8. Проверка на документацията за транспорт и търговия с риба и други водни организми;
9. Изготвяне на актове при установени нарушения.

Събраната информация се обобщава в съответните териториални звена на ИАРА и се изпраща в централното управление на ИАРА, посредством гореспоменатата НИССРА. Тези статистически данни за състоянието и развитието на сектор "рибарство и аквакултури" се обработват, обобщават, анализират и съхраняват в следните регистри:

- Регистър на издадените разрешителни за стопански риболов;
- Регистър на издадените билети за любителски риболов;
- Регистър на стопанствата за производство на аквакултури;
- Регистър на риболовните плавателни съдове (ИА "Морска администрация" поддържа този регистър съвместно с ИАРА);
- Регистър на центровете за първа продажба на риба;
- Регистър на търговците на риба, регистрирани в съответствие със Закона за рибарството и аквакултурите;
- Регистър на признатите организации на производители на риба и междубраншови организации в сектора, признати от министъра на земеделието и горите;
- Регистър на издадените разрешителни за извършване на научно-изследователска дейност във водните обекти; наложените административни наказания по Закона за рибарството и аквакултурите; производството на риба и други водни организми; уловите на риба и други водни организми.

Статистическите данни се подават ежегодно към Организацията на ООН по прехрана и земеделие - FAO и към Статистическата информационна система на Европейския съюз - EUROSTAT.

D. Изисквания по отношение на околната среда.

Ефективното управление на рибните ресурси се извършва чрез научни изследвания на динамиката на рибните запаси и анализ на статистическите данни за уловите като на тази основа се определят квоти за определени видове риба. Използвани са резултатите от изследователски проекти, например: "Количествена и качествена оценка на мидените полета в акваторията на България в Черно море" (2005 г.) - изследователска дейност на БРА; "Оценка на запасите от пясъчна мида/Venus (Chamelea) gallina по българската крайбрежна зона" (2004 г.) - изследване извършено в сътрудничество между Института по рибни ресурси и Българската риболовна асоциация; "План за действие за опазване на есетровите популации в българската акватория на р. Дунав и Черно море" (2003 г.) - Институт по зоология, БАН; "Динамика на популациите от риба през зимния размножителен период в българската акватория на Черно море" (2000 г.) и "Динамика на хранителната база и стопанските запаси от риба в Черно море" (1999 - 2000 г.) – Институт по рибни ресурси, НЦАН; проекти на Института по океанология, БАН, относно екологичните методи за опазване и поддържане на морските екосистеми.



Държавните структури, неправителствените организации, както и научно-изследователските центрове могат да ползват необходимите им научни данни и документация. Становището на научните организации е в подкрепа на управленските методи на ИАРА.

ИАРА и Института по океанология подписаха споразумение за сътрудничество в следните области: методи и средства за устойчиво управление и развитие на рибните ресурси и производството на аквакултури в Черно море; проблеми и възможности за експлоатация на ресурсите в Черно море, съобразени с екологичните изисквания; определяне динамиката на рибните и други ресурси в Черно море; оценка на популациите на застрашени видове и въвеждане на мерки за тяхното опазване и устойчиво възстановяване; методологични разработки и ежегодно определяне на Общите допустими улови (ОДУ); изготвяне на научно обосновани становища, засягащи намаляването/увеличаването на ОДУ, респективно налагането на мораториум върху улова на определени видове; развитие на производството на аквакултури и възможности за въвеждане на нови технологии; изготвяне на становища за влиянието върху околната среда; участие в международни проучвания.

Е. Описание на администрацията в сектор рибарство. Законодателство в сектор рибарство.

Е.1. Възможности на администрацията, компетентност на различните институции.

Министерството на земеделието и горите (МЗГ) е основната държавна институция, отговорна за прилагане на Закона за рибарството и аквакултурите (ЗРА). В съответствие със ЗРА, МЗГ има правомощията да регулира всички административни и организационни процедури. Всички видове режими - лицензионни, разрешителни и регистрационни в сектор рибарство и аквакултури, както и други дейности и процедури, са под юрисдикцията на МЗГ. Министърът на земеделието и горите регулира правата, задълженията и функциите на държавните органи, отговорни за спазването на ЗРА. Министърът на земеделието и горите съвместно с министъра на околната среда и водите определят реда и условията за извършването на риболов на видовете риби, включени в Приложение № 4 към Закона за биологичното разнообразие, както и условията и реда за опазване на рибните ресурси през размножителния период и при маловодие.

Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА), която беше създадена към Министерството на земеделието и горите, е отговорната администрация за управлението на целият рибарски отрасъл в България. 27-те Териториалните звена на ИАРА са отговорни за извършването на проверки и контролна дейност по места.

ИАРА е както секретариат, така и оперативен координатор на Националния стратегически план за рибарството и аквакултурите и Оперативната програма за рибарството и аквакултурите заедно с Работната група, която включва всички заинтересовани лица в сектора и е създадена съгласно Решение от 18.11.2005 г. на Координационния съвет към Националния план за развитие, за да координира процеса на подготовка на документите по програмата за участието на България в Европейския фонд за рибарство.

ИАРА е Управляващ орган по ЕФР, поради което е създадена и специална Управленска единица в централната администрация. Управленската единица ще отговаря за прилагането на Информационната система за управление и мониторинг. Това звено ще работи в тясно сътрудничество с Мониторинговия комитет и ще изготви критериите за избор на проекти, който избор ще се извършва от Комитета за избор на проекти, както и ще установи критериите за избираемост на постъпилите проекти.

Разплащателната агенцията (ex-SAPARD) ще бъде органът по изпълнение на финансирането по ЕФР и ще бъде отговорна за осъществяването на контрол чрез отдел "Технически инспекторат".

За да постигне поставените цели, Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури, отговорна за управлението на рибарския отрасъл, ще изпълнява следните функции:



- ще разработва стратегии за секторите риболов, производство на аквакултури и преработка, съгласно политиката на правителството;
- ще управлява структурните дейности в областта на рибарството и аквакултурите;
- ще регулира специфичните правни рамки;
- ще контролира и инспектира.

След присъединяването на България към ЕС, ИАРА ще се нуждае от подкрепа във всички области на дейността си: повече ИТ оборудване и развитие на специализиран софтуер за различни видове дейности; повече ИТС оборудване и техническа помощ за изпълнение на стратегията за комуникации; специализирано оборудване за молекулярни и генетични анализи, сертификация на видове риба; научни изследвания и оценка на рибните запаси в Черно море, вътрешните водоеми и р. Дунав; техническа помощ за укрепване на административния капацитет на Агенцията; повече високопроходими превозни средства и патрулни катери с GPS навигация и т. н.

Националната ветеринарно-медицинска служба (НВМС) към МЗГ е държавна административна структура с правомощия да контролира всички дейности в сектор рибарство и аквакултури, предприятия и съоръжения, относно санитарните условия, изисквания и стандарти.

НВМС има правомощия да организира ветеринарния мониторинг в държавата и начините за контрол в предприятията за преработка на риба, да регистрира местата за производство на аквакултури (ферми за аквакултури), да организира национална система за контрол на болестите при рибите, лечение и профилактика, а също така да издава ветеринарни сертификати при продажба, транспортиране, преработка, внос и износ на произведената продукция. НВМС поддържа централна и регионални лаборатории за мониторинг и контрол на ветеринарния, санитарния статус и на безопасността на продукцията.

Към НВМС съществува **Национален диагностичен научно-изследователски ветеринарно-медицински институт**. Институтът има права и задължения в областта на ветеринарния и санитарен контрол в сектор рибарство и аквакултури. Към института функционира лаборатория, която извършва мониторинг на заболяванията при рибите и моллюските. Лабораторията е упълномощена за извършване на тази дейност съгласно Заповед на министъра на земеделието и горите да провежда лабораторна диагностична дейност в съответствие с Директиви 91/67/ЕЕС и 93/53/ЕЕС на ЕС и Решение 2001/183/ЕС. Лабораторията одобрява и валидира методите за лабораторна диагностика в съответствие с Ръководството за диагностични тестове на водни животински видове на Международното бюро по епидемиология и реализира Националния план за мониторинг на прилагането на ветеринарно лечение и нивото на остатъчните субстанции в рибата и рибните продукти, определен в Допълнение № 1 на Директива 96/23/ЕЕС.

Националното управление по горите към МЗГ е държавна административна структура с функции и правомощия да организира и контролира дейности в областта на лова и любителският риболов в съответствие със Закона за горите, Закона за лова и опазване на дивеча и Закона за рибарството и аквакултурите. НУГ съвместно с ИАРА осъществява контрол на любителския риболов, издава билети за любителски риболов и др.

Изпълнителната агенция “Морска администрация” (ИАМА) към Министерството на транспорта е държавен орган с функции и правомощия да регистрира и контролира гражданския флот. ИА “МА” поддържа регистъра на флота, като Регистърът на риболовните кораби Изпълнителна агенция “Морска администрация” поддържа съвместно с ИАРА.

ИАРА предприема съвместни действия и с **Главна дирекция “Гранична полиция”** – Национална служба “Полиция” на Министерство на вътрешните работи.

Министерството на земеделието и горите и **Министерството на околната среда и водите** извършват контрол върху опазването на биологичното разнообразие на рибните ресурси. МОСВ издава разрешителни за водоползване и ползване на воден обект, както за вътрешни водоеми, така и за Черно море.

Е.2. Законодателство в сектор рибарство.



В предприєдинителния период на преговори България предприе конкретни стъпки, които да определят приоритетите в рибарския сектор за адаптация на българското законодателство към законодателството на Общността / Community legislation (acquis communautaire), както и хармонизиране с изискванията на вътрешния пазар на ЕС с цел ефективно въвеждане механизмите на Общата политика в областта на рибарството на ЕС и статистическите методи на EUROSTAT в сферата на статистическата информация. България отговаря на изискванията в Глава 8 "Рибарство", Кодексът на ФАО за отговорен риболов, както и на Конвенцията за международна търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES).

Законът за рибарството и аквакултурите (ЗРА) е приет през 2001 г. и определя управлението, експлоатацията, опазването на рибните ресурси и търговията с риба и други водни организми. С последните изменения от ноември 2005 г., законът изцяло отговаря на Acquis (вж. по-горе). Измененията са изцяло в съответствие с основните принципи на Европейското законодателство по въпросите за регистрация на първата продажба, правилата за признаване на организации на производители на риба и други водни организми и междубраншовите организации.

Изготвени са следните наредби за изпълнение на Общата политика в областта на рибарството (ОПР):

- Наредба № 43 от 2006 г. за условията и реда за водене на риболовен дневник (обн. ДВ, бр. 41 от 2006 г.);
- Наредба № 4 от 2006 г. за условията и реда за осъществяване на първа продажба на риба и други водни организми /обн. ДВ, бр. 14 от 2006 г./;
- Наредба № 7 от 2006 г. за условията и реда на ползването, поддържането и съхранението на системата за наблюдение и контрол на риболовните кораби и бордовото оборудване /обн., ДВ, бр. 15 от 2006 г./, следваща изискванията на Регламент на ЕС № 2244/2003 и представяща детайлен ред на правилата за функциониране на Сателитната система за наблюдение на риболовните кораби;
- Наредба № 54 от 2006 г. за водене на регистрите по чл. 16 от Закона за рибарството и аквакултурите, /обн. ДВ, бр. 45 от 2006 г./;
- Наредба № 41 от 2006 г. за условията и реда за признаване на организации на производители на риба и други водни организми, /обн. ДВ, бр. 40 от 2006 г./.

С приемането на новите наредби българското законодателство е в пълно съответствие с Acquis в областта на рибарството и аквакултурите.

II. SWOT анализ и предизвикателства.

A. SWOT анализ.

Подробен SWOT анализ по подсектори е представен в приложение № 1.

Основните предимства на сектор рибарство и аквакултури са свързани с наличието на потенциал за развитие на производства в сладки и морски води, наличието на неексплоатирани естествени ресурси, високия потенциал на човешките ресурси в комбинация с ниската цена на труда и възможностите на пазара.

Основните недостатъци се свързват с ограничения достъп до финансови ресурси, както и със старите инсталации, оборудване и пристанищна инфраструктура, малката пазарна ниша.

Основните възможности за развитие на сектора са повишаване на търсенето на риба и рибни продукти на местния пазар, разнообразяване на дейностите и потенциалните пазарни ниши, производство на експортно ориентирана продукция.

Основните рискове са свързани с повишената конкурентноспособност на европейския пазар, недостатъчните инвестиции в преработвателната промишленост и подсектора производство на аквакултури, замърсяване на околната среда.

Предимства:	Недостатъци:
--------------------	---------------------



<ol style="list-style-type: none"> 1. Възможностите за развитие на пазара; 2. Хидрографска мрежа; 3. Налични естествени рибни ресурси; 4. Човешки потенциал; 5. Традиции в изследователската дейност и обучението; 6. Специфични ресурси (есетрови, калкан). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ограничен достъп до финасови източници; 2. Недостатъчно оборудване и стари инсталации; 3. Непълно приспособена към изискванията за изпълнение на ОПР администрация; 4. Малко разнообразие на видове риба; 5. Недостатъчно използване на резултатите от изследователската дейност; 6. Слаба реклама на рибните продукти; 7. Незадоволителна маркетингова инфраструктура; 8. Незадоволителна пристанищна инфраструктура; 9. Замърсяване на водите на р. Дунав от химическата индустрия; 10. Тежки процедури за получаване на разрешителни за язовирите.
--	---

Възможности:	Рискове:
<ol style="list-style-type: none"> 1. Повишено търсене на риба и рибни продукти; 2. Развитие на вътрешния пазар на риба; 3. Възможности за въвеждане на нови видове риба в подсектора аквакултури; 4. Потенциални пазарни ниши; 5. Разнообразяване на дейностите чрез развитие на риболовен туризъм и екотуризъм; 6. Възможности за производство на други водни организми, освен риби; 7. Преминаване към производство на ценни аквакултури с експортна ориентация. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Възможен е улов на редки и застрашени видове; 2. Повишена конкурентност на европейския пазар (EU-27); 3. Промяна на предпочитанията на потребителите към други продукти (вносни морски продукти); 4. Недостатъчни инвестиции в преработвателната промишленост и подсектора аквакултури; 5. Замърсяване на околната среда /р. Дунав и/или Черно море/; 6. Запазване на тенденциите за влошаване на подсектор морски риболов.

В. Предизвикателства.

В.1. Икономически промени в сектор рибарство.

Развитието на риболова може да осигури възможности за осъществяването на допълнителни дейности. Развитието на производство на аквакултури за подкрепа на естествените популации косвено също ще допринесе за устойчивото състояние на риболовните дейности. Диверсификацията на дейностите и устойчивостта на икономическите показатели на този подсектор ще допринесат и за стабилизиране на приходите на заетите със стопански риболов.

Насочването на аквакултурите към неразработени производствени ниши като прибавянето на нови ценни видове с експортна насоченост към традиционно отглежданите и ориентирането към органично производство на аквакултури, въвеждането на иновации и повишаването на производителността на стопанствата и разнообразяването на стопанските им дейности ще доведат и до подобряване на икономическите резултати на фермите за аквакултури и по-добър баланс между вноса и износа от риба и рибни продукти, а от там и до увеличаване на приходите на заетите в този подсектор.

Подобряването на подсектора на преработвателната промишленост дава възможност за увеличаване на добавената стойност и създаването на нови работни места.

В.2. Промени в околната среда и водите.

Важността на устойчивото екологично развитие е основен приоритет сред принципите на ОПР.



През периода 1975-1990 година екологичната обстановка в Черно море е била влошена. В него са постъпвали повишени количества метали, нитрати и нитрити, фосфатите са били увеличени десетина пъти, микробиалната маса е нараснала значително, появили са се "цъфтежи" на фитопланктона, които са увеличили органичното замърсяване, започнали да се наблюдават морове на риба и дънни организми. Замърсените води на р. Дунав, вливащи се в Ч. море са били един от основните фактори допринасящи за това му състояние.

След 1990 година втока на замърсени води от индустрията е рязко съкратен, по земеделските площи не се разхвърлят в излишъци нитрати и фосфати, започва приоритетно строителство на пречиствателни станции за отпадни води, програмите за качеството на дунавските води придобиват международно изпълнение.

Днес екологичното състояние на Черно море е коренно променено. То може да се категоризира като условно чисто море, с подобряващо се биоразнообразие, без компактни цъфтежи и замори на риби и дънни организми. Последните изследвания от 2004 показват крайно занижени стойности на биогенни вещества (амонячен азот, нитрати, нитрити и фосфати), металите остават под откриваемите нива с изключение на желязото, което с количествата си пък е далеч под пределно допустимите концентрации. В придънните водни слоеве се наблюдават повишени стойности на разтворен кислород и този показател, заедно с бихимичната потребност от кислород е индикация за снижени обеми на разтворена органика.

Екологичното състояние на водите на р. Дунав също е подобрена. За съжаление, продължават да се наблюдават инцидентно залпови замърсявания от химическата промишленост във водосборния басейн на р. Дунав.

Водоемите и реките във вътрешността на страната ни, за наше щастие са съхранени в екологично отношение, особено горните и средни течения на реките и планинските езера и язовири. Преди 1990 година замърсени бяха само част от долните течения на реките ни и само някои от язовирите. Заради икономическата криза през 90-те години при прехода към пазарна икономика замърсяванията от индустрията на наши реки и язовири бяха преустановени и те започнаха да се възстановяват постепенно. Изграждането и на пречиствателни станции за битови води също допринесе за подобряване на състоянието на замърсените участъци.

Важно е да се възползваме от настоящата ситуация на относително добро екологично състояние на околната среда и водите ни и при възстановяването на индустрията, при строителния бум в страната ни и особено по крайбрежието и курортите ни, да опазим природата си чиста. С внимание трябва да подхождаме и към изграждането на съоразения на реките (ВЕЦ-ове, баражи и др.), към добива на инертни материали, при отклоняването на води и за поддържането на минимален воден отток.

В.3. Развитие на гражданско общество.

Представата на България след присъединяването към ЕС е за страна с висок жизнен стандарт, който се основава на устойчив социално-икономически ръст, пълна интеграция в ЕС и висока чувствителност на обществото. Това ще доведе след себе си по-високи изисквания за качество, безопасност и разнообразие на продуктите.

Извършващите стопански и любителски риболов ще имат по-високи отговорности при експлоатацията на естествените ресурси, а към производителите на аквакултури ще се увеличат изискванията по отношение на използването на щадящи околната среда технологии.

В.4. Развитие на нормативната уредба в областта на рибарството и аквакултурите.

Въпреки, че българското законодателство е в съответствие с Acquis в областта на рибарството и аквакултурите, необходимо е да се извършат промени за да се осигури успешната реализация на поставените приоритетни цели и насоки за развитие на рибарския сектор от НСПРА.



Промените в нормативната уредба в областта на рибарството и аквакултурите трябва да бъде в следните направления:

По отношение опазването на живите водни ресурси:

- ✓ Въвеждане на забрана за улов на есетрови риби в р. Дунав и Черно море минимум за десетгодишен период.
- ✓ Въвеждане на забрана при зарибяване, зарибителния материал да е с генетичен произход различен от региона, който се зарибява.
- ✓ Актуализиране на списъка със защитените видове риби и други водни организми.

По отношение на стопанския риболов:

- ✓ Нужно да се приеме ресурсния подход, като основа, за всякакъв вид изземване от естествените популации на водни организми.
- ✓ Трябва да се прокара ясна разграничителна линия между изкуственото отглеждане на риба и други водни организми и изземването на естествени ресурси, за да се изчистят недоразуменията като примера даден по-горе с част от малките и средни язовири, които се експлоатират на практика като непълносистемни стопанства, а се регистрират като обекти за стопански риболов.
- ✓ С оглед на опазването естествените живи водни ресурси да се премине от разрешителен към лицензионен режим на ползването им, каквато е и практиката във всички страни на ЕС. Още повече, че в постановление на Министерски съвет за прилагането на режимите в различни области е определен лицензионен режим за риболовните дейности.

По отношение на производството на аквакултури:

- ✓ Трябва да се премахнат тежките и тромави процедури за получаването на голям брой разрешителни и регистрации от различни държавни ведомства за започването на една дейност. Необходимо е да се облекчи процедурата и да се въведе интегрирана система за обслужване на рибарския сектор. При искане за регистриране на обект за производство на аквакултури, водещото ведомство за такъв тип дейност - ИАРА, която след извършването по служебен път на съответните съгласувателни действия с други държавни институции да има възможност да направи съответната регистрация.
- ✓ Премахване на таксите за водоползване, ползване на воден обект и заустване за да се насърчи производството на аквакултури. Същевременно с цел съхраняването на качествените показатели на водните ресурси и стимулиране на използването на технологии за отглеждане, щадящи околната среда при установяване понижаване на категорията на използваната вече вода за производство на аквакултури да се въведат рестриктивни такси за заустване.
- ✓ Създаване на система за преференции и подпомагане на създаването на племенно-селекционни центрове.
- ✓ Изграждане на механизъм за обезщетяване на производителите на аквакултури при природни бедствия и производствени неблагоприятия.

По отношение на любителския риболов:

- ✓ Изграждане на работещ механизъм за участие на неправителствените организации на любители-въдичари в опазването и възстановяването на рибните ресурси – участие в контрола по отношение на извършването на нерегламентиран риболов и участие в мероприятия подпомагащи устойчивото развитие на рибните популации.

Необходимо е и да се премахнат всички текстове, които дублират такива в европейски регламенти.

III. Представа за сектор рибарство и аквакултури в България през 2013 г.

Националната програма за развитие на рибарството и аквакултурите (национален стратегически документ за сектор рибарство и аквакултури) подкрепя и гарантира изпълнението на приоритетите и мерките на Националния стратегически план за рибарство и аквакултури (НСПРА) и Оперативната програма за рибарство и аквакултури (ОПРА) за периода 2007 – 2013 г. НСПРА и ОПРА са документи, изготвени съгласно Регламентите на ЕС, свързани с дейността на Европейския фонд по рибарство (ЕФР). Тези стратегически документи ще гарантират устойчивото развитие на сектор рибарство и аквакултури в България.



Сектор рибарство и аквакултури в България:

- ✓ допринася за опазване на околната среда, защитава биоразнообразието във водните екосистеми в България, подпомага възстановяването и поддържането на запасите на ценни видове риба в естествените водоеми и устойчивото развитие на аквакултурите в сладководните обекти и морските води;
- ✓ допринася за повишаване на културата на здравословното хранене на населението на страната;
- ✓ посреща европейските стандарти по отношение на производство, преработка и маркетинг на риба и други аквакултури;
- ✓ превръща се в модерен и конкурентноспособен сектор в бързо глобализираща се свят, благодарение на постоянните иновационни дейности, подпомагани от силните връзки между научните структури и производителите на риба и други водни организми;
- ✓ превръща се в гъвкав саморегулиращ се икономически сектор поради изграденото партньорство и съвместни дейности с частните предприятия и организации и съответните национални институции и европейски структури;
- ✓ превръща се в икономически сектор с устойчиво развитие, което повишава стойността на местните продукти и носи значителни приходи на лицата, ангажирани с рибарство и аквакултури в България.
- ✓ добре се интегрира в българските традиции и други сектори на икономиката, което постига чрез разностранни други дейности (напр. туризъм, услуги и др.).

Устойчивото развитие и влиянието на сектора върху националната икономика може да се покаже и измери с няколко икономически и производствени фактора. Резултатите от постигнатия прогрес в устойчивото развитие на сектора, наред с горепосочените представи, се идентифицират с конкретни параметри и се измерват с определени индикатори:

- Увеличаване относителният дял на сектор рибарство и аквакултури в БВП. Постигане на устойчив дял при формирането на БВП – всяка година да се добавя приблизително 1,0%;
- Повишаване на дела на рибните продукти и други водни организми на българския хранителен пазар. Годишната консумация на риба на човек трябва да достигне средно 7,5 – 8,0 кг.;
- Увеличаването на годишната продукция на аквакултури - да достигне поне 12 000 тона прясна и преработена риба. Изходният материал за производството ѝ трябва да е от собствени източници;
- Увеличаване дела на ценни и деликатесни видове риба, поне до 60% от общата продукция на аквакултури. Увеличението трябва да е за сметка на дела на шарановите видове;
- Преструктуриране на черноморския флот и засилване на този подсектор чрез модернизиране на риболовните кораби с ново оборудване и съоръжения;
- Организиране на ефективна Статистическа система за рибарство и аквакултури с капацитет, който да покрие повече от 90% от общото производство;
- Проекти от страна на частния сектор и неправителствените организации за поддържане запасите от стопански ценни видове риба във водните обекти;
- Повишени доходи за работещите в сектора;
- Повишаване на дела на специалисти и работещи в сектора, с подходящата за позициите им квалификация – до 80%.

От интерес за България е да поддържа устойчиво развитие на рибарския отрасъл и по-добро оползотворяване на естествените ресурси, съобразно с местните традиции. С оглед безопасността на хранителните продукти, устойчивото развитие ще се превръща във все по-наболял проблем в процеса на преговори за приемане на нови страни-членки в ЕС, ако не се спазва Лисабонската стратегия от 2000 г. Страната ни е поела ангажимент да реализира поставените цели в стратегията си, както и да следи структурните реформи. В този смисъл, от ИАРА се очаква да има водеща роля при адаптирането на сектора рибарство и аквакултури към европейските изисквания и да осигури баланс между експлоатацията на естествените ресурси и опазването им.



От сегашното състояние на сектора в България произтича необходимостта от развитие на рибарството, аквакултурите и преработвателната промишленост с оглед да се въведат нови продукти според търсенето на потребителите и да се спазват стандартите за качество и безопасност на хранителните продукти. Тези стъпки са необходими в контекста на нуждите на местния пазар, но също така и за подпомагане на местното производство, което се повлиява от този пазар.

А. Ограничения, пораждани от състоянието на рибните ресурси, социално-икономически проблеми в различни части на сектора, ограничения на околната среда, глобализация на пазара на риба и рибни продукти.

А.1. Ограничения, произтичащи от състоянието на рибните ресурси.

Състоянието на рибните ресурси в Черно море (с изключение на цацата) и в р. Дунав е с тенденции към влошаване. Това ще бъде и първият негативен фактор за развитие на рибарството в крайбрежните райони. Намаляване броя на старите и недобре оборудвани плавателни съдове ще се превърне в неосободима и неизбежна мярка. Реконструкцията и модернизацията на функциониращите рибарските съдове и техните технически съоръжения е задължителна мярка.

Във вътрешните водни обекти също има промени в състоянието на рибните ресурси, както в количествено отношение, така и промени в съотношението между отделните видове (стопански значими/малоценни) и във възрастовата структура на популациите. Това негативно развитие на състоянието на рибните запаси води до промени в режимите на риболов, както по отношение на отделни видове, така и по отношение на отделни водни обекти. За да се компенсира влошеното състояние на запасите е необходимо да се предприемат комплекс от мерки от държавните институции съвместно с неправителствените организации за възстановяване и подкрепа на рибните популации и същевременно да се развива производството на аквакултури в тези водни обекти, включително на зарибителен материал.

Причини за влошеното състояние на запасите от риба и други водни организми в страната:

1. Прекомерно изземване на рибните и нерибни ресурси от регламентиран и нерегламентиран риболов.
2. Липса на научни изследвания за състоянието на рибните ресурси и използването на резултатите от тях при управлението им.
3. За поддържане на оптималните запаси във водоемите при условията на интензивен риболов не е достатъчно единствено естественото възпроизводство на ресурса.
4. Недостатъчно целево финансиране за извършване на мероприятия за поддържане на устойчивото развитие на рибните и други запаси във вътрешните водоеми, река Дунав и Черно море и последващ мониторинг.

А.2. Социално-икономически ограничения.

Един от наболелите проблеми за сектора е ниската консумация на риба и рибни продукти поради ниската покупателна способност на населението, липсата на добра маркетингова инфраструктура и традиции в потреблението.

Основните специфични проблеми за различните подсектори са:

- старият и неефективен риболовен флот, както и липсата на ефективни методи и съоръжения за риболов;
- влошеното състояние на рибните запаси от видовете с висока пазарна стойност;
- високото ниво на браконьерство;
- нисък инвеститорски интерес към морските аквакултури;
- липсата на “ноу-хау” и модерни технологии, както и опит в изграждането на ферми за производство на ценни видове (напр. калкан, езерен рак и др.);



- липсата на инвеститори, които да възстановят и благоустроят водоемите и да развият потенциала им за производство на сладководни аквакултури;
- нисък инвеститорски интерес към изграждането на модерни съоръжения за аквакултури;
- слаба държавна политика за стимулиране развитието на аквакултурите, по отношение на ефективно и преференциално използване на водите и водните басейни;
- липсата на развита маркетингова структура за предлагане на прясна риба, действаща на територията на цялата страна.

A.3. Ограничения по отношение на околната среда и водите.

Обект на лимитиране на производството на риба трябва да бъде отглеждането ѝ в садкови установки по отношение на максимално допустимият общ производствен обем във всеки конкретен воден обект. Ограниченията в производството на риба в мрежени клетки се определят от няколко фактора и трябва да се разгледат по отношение на всеки от тях. Някои от основните фактори са: водна повърхност, дълбочина и обем на водоема; режим на притока на вода; температурен режим през годината; технология на производство; фуражи и други компоненти и материали, които се използват; конструкция и материали за изработката на мрежените клетки и други съоръжения във фермите и др.

Балансирането на всички тези фактори осигуряват качество както на водата, така и на рибната продукция.

Съоръженията за преработка на риба са оборудвани с пречиствателни инсталации и покриват изискванията за опазване на околната среда. Те са под контрола и ограниченията на екологичните и санитарни законови регулации и администрации.

A.4. Глобализация на рибния пазар.

Глобализацията на световния пазар на риба повлиява и пазара в България. Повече от половината от общата рибна продукция на вътрешния пазар е внос от различни държави, в които е развит риболовния флот за дълги рейсове.

Европейските правила и организация на пазара ще се въвеждат в страната стъпка по стъпка. Българският пазар като цяло (държавните институции, производствения сектор и браншовите организациите) и пазара на риба и рибни продукти се подготвя за приемането ни в ЕС и за глобалния пазар. Новите правила и изисквания ще защитят както потребителите, така и частния сектор.

В. Значението на седемте области на Общата политика за рибарството на ЕС за ключовите приоритети на сектор рибарство и аквакултури в България.

Националният стратегически план за рибарството и аквакултурите е структуриран съгласно седемте области на ОПР на ЕС, които са посочени по-долу. България е бъдеща страна-членка и българският сектор по рибарство и аквакултури е определил стратегията и общите цели за всяка от тези области. Главните стратегически цели и въпроси за страната във всяка от тези области са:

В.1. Устойчива експлоатация на рибните ресурси.

Най-важният фактор за развитието на сектор рибарство и аквакултури в България е да се осигурят стабилност на ресурсите и устойчивата им експлоатация. Мерките, които ще се вземат под формата на различни бъдещи действия са:

В.1.1. Информация за рибните ресурси и научен мониторинг.

Това се отнася предимно за Черно море, р. Дунав и вътрешните за страната водни обекти. Администрацията, научните институти и организациите в сектора подготвят всички необходими мерки за организирането на добре развити, разположени на място и работещи мониторингова и информационна система. Тази система ще обхваща цялата информация от събраните данни чрез системата за мониторинг: състояние на наличните ресурси по видове, количество на годишните



улови по видове, брой на издадени разрешителни за риболов, характеристики на риболовния флот и общото риболовно усилие.

Прогнозите и препоръките за устойчива експлоатация на рибните ресурси се изготвят на базата на научни изследвания за динамиката на рибните запаси.

В.1.2. Възстановяване и управление на рибните ресурси.

За да се осигури развитието на сектора, е необходимо да се предприемат различни мерки за подпомагане възстановяването на основните видове риба. Необходимо е осъществяването на контрол върху риболовната дейност, за да се предотврати прекомерния улов и използването на забранени риболовни уреди, браконьерството, да се спазва забраната за улов през размножителния период и др.

В.1.3. Регламентиране на уловите, риболовното усилие и разрешителните за стопански риболов.

Съществуващото законодателство и административен капацитет на държавните институции осигуряват необходимата организация на процеса. Необходимо е да се подобри управлението и качеството на регламентиране на риболовното усилие в съответствие с новото законодателство. Администрацията, както и целият сектор се подготвят за тези действия.

В.1.4. Управление и приспособяване на риболовното усилие.

Риболовният сектор в черноморския регион ще предприеме съответните мерки за модернизацията на флота и привеждането му в съответствие със състоянието на рибните запаси. Успоредно с това ще се въведат всички мерки за опазването на рибните ресурси, включително подобряване на риболовните уреди и въвеждане на селективни методи с цел да се употребяват щадящи за околната среда и опазващи ресурсите средства за риболов.

В.1.5. Опазване и защита на ресурсите.

Трябва да се разработят и реализират програми за опазване, възстановяване и устойчивото развитие на водните организми и техните местообитания. Основната е Националната програма за опазване, възстановяване и устойчивото развитие на рибните ресурси и другите водни организми за програмния период. Националната програма включва някои общи мерки за опазване, възстановяване и защита на ресурсите и е основа за разработването на годишните програми за подпомагане на устойчивото развитие на рибните популации.

В.2. Предлагане на продукти и равновесие на пазара.

По отношение предлагането на продукти и установяването на равновесие на пазара, фокусът е върху някои от следните мерки на политиката за бъдещо развитие на сектора:

- да се осигури предлагането на пресен необработен материал от производителите на аквакултури за преработвателната промишленост през цялата година (за момента доставките силно зависят от годишните сезони);
- да се осигури на пазара непрекъснато предлагане на различни видове прясна продукция за консумация през цялата година;
- да се въведат в производството на аквакултури технологии, които са в по-ниска степен зависими от сезонните условия с цел да се създаде по-добър баланс между предлагането на прясна риба и търсенето през годината;
- да се осигури прозрачност, която да обезпечи постоянна информация за пазара към всички участници в сектора и към потребителите: национална статистика; статистика за сектора, потребителите, търговците на едро и дребно, производителите, рибарите, държавните и местни институции, изследователските и научни центрове и др.



Необходимо е да се подобри местния пазар, чрез организиране на пазари на едро и пунктове за първа продажба с цел по-добра конкурентноспособност на прясната риба и преработените продукти. Това ще доведе до подобряване качеството на продуктите и ще увеличи търсенето на пазара. Трябва да се организира национална рекламна кампания, която да спомогне за укрепването на пазара на риба, както и за увеличаване на консумацията. Подобни действия ще са резултатни, ако се извършат съвместно от държавните институции, производителите и техните организации, и медиите. Нужно е продукцията да се дистрибутира и рекламира в малките градове и села. За тази цел производители и търговци ще трябва да извършат общи усилия. Това ще доведе до повишаване потреблението на риба в страната, като цяло.

Необходими са по-нататъшни мерки за стимулиране на износа. Следните фактори ще подпомогнат този процес: промяна в структурата на производството на аквакултури; увеличаване дела на ценни видове риба, търсени на пазара; увеличаване дела на преработената продукция; подобряване качеството на продуктите – пресни, замразени и консервирани.

V.3. Устойчиво развитие на аквакултурите.

V.3.1. Развитие на традиционното производство на аквакултури.

Производството на аквакултури е най-важният подсектор в страната поради няколко причини. На първо място, България има подходящи водоеми за развитието на аквакултури. Аквакултурите имат добри традиции в страната. Няколко важни вида риба са обект на производство, а има и други, които могат да се въведат. Производството на аквакултури включва, както студенолюбиви видове (напр. пъстъргови), така и топлолюбиви (напр. шаранови, есетрови и др.). Развитието на аквакултурите ще доведе и до развитие на "органичните аквакултури". И басейноните, и садковите стопанства имат добри възможности за развитие. Днес и за в бъдеще, садковите стопанства ще намират специално място в този процес. Както морските ферми, така и сладководните стопанства имат добри перспективи за развитие.

Производството на аквакултури в страната има потенциал да достигне 15 000 тона и дори повече през следващите 10 години. Това зависи основно от подкрепата, която аквакултурите ще получат от държавата, както и от инвеститорския интерес за развитие на сектора. Увеличаването на производството на аквакултури ще доведе до намаляване на стопанския риболов в Черно море и р. Дунав, и ще даде възможност за възстановяване на естествените популации. В същото време производството на аквакултури ще осигури достатъчни количества и разнообразие от зарибителен материал за други водни обекти в страната. Така ще се подпомогнат и останалите подсектори, основно морския и дунавски риболов, а също и преработвателната промишленост, но главно ще се допринесе за опазването и устойчивото развитие на рибните ресурси.

Производителите на сладководни аквакултури трябва да се стремят към разнообразяване на продукцията си с нови по-ценни (деликатесни) видове за сметка на шарановите: есетрови, сом, щука, бяла риба, змиорка, сладководна скарида и др. Аквакултурите ще обезпечат нуждите на други подсектори от зарибителен материал, необработени суровини и ще разнообразят асортимента от видове риба и продукти.

Освен подобряване на водоснабдяването е необходимо да се подобрят и системите за мониторинг и контрол на водата - мониторинг и контрол от държавните институции съобразно законодателството и самоконтрол чрез въвеждането на НАССР и прилагане Добрите производствени практики повсеместно.

С цел да се постигне разнообразяване производството на аквакултури е необходимо да се въведат нови технически и технологични постижения (напр. затворени рециркулационни системи), както и да се въведат нови видове за производство. Успоредно ще се развива и органичното производство на аквакултури.

V.3.2. Развитие на органично производство на аквакултури.

Органичните храни от доста време присъстват на световния пазар като интереса към тях непрекъснато расте, а европейските страни са лидер в производството им и консумацията им.



Смисъла на органичното производство е потребителите да получат храни, макар и на по-висока цена, но за които е гарантирано, че не са използвани при отглеждането им пестициди, изкуствени торове, антибиотици, хормонални препарати, генномодифицирани продукти, не са обработвани допълнително с консерванти, йонизиращи лъчения и др., както и че площите и методите за отглеждане, целия производствен процес, допълнителната обработка и пакетирането е под контрола на независим сертифициращ орган. Освен очевидната полза за крайния потребител от употребата на тези по-здравословни храни и по-голямата икономическа стабилност на производителите им (по-ниски добиви, но при по-ниски производствени разходи и по-високи крайни цени на продуктите) доказано е, че органичните стопанства представляват и своеобразни резервати за голям брой видове от съответната местна флора и фауна.

Вниманието към екологичните биопродукти у нас е закъсняло и на България и предстои да развива биологичното производство. В органичното земеделие вече са направени първите крачки като има и приет Стратегически план за развитие на биологичното земеделие 2007-2013 г., но в областта на аквакултурите органичните продукти са "бяло петно" и засега няма органично производство на аквакултури. Голяма част от територията на страната ни, респективно на водните обекти е с потенциал да бъде сертифицирана за органично производство и това е шанс, който трябва да се използва.

Първата стъпка към органичното производство на аквакултури е регулирането на тази материя: дефиниране на биологичното производство на аквакултури; разработване на правилата за органично производство и ограниченията към него; определянето на сертифициращ орган; начина на сертифициране на производителите на екологични биопродукти и осъществяване на контрол на целия производствен процес; въвеждане на критерии и отличителен знак за екологична чистота и т.н. Необходимо е също насърчаване на производителите на аквакултури да се заемат с органично производство; съдействие за обучението им в тази насока и приоритетна подкрепа за развитието на производство на екологични биопродукти.

В.3.3. Предотвратяване разпространението на болести по рибите.

Основен приоритет на страната са мерките за предотвратяване разпространението на болести по рибите. Дейността е под контрола на НВМС и нейния Централен диагностичен научно-изследователски ветеринарно-медицински институт. Установената система функционира, въпреки че има проблеми и производителите на риба започват да си сътрудничат с държавните власти.

В.4. Развитие и конкурентоспособност на риболовния сектор и преработвателната промишленост.

В.4.1. Развитие на морския риболов. Конкурентоспособност на българския риболовен флот и развитие на дребното крайбрежно рибарство.

Възможностите за развитието на морския риболов зависят от няколко фактора. Развитието на крайбрежния риболов зависи от състоянието на естествените рибни ресурси. Отсъствието на риболовни кораби, плаващи под български флаг, които да извършват риболов извън Черно море е друг фактор за ограниченото развитие на морския риболов.

В българската зона на Черно море няма видове риба, които да са обект на търсене за риболов от страна на риболовния флот на страни от Общността. Извършваната дейност се свежда до улов основно на цаца и рапан. Към улова на цаца не проявяват интерес други държави, тъй като този вид е с ниска стойност и има малка пазарна ниша. Рапанът е високо ценен деликатес и е ориентиран към износ. В България, обаче е забранено дънното тралиране и драгиране в шелфовата зона.

Развитието на морския риболов трябва да е лимитирано от състоянието на ресурсите. Посоката на развитие на риболова ще бъде към модернизирани флота, повишаване на селективността на риболовните уреди и поддържане на традиционните за местната крайбрежна зона методи за риболов и приспособления (даляни), които могат също така да са атрактивни и за развитие на екотуризъм.



В.4.2. Оползотворяване на целия улов, модернизация на бордовото оборудване и условията за съхранение.

Оползотворяване на целия улов е основна цел при някои видове, особено където има сезонни прекомерни улови като при цацата в Черно море. От една страна с тралове се улавят големи количества цаца, а от друга - на пазара има ниско търсене. Възможностите за преработване и замразяване са малки. Поради тези причини част от улова се изхвърля обратно в морето.

Ето защо трябва да се потърси начин за пълно оползотворяване на улова от цаца чрез по-добра координация между риболовните кораби и бреговите съоръжения за преработване и замразяване. Цацата може да се използва за производство на рибно брашно, но рентабилността на тази възможност все още не е достатъчно изяснена. Необходимо е да се направи проучване и за други налични количества отпадъци от риба и други морски организми за една последваща обща преработка за производството на рибно брашно.

Модернизация на оборудването на борда на риболовните кораби е важен компонент за риболовния флот и трябва да бъде насочена към риболовните съоръжения (основно тралове) и тяхната селективност, които да са щадящи околната среда, както и към подобряване на хигиенните, санитарните условия и условията за безопасност. Важно е да се отчита и спецификата на добив на рапани чрез подводен риболов, поради забраната за тралиране. Необходимо е да се инвестира в съвременни средства за подводен риболов с цел повишаване както на уловите, така и на условията за безопасност.

В.4.3. Подобряване на оборудването и условията за разтоварване, пакетиране и съхранение на брега.

В някои рибарски пристанища по Черноморието (Созопол, Бургас, Несебър, Балчик), както и в някои нови и специфични рибарски центрове (като Приморско, Царево, Бяла, Варна, Каварна, Шабла) е необходимо да се подобрят оборудването и условията за разтоварване, пакетиране и съхранение на брега. Управлението на тези дейности в рибарските пристанища и пунктове ще бъде съчетано с въвеждане на система за първа продажба в изпълнение на изискванията на европейското законодателство по отношение на общата организация на пазара – изграждане на пунктове за първа продажба и др.

В.4.4. Стопански риболов във вътрешните водоеми на страната.

Риболовът във вътрешността на страната се извършва, предимно в големите и средни по големина язовири, където все още съществуват зони за стопански риболов. Тенденцията е тези зони постепенно да отпаднат и язовирите да се ползват само за любителски риболов и производство на аквакултури. Те са атрактивни и за развитието на риболовен туризъм и екотуризм.

Част от малките и средните язовири, които в момента се третират от нормативната уредба, като обекти, в които се извършва стопански риболов, ще работят като непълносистемни стопанства за угодяване на риба за консумация.

Стопанския риболов във вътрешните водоеми има добри икономически показатели. Той се състои основно от естествени местни видове риба, включително и деликатесни видове (сом, щука, бяла риба и др.). Цената им е сравнително ниска поради относително малките разходи за придобиването на продукцията (изземва се готов природен ресурс).

Всичко това има отношение към развитието и разнообразяването на икономическите дейности и към създаването на алтернативни източници на приходи.

В.4.5. Любителски риболов.

Любителският риболов е обект на специално внимание от страна на държавните институции с оглед на:

- ✓ законовата регламентация и административна субординация;



- ✓ организиране на ефективен контрол над незаконния риболов;
- ✓ поддържане на рибните ресурси, чрез ефективни мероприятия, включително и зарибяване;
- ✓ ефективни мерки за поддържане на естественото възпроизводство на популациите от риба;
- ✓ организация на риболовен туризъм;
- ✓ изготвяне и реализация на съвместни проекти за осигуряване на устойчивото развитие на рибните популации от държавните институции и неправителствените организации.

В.4.6. Развитие на преработвателната промишленост.

Преработвателната промишленост играе важна роля в сектора по няколко причини: преработката увеличава стойността на необработения материал и произвежда широк асортимент от нови продукти за директна консумация. Днес много рибопреработвателни предприятия отговарят на стандартите на ЕС, санитарно-хигиенните изисквания, европейското законодателство и изискванията за безопасност на хранителните продукти. За да получи разрешение за започване на производство всяко ново предприятие трябва да покрие тези изисквания.

В по-дългосрочен план преработвателната промишленост трябва да увеличи производствения си капацитет и да подобри технологичното си ниво и обхват на производство, така че да посрещне планираното увеличаване на производството в сектора през следващия 7 – 10 годишен период. В същото време е необходимо да увеличи продукцията за износ.

В.4.7. Развитие на маркетинга.

За да се постигне по-добра конкурентноспособност и устойчивост в сектора, маркетингът трябва да се ориентира към следните насоки:

- ✓ създаване на организации на производители, които да работят съвместно с държавните институции, за решаване на основните стратегически и оперативни проблеми за развитието на сектора;
- ✓ осигуряване защита и информираност на потребителите, като основен компонент от изискванията за качество и безопасност на хранителните продукти;
- ✓ развитие на секторите в рибарството, разнообразяване на икономическите дейности и създаване на възможности за многостранни дейности и алтернативни източници на приходи.

Маркетингът може да бъде развит чрез подобряване на националната и регионалните структури на пазара на риба. За неговата организация е необходимо формулиране на маркетингова стратегия и оперативни програми, които включват рекламни кампании, популяризиране на рибни продукти и др.

Подобряването на организацията за търговия и наличието на информация за рибата и рибните продукти и цените им ще намали разликата между ниските цени на продажби на едро и високите цени на продажби на дребно. Докато свободата на движение на рибните продукти е висока, са необходими повече мерки за създаване на прозрачност на пазара, което ще осигури непрекъсната информация за предлагане и цени, както за производители и търговци, така и за потребителите.

В.4.8. Политика на въвеждане на иновации, изследователска дейност, определяне на качеството и развитие на нови продукти или продукти с висока стойност.

Секторът се нуждае от въвеждане на иновации и развитие на изследователската дейност, за да посрещне изискванията на европейския пазар.

Основните цели на развитието на изследователска дейност са: иновации в аквакултурите за постигане на технически и технологичен напредък; въвеждане на технологии за отглеждане на нови видове с висока пазарна стойност; изследване динамиката на рибните запаси във вътрешните водоеми, р. Дунав и Черно море; изграждане на генетична база данни за основните видове.

В.4.9. Икономическото положение на бизнеса в сектора.



Икономическото положение на бизнеса в сектора е тежко през годините на преход към пазарна икономика. Въпреки това се наблюдава процес на стабилизация за последните 6 – 7 години, което е една положителна тенденция.

Настоящата икономическа ситуация има различни характеристики:

- ✓ От една страна естествените рибни запаси намаляват; местните и чуждестранни инвестиции са недостатъчни; ограничен е достъпът до иновации в различните области на сектора.
- ✓ От друга страна в Закона за рибарството и аквакултурите има изменения, които са в съответствие с европейското законодателство. Бъдещите възможности за получаване на финансова подкрепа от европейските фондове ще стимулират развитието на сектора. Икономическата и инвеститорска ситуация в страната се подобряват, което дава нови възможности за местни и чуждестранни инвестиции.

В.4.10. Защита и информираност на потребителите.

Защитата и информираността на потребителите е важен компонент от изискванията за качество и безопасност на хранителните продукти. То се превръща и в много важна част от рекламата на продуктите. Защитата и информираността на потребителите са засегнати в няколко закона: Закон за храните; Закон за защита на потребителите, Закон за ветеринарномедицинската дейност и Закон за рибарството и аквакултурите, както и в наредби към тези закони. Всички закони са хармонизирани със съответните регламенти на европейското законодателство.

В.5. Човешки капитал и териториално измерение на ОПР.

До момента не е извършено проучване, което да оцени човешкия капитал и териториалното му измерение в сектора. Тази област се нуждае от специално внимание, насочено към подобряване на човешкия капитал, нивото на квалификация и регионалното развитие.

- Средносрочна политика за повишаване квалификацията на работещите в сектора (съобразено с целите на Лисабонската стратегия).

Квалификацията на работещите в рибарския отрасъл се нуждае от специално внимание, както от страна на държавните институции, така и от страна на браншовите организации в сектора.

- Безопасност и подобряване условията на живот и работа.

Условията на работа трябва да бъдат подобрени успоредно с вземането на мерки за изграждане на сектора като модерен и конкурентноспособен (техническо и технологично подобрене, оценка на стандартите за качество и безопасност).

- Развитие на професионално обучение, политика на осигуряване достъп до професията и въвеждане на млади кадри.

Свързаните с дейността организации също имат нужда от специално внимание по отношение на професионалното обучение. Решаването на този проблем ще подобри достъпа до професията на рибарството, включително и на млади кадри.

- Позиции и роля на жените в сектора.

Ролята на жените в сектора е много малка във всички производствени единици, освен в преработката. По-голям брой жени са ангажирани в изследователската дейност и в центровете за обучение.

Развитието на аквакултурите, особено в селските райони, ще увеличи ролята на жените и ще открие нови възможности пред тях.

- Социален диалог.

В сектора няма синдикални организации. Някои от съществуващите браншови организации са ангажирани в решаването на проблеми, отнасящи се обикновено до дейността на синдикатите и по този начин се превръщат в част от социалния диалог.

- Стратегия за устойчиво развитие на рибарския сектор.

Важно е да се разработят мерки, които да са в съответствие със стратегията за устойчиво развитие на сектор рибарство и аквакултури, както и Националния план за развитие на селските



райони и други регионални програми. Любителският риболов и риболовният туризъм могат да се превърнат в доходоносна за производителите дейност и да допринесат за разнообразяване на сектора и допълнителни приходи.

В.6. Опазване на околната среда и водите.

Като хоризонтален приоритет опазването на околната среда е свързано с устойчивото развитие и ще се осъществява чрез интегриране на различните аспекти в опазването на водите. То е законово гарантирано, включително с всички процедури за прилагането му чрез рамковия Закон за опазване на околната среда, Наредбата за условията, процедурите и методите за прилагане на плановете и програмите за опазване на околната среда (в сила от 1.07.2004 г.), която изцяло отговаря на Директива № 2001/42/ЕС, Закона за водите и Наредба № 4/2000 г. За качеството на водите за рибовъдство и развъждане на черупкови организми, съобразена с Директива № 78/659/ЕЕС и Наредба № 8/2001 г., за качеството на крайбрежните морски води, която определя границите на съществуващите райони и перспективно ползване на водите на Черно море.

За да се осигури добро управление на околната среда всички заинтересовани страни в сектора (държавни и местни институции, риболовци и производители на аквакултури и техните организации, научни организации и др.) ще са ангажирани с извършването на необходимите действия и ще изпълнят всички необходими стъпки за:

- превенция и контрол на замърсяването на околната среда и водите от дейността в сектора. Това е добре организиран процес под ръководството на Министерството на околната среда и водите, неговите Басейнови дирекции, Регионални инспекции за околната среда и водите и регионалните звена на Министерството на здравеопазването;
- наблюдение на състоянието на водната среда и научен мониторинг;
- управление на отпадъците и отпадъчните води от производствената дейност в сектора;
- политика на опазване и подобряване на водната среда, и местата за размножаване на водните обитатели;
- защита на водната среда и местата за размножаване на водните обитатели, които са от интерес за сектора.

В.7. Добро управление на ОПР.

За да се осигури добро управление на ОПР в България, всички заинтересовани страни в сектора (държавни и местни институции, риболовци и производители на аквакултури и техните организации, научни структури и др.) ще извършат необходимото за:

- организирането на по-добра инспекция и контрол върху дейностите в сектора, съоръженията, транспортирането и първата продажба;
- подобряване структурата и организацията на пазара;
- организиране събирането на информация и данни, и подобряване качеството им;
- подпомагане изграждането и управлението на организации на производители, които да работят в сътрудничество с държавните институции в решаването на основните стратегически и оперативни проблеми в развитието на сектора;
- развиване на регионално и междубраншово партньорство за Черно море и р. Дунав.

Организациите на производители и държавните институции работят в сътрудничество за решаването на основните стратегически и оперативни проблеми за развитието на сектора. Съгласно ЗРА и наредбите към него всички изисквания на европейските регламенти относно организациите на производители на риба и междубраншовите организации са въведени и вече са влезли в сила. Така те имат по-големи възможности да си партнират с държавните институции и да влияят ефективно върху държавната политика и развитието на сектора.

С. Приоритетни оси и цели.

С.1. Приспособяване капацитета на българския риболовен флот.

Приспособяването на риболовното усилие в съответствие с принципите на ОПР и Плана за приспособяване капацитета на риболовния флот (изготвян от ИАРА) е практическата мярка за



изпълнение на националната политика за защита и опазване на живите морски ресурси и има за цел създаване на подходящи условия за развитие на устойчива риболовна дейност, ориентирана към щадяща експлоатация на водните ресурси и опазване на околната среда и водите. За постигането на целта трябва да се използват адекватни методи и селективни риболовни уреди за намаляване на страничния прилов. Морските ресурси и риболовното усилие трябва да се обект на строг мониторинг и контрол.

До началото на 90-те години на миналия век България е била със значителни позиции в океанския риболов. Преминаването към пазарна икономика, приватизацията и серия други фактори, доведоха да закриване на предприятието „Океански риболов“. Понастоящем уловите от риболовната дейност са на ниво, които са по-ниски от допустимите за възстановяване на ресурсите и са само около 2 % от общите улови в Черно море, които се изчисляват на повече от 500 000 тона. Това доведе до намаляване на негативното влияние върху рибните ресурси в българските териториални води.

Общият брой на риболовните кораби с дължина над 15 м е 58, но само 27 са с тонаж над 25 GT. Останалите малки риболовни съдове се използват за дребен крайбрежен риболов. Големината на риболовния ни флот трябва да е релевантна и лимитирана от Общите допустими улови за българската акватория на Черно море, определени на базата на научни изследвания. Така ще се осигури устойчиво развитие както на морския риболов, така и на рибните ресурси.

Цели на ос № 1. Приспособяване капацитета на риболовния флот (заложена финансова подкрепа до 20 %).

За приспособяване на риболовното усилие в изпълнение на националната политика за защита и опазване на живите морски ресурси с цел създаване на адекватни условия за развитие на устойчива риболовна дейност, ориентирана към щадяща експлоатация на морските организми и опазване на водите са поставени следните цели: модернизация на риболовния флот (предвидени 50%), риболовни методи и уреди, щадящи околната среда (предвидени 25%), дребен крайбрежен риболов и социално-икономически мерки (предвидени 15%), социално-икономически мерки и професионално обучение (предвидени 5%).

Ще бъде осигурена финансова подкрепа за закупуване на оборудване, необходимо за намаляване влиянието на риболовната дейност върху местообитанията, морското дъно и видовете, които не представляват интерес за стопанския риболов, както и инвестиране в риболовни уреди с по-висока селективност. Също така трябва да се осигурят модерно оборудване за риболовните кораби, за повишаване на безопасността на навигацията и подобряване условията на работа, както и инвестиране в средства за подобряване качеството на продукцията.

Ще бъде обърнато внимание и на занимаващите се с дребен крайбрежен риболов в Черно море и стопански риболов в р. Дунав като потенциални бенефициенти на финансова помощ за инвестиции в риболовните съдове, оборудване за повишаване на безопасността на плаване и в риболовни уреди с по-висока селективност. Може да се осигури финансова помощ за риболовци и собственици на риболовни съдове за подобряване управлението и контрола на местата за разтоварване на уловите, подпомагане подготовката, преработката и пласмента на продукцията. Дребният крайбрежен риболов е основния начин за добив на рапан и от особена важност е подновяването на средствата за подводен риболов.

Също така могат да бъдат предприети социално-икономически мерки за подобряване положението на риболовците, засегнати от новите насоки за развитие на стопанския риболов, като тези мерки ще включват диверсификация и насърчаване за заемане с други дейности, обучение (особено за младите риболовци) и програми за допълнително обучение.

В съответствие с Регламент на Съвета на ЕС № 2371/2002 г. ще се разработят и представят детайлни планове за възстановяване и управление на живите водни ресурси.

C.2. Развитие на аквакултурите, преработвателната промишленост и маркетинга.



Мерките, заложенi по тази ос са насочени към увеличаване дела на рибните продукти на пазара от производство на аквакултури с цел намаляване въздействието на риболова върху естествените рибни популации, както в сладки, така и в морски води. Дейността в рибовъдните стопанствата и фермите за производство на други аквакултури, трябва да е в съответствие със споменатите изисквания за използване на методи и технологии за отглеждане на водни организми, щадящи околната среда и водите и спазването на стриктен санитарен контрол.

Поставените конкретни цели са насочени към разширяване и разнообразяване на производството, повишаване на технологичното ниво и качеството на продукцията, изграждане на системи за мониторинг на качеството на производствения процес и продукцията, повсеместно прилагане на Добрите производствени практики и засилване на контрола по отношение на санитарните и хигиенните изисквания.

Цели на ос № 2. Развитие на аквакултурите, преработвателната промишленост и маркетинга (заложена финансова подкрепа не по-малко от 50 %).

За устойчивото развитие на производството на аквакултури в България с повишаване качеството на продукцията и технологичното ниво, прилагане на Добрите производствени практики и прилагане на системи за мониторинг на качеството, санитарните и хигиенните норми, са поставени следните цели: подкрепа на устойчивото развитие на българските аквакултури и разширяване на обхвата на производство на ценни видове, по-голям обем и разнообразие на продукцията за пазара, по-голями количества суровини от собствено производство за преработвателната промишленост и повишена производителност, съобразно стандартите на Европейския съюз и високо равнище на пазарните услуги.

Трябва да бъдат направени някои практически стъпки:

1. Реструктуриране на производството на сладководни аквакултури с цел разширяване и разнообразяване на произвежданата продукция, подобряване качеството на рибата и другите водни организми и продуктите от тях:

- приоритетно въвеждане на нови технологии;
- реконструкция на съоръженията за производство с цел увеличаване обема на производство на качествен зарибителен материал и риба за консумация;
- реконструкция на съоръженията за производство с цел увеличаване разнообразието на произвежданите видове с практическо значение;
- реконструкция за въвеждане технологии щадящи околната среда и водите;
- изграждане на нови мощности за производство на аквакултури при наличие на подходящи водни обекти;
- поддържане на високопродуктивни чисти линии на местни видове риба;
- развитие на развъждането на ценни видове риба, специфични за определени райони на страната;
- приоритетно въвеждане в производство на нови перспективни ценни видове и такива с експортна насоченост;
- развитие на племенно-селекционни центрове;
- поддържане на репродуктивни стада от местни видове и производство на зарибителен материал, необходими при реализацията на Програмите за подкрепа на устойчивото развитие на дивите популации;
- приоритетно развитие на органично производство на аквакултури;
- развитие и разнообразяването на икономическите дейности и създаването на алтернативни източници на приходи;
- изграждане на съоръжения за допълнителна обработка на рибната и нерибна продукция, необходимите спомагателни съоръжения, осигуряване на специализиран транспорт и др.;
- въвеждане на системи за контрол на качеството, безопасни условия на труд и опазване на околната среда и водите;
- поддържане на производствения сектор за аквакултури чрез развитие на маркетингова стратегия и реклама.



2. Развитие на производството на морски аквакултури:

- реконструкция и разширение на съществуващи ферми за аквакултури;
- изграждане и развитие на ферми за равъждане на зарибителен материал и риба за консумация от ценни морски видове;
- изграждане на ферми за други морски организми с добри пазарни перспективи;
- приоритетно въвеждане на нови технологии;
- развитие и разнообразяването на икономическите дейности и създаването на алтернативни източници на приходи;
- изграждане на съоръжения за допълнителна обработка на отгледаната продукция, необходимите спомагателни съоръжения, осигуряване на специализиран транспорт и др.;
- въвеждане на системи за контрол на качеството, безопасни условия на труд и опазване на околната среда и водите;
- развитие на маркетингова стратегия и реклама.

Въвеждането на Общи допустими улови във връзка с ограничените ресурси на ценни видове ще доведе до нарастване на инвестициите в аквакултурите и до създаването на повече ферми за отглеждане на миди, калкан, есетрови и други видове и същевременно ще се намали човешкото въздействие върху естествените ресурси.

3. Развитие на производство в България на необходимите фуражи за отглеждане на аквакултури, препарати, оборудване за рибовъдни стопанства и ферми за други водни организми, пречиствателни съоръжения и др.

4. Развитие на преработвателната промишленост:

- подобряване условията на производство за посрещане на повишените хигиенни и санитарни изисквания;
- подобряване на технологичната база;
- подобряване на качеството на пакетиране и етикетирание;
- намаляване вредното въздействие върху околната среда и водите;
- изграждане на нови мощности за преработка на риба и други водни организми, съобразно развитието на производството на аквакултури;
- въвеждане на системи за контрол на качеството, безопасни условия на труд и опазване на околната среда и водите;
- развитие на маркетингова стратегия и реклама.

5. Подобряване маркетинга на риба и рибни продукти:

- производство и/или маркетинг на нови продукти, въвеждане на нови технологии или развитие на иновационни производствени методи.
- изграждане на мрежи за маркетинг за предлагане на по-широк асортимент и различни по качество риба и рибни продукти;
- развитие на маркетингова стратегия, провеждане на рекламни кампании и др.

6. Мерки за защита здравето на хората:

- подобряване на сътрудничеството между различните държавни институции в областта на общественото здраве (напр. централни, регионални и местни администрации на Националната ветеринарно-медицинска служба и Министерството на здравеопазването);
- подобряване на мерките за самоконтрол в производствените зони чрез въвеждане на HACCP система, Добрите производствени практики, системи за контрол на качеството, безопасните условия на труд, опазването на околната среда и водите и др.

7. Мерки за защита здравето на животните:

- регионални планове за контрол и ерадикация на болестите при производството на аквакултури във фермите;



- контрол на плановете за извършване собствен мониторинг на водите от производителите на аквакултури;
- приоритизация на мерките за превенция.

8. Стопански риболов във вътрешните водоеми на страната:

- диверсификация на производствените дейности;
- разнообразяване на икономическите дейности и създаването на алтернативни източници на приходи.

С.3. Насърчаване на дейности от общ интерес.

Дейностите от общ интерес включват инициативи за защита и развитие на околната среда и водите, инициативи за изграждане на общи съоръжения, пилотни проекти, насърчаване и развитие на нови пазари и други съвместни действия за по-големи колективни ползи. Мерките от общ интерес са важни за инвестирането в съвместни проекти за развитие на рибарския отрасъл.

Цели на ос № 3. Насърчаване на дейности от общ интерес (заложена финансова подкрепа до 16 %).

За насърчаването на дейностите от общ интерес с оглед насоките на Общата политика в областта на рибарството и да се създаде необходимата среда за развитие на компаниите в рибарския сектор, са поставени следните цели: модернизация на рибарските пристанища, лодкостоянките и местата за разтоварване, развитие на нови пазари и рекламни кампании, изграждане и поддържане на общи дейности за устойчиво развитие на рибарството и аквакултурите и управлението на живите водни ресурси.

Рибарски пристанища, лодкостоянки и места за разтоварване.

За да се осигури дългосрочна конкурентоспособност на стопанския риболов, трябва да се изградят на рибарските пристанища всички необходими съоръжения (за електронни услуги, ледогенератори, за снабдяване с вода, с горива и др.) за акостиращите риболовни съдове.

Развитие на нови пазари и рекламни кампании.

Проучване на националния пазар, създаването на "наблюдателен пункт" за консумацията на риба и нейното търсене, както и кампании за повишаване на консумацията на риба ще допринесат за нарастване потреблението на риба и рибни продукти. Големите градове в страната са потенциалните пазари на риба и могат да се използват за развитието на сектора. Необходимо е да се въведе възможността за електронна търговия с риба за да се покрият повече пазарни ниши. Нужни са и рекламни кампании за популяризиране на рибата и рибните продукти. За създаването на продукти, конкурентни на европейския пазар, производителите трябва да съблюдават стандартите за качество, изисквани от ЕС с оглед безопасността на хранителните продукти и осигуряване на проследяемостта им.

Организации на производители.

Организациите на производители се нуждаят от подкрепа и подготовка за по-добро управление и използване на човешкия потенциал. Трябва да се изгради партньорство между научно-изследователските институти, администрацията и организациите на производителите, за да се съгласуват действията от общ интерес и се пристъпи към разработка и реализация на съвместни проекти.

Управление на живите водни ресурси и естествените местообитания.

Основните цели за подобряването на управлението на ресурсите са: опазване на биологичното разнообразие, устойчивата експлоатация на дивата флора и фауна, на естествените местообитания, както и подпомагане възстановяването на разрушени екосистеми. Съобразно с природните дадености, традициите и социално-икономическите условия на страната, площта на защитените



територии и зони включени в Националната екологична мрежа трябва да съставляват поне 15 % от територията на страната до края на 2010 г. Също така е важно на различни нива, да се стимулира по-активното участие на обществото при разглеждане и решаване на въпроси за опазване на околната среда и водите.

Трябва да се разработят пилотни проекти за представяне на компаниите и асоциациите на новите технологични постижения и подпомагането им в последствие за подбора и практическото приложение на придобитите знания. Тези проекти ще са насочени към изискванията на настоящите условия в производствения сектор, научни изследвания на околната среда и водите, развитие на критерии за определяне на риболовното усилие, както и прилагането на алтернативни технологии и методи в рибарството.

С.4. Устойчиво развитие на рибарските райони.

До настоящия момент няма развита политика и стратегия за устойчивото развитие на рибарските региони. В същото време е важно подобна политика и стратегия да бъдат изградени в сътрудничество с производителите и успоредно с други държавни програми за развитие на регионите и рибарските области, като Националната програма за развитие на рибарството и аквакултурите (НПРРА), заедно с ЕФР да гарантират необходимите инвестиции в тези области.

Съгласно дефиницията по ос № 4 България трябва да определи 6-7 потенциални райони, които ще се облагодетелстват от тези мерки (фиг. 16, приложение 3). Всички тези региони трябва да са с ниска гъстота на населението, значителен процент от жителите им да са ангажирани в рибарския сектор, а рибарската дейност да запада. Населението в същите области трябва да е по-малко от 100 000 жители. Предоставянето на финансови средства за подпомагане на устойчивото развитие на рибарството в тези области ще се осъществява чрез Групите за действие, създадени за всяка област и състоящи се от партниращи си частни и държавни организации. Групите за действие ще са отговорни за изпълнението на дейностите, необходими за развитието на определените региони и ще се базират на подхода "отдолу-нагоре". Предприетите мерки по ос 4 за рибарските райони в България, ще осигурят баланс в конкуренцията за едни и същи ресурси от различните потенциални потребители ще осигурят устойчивото управление на тези ресурси.

Основната цел на ос № 4 Устойчиво развитие на рибарските райони (заложена финансова подкрепа до 10 %) е развитието на регионите със значително равнище на заетост в рибарския сектор чрез осъществяването на действия за развитие на рибарството, основаващи се на подхода "отдолу-нагоре".

Населението, ангажирано в рибарския сектор трябва да бъде включено възможно най-бързо в процеса на разширяване и диверсификация на стопанските дейности.

Организиране на подходящо професионално обучение е задача на държавните институции, отговорни за развитието на сектора в сътрудничество с организациите на производители и други заинтересовани структури в сектора.

Изготвянето на стратегията за развитие ще започне с анализ на настоящата ситуация по отношение на нуждите и териториален потенциал за постигане на интегрирано развитие на рибарските области. Подкрепата за разнообразяване и съвместяване на различни икономически дейности ще доведе до комплексен подход към областите, запазване на населението и увеличаване стандарта на живот.

Целите на стратегията са базирани на идентифицирането и развитието на:

- човешкият потенциал, допринасящ за динамичното изграждане на сектора;
- природните ресурси и традициите;
- диверсификация на икономическите дейности;
- насърчаване на дейности, щадящи околната среда.

Тази стратегия ще доведе до изграждане на връзки с други финансови източници, които ще се използват на регионално ниво за подкрепа на устойчивото развитие на рибарските области.



C.5. Техническа помощ.

Европейският фонд за рибарство може да финансира дейности, свързани с подготовката, управлението, оценката, осигуряването на публичност и реклама, техническа и административна поддръжка, извършването на контрол и одит при реализацията на НСПРА и ОПРА и за прилагането на Регламент на Съвета на ЕС № 1198/2006

Основната цел на ос № 5 Техническа помощ (заложена финансова подкрепа до 8 %) е да осигури изпълнението и управлението на Националния стратегическия план за рибарството и аквакултурите и Оперативната програма за рибарството и аквакултурите за периода 2007 – 2013 г. при възможно най-рационалното и ефективно използване на подкрепата за рибарския сектор.

Действията по тази приоритетна ос включват:

1. Осигуряване на статистическа информация, експертни оценки, обучения и изследвания, осигуряващи изпълнението на ОПР на ЕС.
2. Предоставяне на информация на партньорите, потенциалните бенефициенти, рибарската общност и цялата общественост за възможностите за ползване на финансова подкрепа за развитие на рибарските дейности.
3. Укрепване административния капацитет на държавната структура, която ще бъде отговорна за прилагането на Общата политика по рибарство на ЕС за България и Управляващ орган по оперативната програма.
4. Внедряване и експлоатация на информационна система, подпомагаща управлението, текущото изпълнение, контрола и оценката за реализацията на целите на НСПРА и ОПРА.
5. Стимулиране на обмена на опит и прилагането на добрите практики.
6. Поощряване на сътрудничеството и обменът на информация и опит в рамките на Общността.
7. Подобряване междурегионалното и транснационалното сътрудничество по отношение на устойчивото развитие на рибарските области и опазването на околната среда и водите.

D. Стратегия за постигане на целите.

Относно приоритетна ос № 1 стратегията ще включва основно реконструкция и модернизация на минимум 30% от риболовния флот, подобряване безопасността на плаване, условията на труд и санитарните условия на борда на риболовните кораби, което е насочено към постигане на напълно оборудвани риболовни кораби за стопански риболов в съответствие с изискванията на ЕС. Едновременно ще се въведат и мерки за повишаване на качеството и хигиенните изисквания към продукцията.

Морският ни риболов ще се основава на равновесието между научната оценка на запасите на живите водни ресурси, респективно на Общите допустими улови за отделните видове, тяхната експлоатация и икономически анализ на търсенето. Стратегията за опазване и устойчиво развитие на живите водни ресурси в Черно море ще бъде осъществено чрез разработена програма, основана на подписаното споразумение между ИАРА, Института по океанология и Института по рибни ресурси за ефективно и устойчиво управление на водните ресурси и техните местообитания и прилагането на екологосъобразни и селективни методи за улов на риба и други водни организми. Всички аспекти на националната стратегия по ос № 1 ще бъдат обсъждани в Регионалния консултативен съвет за Черно море с презумпцията, да обединим усилията си с другите страни от региона за устойчиво използване на рибните ресурси на Черно море.

Стратегията по приоритетна ос № 2 за реструктуриране на аквакултурните дейности обхваща: реконструкция на производствените съоръжения на поне 75% от действащите стопанства за производство на аквакултури; изграждане на нови ферми при наличие на подходящи водни обекти; успоредно с разширяването на производството на традиционни за страната ни видове ще се въвеждат и нови такива, с висока стойност и експортна насоченост; въвеждане на рециркулационни системи за производство на аквакултури; развитие на органично



производство на аквакултури; стимулиране въвеждането на високопродуктивни породи; разширяване производството на молюски в Черно море; изграждане на наземно-базирани ферми за морски аквакултури; политика на подкрепа на въвеждането на нови технологии и видове; преодоляване на сезонния характер на производство и осигуряване целогодишно на продукция за пазара и преработвателната промишленост; изграждане на съоръжения за допълнителна обработка на отгледаната продукция за повишаване на стойността ѝ; преференциално отношение към производителите на зарибителен материал за подкрепа на естествените популации; преференциално отношение към екологосъобразните производства и др. Едновременно с това ще бъде въведен пълен комплекс от мерки, за повишаване качеството на продуктите и хигиенните изисквания при производството на аквакултури.

Преработвателната промишленост ще се развива успоредно и в зависимост от разширяването на производството на аквакултури. Развитието на преработвателната промишленост ще бъде в посока на: подобряване условията на производство за посрещане на повишените хигиенни и санитарни изисквания на европейските пазари; изграждане на нови мощности; въвеждане на системи за контрол на качеството, безопасни условия на труд и опазване на околната среда и водите; повишаване качеството на продукцията и осигуряване на проследяемостта ѝ; намаляване вредното въздействие върху околната среда и водите.

За да се достигне заявеното потребление на риба/рибни продукти от 7,5-8 кг на глава от населението през 2013 г., в стратегията за развитие на общото производство на риба и рибни продукти и други водни организми се залага удвояването му, т.е. около 40 000 тона годишно през 2013 г. (настоящата обща консумация е повече от 45 000 тона годишно – над 20 000 тона от риболов и производство на аквакултури, и почти 25 000 тона от внос). Стратегията за представянето на рибата и рибните продукти, съвместно с дейностите по Националния план за действие "Храни и хранене 2005 – 2010 г." ще допринесат за постигането на положителни промени в националния модел на хранене и повишаване на потреблението на риба и рибни продукти.

Относно приоритетни оси № 1 и № 2, стратегията за обучение на заетите на риболовни кораби и в морски и сладководни стопанства за аквакултури се основава на установяването на техните нужди и развитието на програми за обучение с цел постигането на специални умения.

В стратегията по приоритетна ос № 3 за модернизация на сегашните риболовни пристанища и изграждането на нови риболовни пристанища се обръща специално внимание на разтоварването и замразяването на уловите, инфраструктурата на пристанищните съоръжения и добрите възможности за транспорт, контрол на продукцията и организацията на пазара с оглед на провеждането на търгове за първа продажба.

Стратегията за създаването на пазари на едро за прясна и жива риба предвижда изграждането на съоръжения за тази цел. Особено внимание ще бъде отделено на готовността на организациите на производителите и техните задължения при използването на пазарите и организацията им. В този случай стратегията за изграждането на прозрачно и конкурентноспособно тяло от търговци на едро на прясна риба се основава на присъствието на поне 5-6 регистрирани търговци, купувачи свежа риба на всеки черноморски пункт за първа продажба на уловите от риба и други водни животни.

Относно приоритетна ос № 4 за устойчивото развитие на рибарските райони се включва развитието на риболовен туризъм и екотуризъм със създаването на бази за отдих.

Стратегията за намаляване на безработицата в областите, зависими от рибарството, е планирана върху развитието на програми за обучение по отношение рибарството и аквакултурите.

По отношение на ос № 5 стратегията за информираност на рибарите и производителите на аквакултури се основава на изграждането на информационна система в структурата на ИАРА (МЗГ).

IV. Набелязване на финансови източници за изпълнение на стратегията.



НСПРА залага високо ниво на целите на България за сектор рибарство и аквакултури. Поставените цели са широкомащабни и многообхватни и постигането им ще бъде преследвано чрез определянето на набор от мерки, в допълнение на финансовата подкрепа.

Таблица 1. Финансова подкрепа, разпределена по приоритетни оси.

Приоритетна ос	Финансова подкрепа
Ос 1. Приспособяване капацитета на риболовния флот.	до 20 %
Ос 2. Развитие на аквакултурите, преработвателната промишленост и маркетинга.	не по-малко от 50 %
Ос 3. Насърчаване на дейности от общ интерес.	до 16 %
Ос 4. Устойчиво развитие на рибарските райони.	до 10 %
Ос 5. Техническа помощ.	до 8 %

Таблица 2: Разпределение на средствата от ЕФР за програмния период 2007 – 2013 г.

ГОДИНА	ПУБЛИЧНО ФИНАНСИРАНЕ ОТ ЕФР
2007	7.27 %
2008	10.65 %
2009	14.50 %
2010	15.27 %
2011	16.35 %
2012	17.44 %
2013	18.52 %

Забележка: Съгласно Решение № 476/26.07.2006 на Министерския съвет на Република България процентът съфинансиране от Държавния бюджет за периода 2007 - 2009 г. е гарантиран.

Таблица 3. Финансова помощ, разпределена по оси съгласно Европейския фонд по рибарство.

Национален стратегически план		Оперативна програма
Приоритетна ос/	2006	2007- 2013



Дейност	(млн. €)	(млн. €)				
		(1) ЕФР =(2)+(3)	(2) Финансиране от ЕК	(3) Национално публично финансиране	(4) Частно финансиране	(5) Общо =(2)+(3)+(4)
Ос 1. Приспособяване капацитета на риболовния флот	≈ 0,30	≤ 21,33	≤ 16,00	≤ 5,33		
Ос 2. Развитие на аквакултурите, преработвателната промишленост и маркетинга		≥ 53,33	≤ 40,00	≤ 13,33		
Ос 3. Насърчаване на дейности от общ интерес	≈ 0,07	≤ 17,60	≤ 20,00	≤ 6,67		
Ос 4. Устойчиво развитие на рибарските райони		≤ 10,67	≤ 8,00	≤ 2,67		
Ос 5. Техническа помощ	≈ 0,01	≤ 6,4	≤ 6,40	0,00		

Таблица 4. Национално финансиране за други дейности в изпълнение на Общата политика по рибарство на ЕС.

Дейност	2006 (млн. €)
Изследвания	≈ 2,45
Събиране на данни	≈ 0,05
Обучение	≈ 0,01
Оперативни разходи	≈ 2,00
Международно сътрудничество	≈ 0,08

V. Индикатори за оценка напредъка при постигане на поставените цели.

1. Показатели отнасящи се до устойчивата експлоатация на рибните ресурси.

Основни индикатори:

- Управление и приспособяване на риболовния флот: брой на риболовните плавателни съдове, тонаж (GT) и мощност (kW) – вход/изход по основни риболовни райони (Черно море, р. Дунав и вътрешни водоеми) и общо;
- Определяне на риболовното усилие: индекс за улова на единица риболовно усилие;
- Селективност на риболовните уреди: оценява се с количество страничен прилов и количества изхвърлена риба.



- Стопански риболов във вътрешни водоеми и р. Дунав: брой издадени разрешителни за стопански риболов и тенденции за програмния период, годишни улови, състояние на рибните ресурси.

Допълнителни индикатори:

- Отнасящи се до научния мониторинг на живите водни ресурси: брой на извършените научни изследвания по основни риболовни райони (Черно море, р. Дунав и вътрешни водоеми).

2. Показатели отнасящи се до предлагането на продукти и равновесието на пазара.

Основни индикатори:

- Степен на задоволяване с местни продукти на консумацията (процент от стойността или допълнително като процент от количеството на общия обем риба и рибни продукти на пазара ни).
- Баланс на предлагането (предполагаема консумация = (производство + внос) - износ, за всеки важен вид риба (тонове/година).
- Количества и стойност на преработените продукти.

Допълнителни индикатори:

- Честота на изтегляне на продукти от пазара за защита на здравето на потребителите.

3. Показатели отнасящи се до устойчивото развитие на аквакултурите.

Основни индикатори:

- Дял на аквакултурите в предлагането на вътрешния пазар.
- Развитие във времето (темп на растеж) на производството на аквакултури като обща стойност и/или количества.
- Инвестиции за опазване на околната среда за последните 5 години.
- Разнообразяване производството на аквакултури.
- Дял на продукцията от органично производство на аквакултури.

Допълнителни индикатори:

- Развитие във времето на производството на традиционни видове като количества и стойност, общо и поотделно за основните видове.
- Видовете и количества, отглеждани за зарибителен материал за изпълнение на програмите за подпомагане на устойчивото развитие на рибните популации.

4. Показатели отнасящи се до развитието и конкурентоспособността на сектора.

Основни индикатори:

- Отнасящи се до жизнеспособността и конкурентоспособността в сектора - добавена стойност за работно място в риболова, аквакултурите и преработвателната промишленост.
- Отнасящи се до икономическото състояние на сектора - оперативен резултат за риболова (по основните райони за риболов), аквакултурите и преработвателната промишленост.

Допълнителни индикатори:

- Стопански риболов във вътрешните водоеми, р. Дунав и дребен крайбрежен риболов в Черно море – брой на заетите по подсектори, диверсификация на икономическите дейности и алтернативни източници на приходи.

5. Показатели отнасящи се до човешкия капитал и териториалното измерение на ОПР.

Основни индикатори:

- Активно население (заети) в сектора, където е възможно на регионално ниво. Включва:
 - морски риболов;
 - риболов в р. Дунав;
 - риболов във вътрешни водоеми;
 - аквакултури (сладководни и морски);
 - преработвателна промишленост.



- Обучения и допълнителна квалификация в центровете за обучение.
- Безопасни условия на труд:
 - брой на инцидентите и брой на смъртните случаи (в морето и на суша);
 - брой корабкрушения със загуба на корабите;
 - оценка на основните причини за инциденти.

Допълнителни индикатори:

- Разпределение на работната ръка по отношение ниво на обучение.
- Разпределение на работната ръка по тип - общо и по подсектори.
- Среден годишен доход в рибарската сфера (общо и по подсектори).
- Разпределение на заетостта по пол (общо и по подсектори).

6. Показатели отнасящи се до опазването на околна среда и водите.

Основни индикатори:

- Площ (в кв. км.) на защитените зони (морски и сладководни), за които са взети мерки за защита на водната флора и фауна от риболовни дейности или предстои да се направи (тенденции).

Допълнителни индикатори:

- Карта за качеството на водите.

7. Показатели отнасящи се до доброто управление на ОПР.

Основни индикатори:

- Разпределение на държавните разходи и брой на заетите в сектора.
- Брой извършени нарушения в сравнение с броя на извършените проверки (в абсолютни стойности и в процентно изражение).

Допълнителни индикатори:

- Показател на степента на организираност на отрасъла - процент на участие в професионалните организации.
- Относителен дял на продажбите чрез търг на борси (продажби на едро чрез ОП) - като стойност и/или количества.

VI. Управление на Националния стратегически план и координиране с ЕЗФРСР, ЕФРР, ЕСФ.

A. Изпълнение на ОПР.

За да изпълни ОПР чрез НСПРА, ЕФР ще гарантира финасова подкрепа за постигане на поставените икономически, екологични и социални цели с оглед на:

- да се осигури дългосрочно развитие на риболовната дейност и устойчива експлоатация на рибните ресурси;
- да се намали риболовната преса върху рибните запаси, като капацитета на риболовния флот бъде съобразен с наличните живи водни ресурси;
- да се укрепи развитието на икономически жизнените предприятия в рибарския сектор и се повиши конкурентноспособността на функциониращите структури;
- да се полагат грижи за опазването на околната среда и рибните ресурси;
- да се насърчи устойчивото развитие и подобри качеството на живот в регионите с активна риболовна дейност и производство на аквакултури;
- да се поощри развитието на човешките ресурси и равенството между мъжете и жените, ангажирани в рибарския сектор.

Създаването на защитени зони и възможността за тяхното използване за развлекателни и образователни занимания са предпоставка за увеличаване на икономическите дейности, различни от изземването на естествени ресурси и насочени към развитие на екотуризм в рибарските региони. В



крайбрежните зони и във вътрешните водоеми може да се развие алтернативна експлоатация на малки рибарски лодки за екотуризъм и риболовен туризъм.

България има наследство от голямо биоразнообразие и осъзнава нуждата от опазването му. От тук идва и важноста за развитието на Националната екологична мрежа, част от Европейската екологична мрежа Натура 2000. България има разработен Национален план за действие за опазване и възстановяване на Черно море и Национална стратегия за биоразнообразието.

В. Мониторингов комитет.

Мониторинговият комитет е орган, който обединява всички партньори на МЗГ: други министерства и държавни ведомства; рибарски организации; структури, свързани с опазването на околната среда и водите и с развитието на селските региони; научни работници и експерти.

Комитетът ще бъде създаден от Министъра на земеделието и горите и ще се председателства от Изпълнителния директор на Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури.

Ще бъде създаден също и Стратегически комитет и ИАРА ще осигури неговия Секретариат. Комитетът ще се събира периодично, за да анализира осъществяването на стратегията за рибарския отрасъл, приоритетните цели, процеса на програмиране и основните национални интервенционни рамки. Стратегическият комитет ще вземе участие и в междинния преглед на НСПРА (2010 - 2011), за да направи евентуални препоръки за преориентация.

Мониторинговият комитет на Оперативната програма ще включва членове на Стратегическия комитет, за да се осигури по-добра съгласуваност между НСПРА и ОПРА.

С. Тематични работни групи.

Министърът на земеделието и горите ще състави Работни групи, чиято задача ще е да следят за ефективното изпълнение на целите на НСПРА. Те ще дискутират Националния стратегически план за рибарството и аквакултурите с цел да се изготвят работни насоки за националната стратегия, които ще се обсъждат от Стратегическия комитет. Работните групи ще работят в областта на:

- риболовната активност;
- устойчивото развитие на аквакултурите;
- преработката на риба и маркетинга на рибна продукция;
- мерките от общ интерес;
- устойчивото развитие в рибарските райони.

В зависимост от разглежданите теми, в работните групи ще вземат участие представители от различни организации и институции:

- Министерството на земеделието и горите;
- други министерства;
- Териториални звена на ИАРА;
- представители на институциите от рибарските региони;
- научни работници и експерти в областта на риболова, аквакултурите, опазването на водните ресурси;
- организации на производители, неправителствени организации на любители-въдичари и такива имащи отношение към опазването на околната среда и водите.

Д. Информационни системи.

За ефективното управление, изпълнение, мониторинг и оценка на подкрепата от ЕФР в процес на изграждане е обединена Информационна система за мониторинг и управление. Системата ще се организира в ИАРА, която е отговорна за координирането и ефективното управление на подкрепата от ЕФР за България.



Системата ще се използва освен от ИАРА, също така и от крайните бенефициенти, членовете на Мониторинговия комитет, Сертифициращия орган и Контролните органи. Информационната система за мониторинг и управление ще е защитатена с пароли и ще позволява различно ниво на достъп в зависимост от потребителя.

Основната единица на информационната система ще са индивидуалните проекти и данните ще се подават от крайните бенефициенти. Електронния информационен поток за програмите и проектите в системата ще бъде добре защитен.

Информационната система ще позволява разглеждането на проектите в процеса на изпълнението им в дадена община, както и разпределението им по планови региони.

Системата ще дава възможност за електронен обмен на данни между информационната система в България и други подобни системи на Европейската комисия (SFC 2007).

Web страница.

В действащата web-страница (www.nafa-bg.org) ще бъде публикувана информация за НСПРА, ОПРА, извършваните дейности по подготовката и осъществяването на заложените цели и определените мерки за финансова подкрепа от ЕФР за България. Така ще се създаде прозрачност и ще се увеличи обществената информираност за програмния процес и свързаната с него нормативна уредба на България и ЕС за рибарския отрасъл и възможностите за финансиране от ЕС. Информацията ще бъде обновявана с актуални новини и събития относно европейската политика за рибарския сектор в България. ИАРА и Управляващият орган ще се придържат към принципите на публичност и прозрачност и ще предприемат необходимите за това действия.

Е. Връзка с политиката за развитие на селските райони.

Инвестициите, заложен в Националния стратегически план за развитие на селските райони и Националния стратегически план за рибарството и аквакултурите са координирани с инвестициите в човешките ресурси и физическата инфраструктура и ще бъдат осигурени от Европейските структурни фондове. Основната цел е да се постигне съгласуваност и съвместимост между двата стратегически плана.

Първата стратегическа цел на Националния стратегически план за развитие на селските райони е свързана с развитието на конкурентоспособно селско и горско стопанство и внедряване на нови технологии в хранително-вкусовата промишленост. Това ще бъде постигнато чрез допълнителна обработка, която ще повишава стойността на първичната земеделска продукция, чрез насърчаване трансфера на иновации в хранително-вкусовата промишленост, както и чрез увеличаване прираст и развитие на човешкия потенциал.

Втората стратегическа цел е насочена към опазване на природните ресурси и защита на околната среда в земеделските райони. Интервенциите в тази приоритетна област ще са свързани с развитие на селскостопанските методи, допринасящи за опазване и защита на естествените ресурси и околната среда. Запазването на природните ресурси ще бъде постигнато чрез подкрепа на устойчивото управление на земите и горите, както и защита на биоразнообразието и зоните от Натура 2000.

Третата стратегическа цел е ориентирана към създаване на нови работни места и подобряване качеството на живот в селските райони. За осъществяването на тази цел ще се осигурят алтернативни възможности за работа, разнообразяване на икономическите дейности, развитие на услуги и изграждане на необходимата инфраструктура, опазване на природните ресурси и защита на околната среда в селските райони.

Специфичните интервенции, заложен в Националния стратегически план за рибарство и аквакултури за програмния период 2007 – 2013, ще бъдат насочени към развитие на производството на аквакултури и маркетинга на риба и рибни продукти, както и към подобряване на производствените условия във фермите за аквакултури с цел постигане на високите европейски стандарти за хигиена и безопасни условия на труд. Ще бъдат направени допълнителни усилия за



обновяване на технологичната база в преработвателната промишленост и производството на аквакултури, за въвеждане на нови технологии и иновационни производствени методи, които ще намалят негативното въздействие върху околната среда.

Следващата сфера за интервенции ще бъде модернизирането и приспособяването на българския риболовен флот, подобряване условията на труд и санитарно-хигиенните условия и насърчаване на използването риболовни методи и уреди, щадящи околната среда.

Допълнителни действия ще бъдат предприети в подкрепа на устойчивото развитие в рибарските райони. Те ще включват: засилване конкурентноспособността в сектора, реструктуриране и диверсификация на икономическите дейности, подобряване на наличната инфраструктура, създаване и разширяване на възможностите за развитие на риболовен туризъм и екотуризм.

F. Връзка с кохезионната политика.

Съгласно Стратегическите насоки за развитие на селските райони и Кохезионната политика на Общността е осигурена съгласуваност и координация на програмите, които ще бъдат финансирани от Структурните фондове (Европейски фонд за регионално развитие (ЕФРР), Европейски социален фонд (ЕСФ); Кохезионен фонд), Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) и Европейския фонд за рибарство (ЕФР). Определени са водещите принципи, дефиниращи разграничителната линия между инвестирането за развитие на селските райони и рибарството и аквакултурите от една страна и инвестирането в човешките ресурси и физическа инфраструктура, които ще бъдат финансирани от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС.

Инвестирането в инфраструктурата ще зависи от вида на общината/населеното място, където ще се извършат съответните интервенции. Инвестирането в пътна инфраструктура, подкрепено от ЕЗФРСР ще е насочено към изграждане и подобряване на общинските пътища и улици в селата и градовете в селските райони. Инвестирането в инфраструктурата, подкрепено от ЕФР ще е насочено към рибарските пристанища, подобряване качеството на живот в рибарските селища в рибарските райони, модернизация на рибарския флот и други специални рибарски дейности. Подобряване състоянието на общинските пътища между населените места в селските райони ще бъде подкрепено от ЕЗФРСР, докато пътната мрежа между градовете и селата ще се обновява със средства от Кохезионния фонд. Респективно финансирането за автомагистралите, първостепенните, второстепенните и третостепенните пътища от регионално значение, свързващи централните градове и агломерации с околностите им ще бъде осигурено от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС.

Инвестирането в инфраструктурата на системата за водоснабдяване и канализацията за отходни води, осигурено от ЕЗФРСР ще бъде ограничено до селища с население под 2 000 души. За населени места с население над 2 000 души нужните средства ще са от Структурните фондове на ЕС.

ЕЗФРСР ще подкрепи изграждането на места за събиране на животински трупове, екарисажи както и други инфраструктурни съоръжения за събиране/преработване на отпадъци от селско-стопанската дейност. Затова депа и инфраструктурни съоръжения за отпадъци от други дейности ще бъдат подкрепени от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС. ЕФР ще подкрепи развитието на фермите за аквакултури и изграждането на съоръжения за събиране/преработване на отпадъци от дейностите в сектора по рибарство и аквакултури.

ЕЗФРСР ще подкрепи само регистрирани земеделски стопанства за инвестиране в еко-инфраструктура: възстановяване и изграждане на дренажни инсталации, малки защитни инфраструктурни съоръжения в случаи на наводнения и ерозия и др. Останалите групи бенефициенти за подобни инвестиции ще бъдат подкрепени с инструментите на Кохезионната политика.

Инвестиране във възобновими източници на енергия ще се осигурят от ЕЗФРСР за следните бенефициентни групи: регистрирани земеделски стопанства, микро-предприятия от дървопреработващия сектор и предприятия от хранително-вкусовата промишленост с персонал до



750 души или годишен оборот по-малко от € 200 млн. и ако произвеждат продукти от списъка в Приложение 1 на Договора за Европейската общност за секторите, отговарящи на условията за подпомагане от ЕЗФРСР, и ако са разположени в общини/населени места, принадлежащи към селските райони. Инвестициите за преработвателната промишленост и пазарите на риба и рибни продукти ще се осигурят от ЕФР. Останалите групи потенциални бенефициенти ще се подкрепят от структурните инструменти на Кохезионната политика.

Инвестициите в човешкия капитал, подкрепени от ЕФР и ЕЗФРСР ще бъдат насочени към производителите в сектор рибарство и аквакултури, горския сектор и работниците в тези предприятия, както и към представителите на местните общини, които ще бъдат подкрепени за разработването и осъществяването на стратегиите за местно развитие. От ЕФР ще бъдат осигурени и инвестициите за професионално обучение в сектор рибарство и аквакултури. Финансирането на всички останали групи потенциални бенефициенти (вкл. от хранително-вкусовата промишленост) за подобни дейности ще бъде осигурено от структурните инструменти на ЕС.

ЕЗФРСР ще подкрепи инвестиции в хранително-вкусовата промишленост само за предприятия с персонал до 750 души и годишен оборот по-малко от € 200 млн. и ако инвестициите са насочени за преработка и маркетинг на земеделски продукти от списъка в Приложение 1 на Договора за Европейската общност за секторите, отговарящи на условията за подпомагане по Програмата за развитие на селските региони, с изключение на рибни продукти. Инвестирането в преработката и маркетинга на риба и рибни продукти ще се осигури от ЕФР. ЕЗФРСР също така ще подкрепи микро-предприятия преработващи първичен дървен материал. Останалите групи малки и средни предприятия ще бъдат потенциални бенефициенти на подкрепа от Структурните фондове.

Инвестиции в туризма ще бъдат подкрепени от ЕЗФРСР само за проекти за селски туризъм, където потенциални бенефициенти ще бъдат физически лица от селските региони на РБългария. Риболовният туризъм и диверсификацията на рибарски дейности ще бъдат подкрепени от ЕФР. Потенциални бенефициенти на подкрепа от структурните инструменти на Кохезионната политика на ЕС ще бъдат Държавната агенция по туризъм, общинските администрации, МСП в областта на туризма, общинските асоциации, браншовите, местните и регионални организации в областта на туризма. Помощта ще бъде насочена към развитие на спа-центровете, културния и екотуризъм както и международната реклама на българския туризъм.

Приложения:



Част II: SWOT Анализ (предимства, недостатъци, възможности, рискове)

	Морски риболов	Риболов в сладководни басейни	Производство на аквакултури	Консервиране и маркетинг на живи водни ресурси
Предимства	<p>По-ниски количества на улови на естествени ресурси от морския риболов от пределно допустимите</p> <p>Налични пелагични рибни ресурси</p> <p>Налични запаси от молюски (рапана и черна мида)</p> <p>Налични специфични ресурси (есетрови, калкан)</p> <p>Задоволително ниво на сухоземен и воден контрол от държавните органи</p> <p>На разположение са висококвалифицирани научни експерти в областта на ихтиологията и хидробиологията (традиции в изследователската дейност и образованието)</p> <p>Съществува партньорство между рибарската администрация, научните институции и браншовите организации</p>	<p>Уловът е оптимален и няма негативно влияние върху популациите</p> <p>Наличие на естествени местни видове риба, включително и деликатесни видове (сом, щука, бяла риба)</p> <p>Наличие на ценни видове, като есетрови</p> <p>Риболова в сладки води има добри икономически показатели</p> <p>Добри традиции в любителския риболов</p> <p>Традиции в опазването и подпомагането на устойчивото развитие на рибните популации, вкл. и зарибявания</p> <p>Традиции в научно-изследователската дейност на вътрешните водоеми и река Дунав</p>	<p>Условията на околната среда и качеството на водата са добри за развъждане на сладководни видове</p> <p>Наличие на водни обекти с неоползотворени капацитетни възможности в рибно-стопанско отношение</p> <p>Подобрено качество на морските води през последните години и повишаване на производството чрез разширяване на видовете морски аквакултури</p> <p>Добри традиции и опит развъждането на риба в мрежени клетки в големи язовири</p> <p>Благоприятните естествени условия привличат чужди инвестиции</p> <p>Потенциал на човешките ресурси</p> <p>Мониторинг на естествените водни басейни и ферми за отглеждане на риба</p> <p>Прилагане на добре развити щадящи околната среда производствени технологии за отглеждане на сладководни</p>	<p>Развита консервна промишленост, която допринася за развитието на сектора и осигурява основния пазар за производителите</p> <p>Секторът покрива изискванията на ЕС в областта на ветеринарния и санитарен контрол, стандартите за качество и безопасност в консервната промишленост</p> <p>Наличие на законодателство за рибарския сектор в съответствие с европейското</p> <p>Налично добро ниво на организация на системите за ветеринарен мониторинг и контрол на рибните продукти</p> <p>Секторът функционира на пазарен принцип</p> <p>Развитие на потенциален пазар</p> <p>Ниски цени на консервираната продукция</p> <p>Исторически опит в голям брой технологии в консервната промишленост</p> <p>Големи възможности за продажба на европейския и международен пазар на ценни продукти, като черната мида и рапана</p>

Част II: SWOT Анализ (предимства, недостатъци, възможности, рискове)

	Морски риболов	Риболов в сладководни басейни	Производство на аквакултури	Консервиране и маркетинг на живи водни ресурси
			<p>видове</p> <p>Добре развити технологии за интензивно и суперинтензивно отглеждане на сладководни видове</p> <p>Разнообразяване на пазара с ценни видове риба (есетрови, езерен рак)</p> <p>Неизползвани напълно възможности за отглеждане на риба в съществуващите рибовъдни стопанства</p>	Ниска цена на труда
Недостатъци	<p>Липса на океански рибарски флот</p> <p>Стар и амортизиран рибарски флот, който спешно трябва да се реконструира</p> <p>Недоволителна пристанищна инфраструктура</p> <p>Недобре изяснени правила за оптимална експлоатация на възможностите на водните ресурси</p> <p>Недостатъчно финансиране</p>	<p>Залпови замърсявания на водите на р. Дунав от химическата индустрия</p> <p>Неефикасен сектор за риболов и висок процент на неефикасни стари малки плавателни съдове</p> <p>Ниското търсене на някои видове води до улова им само за препитание</p> <p>Недоволителна пристанищна</p>	<p>Неефективно производство в част от големите ферми за аквакултури</p> <p>Ирационално и неефективно използване на държавните язовири, както и на малки и средни язовири, собственост на общините, като мултифункционални съоръжения</p> <p>Нужда от реконструкция на съоръженията за производство (остарели инсталации)</p> <p>Ограничен достъп до финансови ресурси</p>	<p>Недостатъчно взаимодействие между администрацията и производителите на риба и аквакултури и техните организации</p> <p>Липса на организации на производители в смисъла на европейското законодателство</p> <p>Ниска степен на интеграция между улова, консервирането и маркетинга</p> <p>Липса на традиции за приготвяне и консумация на риба</p> <p>Производство на голямо количество риба без добре развита маркетингова стратегия</p>

Част II: SWOT Анализ (предимства, недостатъци, възможности, рискове)

	Морски риболов	Риболов в сладководни басейни	Производство на аквакултури	Консервиране и маркетинг на живи водни ресурси
	<p>на рибарските изследователски институти и научни проекти</p> <p>Липса на програма за модернизация на съоръженията в рибарските пристанища и изграждане на нови пристанища</p> <p>Неефикасен сектор за риболов и висок процент на неефикасни, стари и малки плавателни съдове</p> <p>Разпръснат по брега флот със слабо развити технологии, прекомерна фрагментация на рибарските предприятия</p> <p>Слаба организация на сектора</p> <p>Малко разнообразие на рибните продукти</p>	<p>инфраструктура</p> <p>Недостатъчни научни изследвания през годините на преход към пазарна икономика</p>	<p>Недостатъчна държавна финансова подкрепа за производствения сектор с оглед отглеждането на високопродуктивни породи и видове</p> <p>Замърсявания на околната среда</p> <p>Ниско качество на фуражите за риба, влияещи негативно върху околната среда</p> <p>Някой от таксите за рибопроизводителите към различните държавни институции (според различните нормативни актове) са необосновано високи</p> <p>Слаба държавна политика за развитие на сектора</p> <p>Недостатъчен опит в съвременни ефективни технологии за производство на нови видове, вкл. рециркулационни на системи за отглеждане на риба</p> <p>Поради липсата на организиран маркетинг фермите са по-малко ефективни</p> <p>Недостатъчно използване на резултатите от изследователската дейност</p>	<p>Липса на центрове за първа продажба и регистрирани купувачи на риба и други водни организми</p> <p>Цените на продажбите на едро от фермите на сладководни и морски видове са ниски</p> <p>Неразвит маркетинг и канали за дистрибуция (повишени разноски за маркетинг на риба и рибни продукти)</p> <p>Цените на дребно са сравнително високи, като се имат предвид ниските цени на продажба във фермите и при първата продажба</p> <p>Слабо търсене и традиции в консумацията на риба и други водни организми (сезонно търсене на риба и рибни продукти)</p> <p>Липса на съоръжения за разпространение на едро на прясна и жива риба от морските райони и аквакултурните стопанства</p> <p>Липса на инфраструктура за първа продажба (пристанищни пазари и помещения за съхранение)</p> <p>Недостатъчна реклама на рибните продукти и ниска консумация на риба и рибни продукти в страната</p>

Част II: SWOT Анализ (предимства, недостатъци, възможности, рискове)

	Морски риболов	Риболов в сладководни басейни	Производство на аквакултури	Консервиране и маркетинг на живи водни ресурси
				<p>Липса на оборудване и повишени разходи за съхранение и маркетинг на продукцията</p> <p>Нелоялна конкуренция на българския пазар на риба (основно с продажби на нерегистрирана и/или незаконна продукция, браконьерски улови и други незаконни търговски операции, вкл. импорт - експорт)</p>
Възможности	<p>Качеството на морските води се подобрява и някои от водните популации започват да се възстановяват</p> <p>Възможности за някои недостатъчно експлоатирани малки пелгични риби и молюски</p> <p>Модернизация на пристанищните съоръжения. Изграждане на нови пристанища</p> <p>Реконструкция и модернизация на рибарския флот</p> <p>Развитието на организации на производители ще доведе до по-добър</p>	<p>Възможности за развитие на риболовен туризъм</p> <p>Възможности за развитие на екотуризм</p> <p>Повишаване ролята на организациите на производителите ще доведе до устойчива експлоатация, по-добро управление и опазване на ресурсите</p> <p>Развитие на рибарските региони</p>	<p>Приоритетно развитие на сектора за аквакултури за намаляване риболовната преса върху естествените рибни запаси</p> <p>Създаване и утвърждаване на организации на производители</p> <p>Ефективно използване на финансовата европейска помощ за по-добра експлоатация на наличните ресурси и капацитет за производство на сладководни и морски аквакултури</p> <p>Изграждане на нови мощности за отглеждане на риба и други водни организми</p> <p>Подобряване на инфраструктурата на производството</p>	<p>Залагане на адекватна държавна политика и стратегия, и подкрепа, която да гарантира устойчиво развитие на сектора по рибарство и аквакултури</p> <p>Наличност на модерни и реконструирани предприятия за консервиране, като и технически и технологични възможности</p> <p>Подобряването на маркетинга и разпространението на риба и рибни продукти ще осигури нови пазарни възможности</p> <p>Инвестирането в маркетинговата инфраструктура и консервната промишленост ще повиши търсенето на риба и рибни продукти (развитие на вътрешния пазар)</p> <p>Възможности за нови пазарни ниши</p>

Част II: SWOT Анализ (предимства, недостатъци, възможности, рискове)

	Морски риболов	Риболов в сладководни басейни	Производство на аквакултури	Консервиране и маркетинг на живи водни ресурси
	<p>маркетинг и концентрация на места за престой на съдовете в основните пунктове.</p> <p>Увеличаване на ползите от научния потенциал.</p> <p>По-добра финансова подкрепа на рибарите за изравняване с европейските стандарти (национални и европейски фондове)</p> <p>Развитие на рибарските области</p>		<p>Подобряване на конкурентноспособността на производителите на риба на международния пазар</p> <p>Повишаване квалификацията и подобряване на техническите умения на работниците в сектора</p> <p>Подобряване на ефективността и доходността на производството на риба чрез въвеждане на нови технологии, нови видове риба</p> <p>Увеличаване търсенето на сладководни видове</p> <p>Повишен интерес за инвестиции в производството на аквакултури</p> <p>Възможности за развитие на производството на аквакултури с висока пазарна стойност и експортна насоченост (есетрови, змиорка, езерен рак, калкан, миди и др.)</p> <p>Повишена необходимост от зарибителен материал за подкрепа на естествените популации във вътрешните водоеми и р. Дунав</p> <p>Възможности за развитие и</p>	<p>Създаване на ОП в съответствие с Acquis communautaire и увеличаване ролята им в сектора</p> <p>Увеличаване на консумацията на риба и рибни продукти в страната</p> <p>Увеличаване на разнообразието от предлагани продукти</p> <p>Повишено търсене на пазара на ценни видове риба и продукти с висока стойност</p> <p>Големите магазини със значителен дял в продажбите на хранителни продукти дават нови възможности за дистрибуция</p>

Част II: SWOT Анализ (предимства, недостатъци, възможности, рискове)

	Морски риболов	Риболов в сладководни басейни	Производство на аквакултури	Консервиране и маркетинг на живи водни ресурси
			<p>приложение на технологии за органични аквакултури</p> <p>Подобряване качеството на хранене на рибата и намаляване на негативното влияние върху околната среда</p> <p>По-добра финансова подкрепа на производителите за достигане на европейските стандарти (национални и европейски фондове)</p> <p>Развитието и увеличаването на производството на аквакултури ще бъдат тясно обвързани с подобряване на условията в преработващата промишленост и с увеличените изисквания на потребителите към качеството и разнообразието на продуктите</p>	
Рискове	<p>Критично намаляване на естествените рибни ресурси (липсата на организация и недостатъчното управление са заплаха за устойчивостта на запасите)</p> <p>Прекомерен улов на някои застрашени видове (калкан)</p> <p>Замърсяване на Черно море</p>	<p>Продължаващото намаляване на естествените популации на видове, като есетровите в р. Дунав</p> <p>Някои видове може да са обект на прекомерен улов (пр. есетрови)</p> <p>Замърсяване на р. Дунав от индустрията,</p>	<p>Закриване на малки стопанства за аквакултури и загуба на умения и капацитет за производство</p> <p>Развитието на държавната политика в сектора по рибарство и аквакултури е в началото си</p> <p>Липса на адекватни държавни мерки и компенсации в случай на природни бедствия и високи</p>	<p>Банкрут на дребните консервни компании (основно поради стеснен пазар за консервираната продукция)</p> <p>Нерегламентирана и незаконна търговия на риба и рибни продукти</p> <p>Промяна на предпочитанията на потребителите към други продукти (вносни морски продукти)</p> <p>Недостатъчен капитал в консервната</p>

Част II: SWOT Анализ (предимства, недостатъци, възможности, рискове)

	Морски риболов	Риболов в сладководни басейни	Производство на аквакултури	Консервиране и маркетинг на живи водни ресурси
	<p>Продължаващите нерегламентирани улови и начини на риболов, които подкопават естествените популации</p> <p>Банкрут на дребните рибари и компании</p> <p>Намаляване на населението в крайбрежните райони</p> <p>Продължаващата тенденция за спад в устойчивостта на подсектора на морския риболов</p> <p>Не съществува система за осигуряване, компенсация и възстановяване на средата след природни бедствия</p>	<p>селското стопанство, битови отпадъци и др.</p> <p>Прекомерно големи нерегламентирани улови</p>	<p>загуби в производството, особено при загуба на зарибителен материал</p> <p>Конфликти при експлоатацията на водните ресурси при водни обекти с комплексно използване (за електропроизводство, за напояване и др.) и специфичните нужди на всеки от ползвателите</p> <p>Банкрут на дребните производители на аквакултури (основно поради липса на адекватна финансова подкрепа, ниско търсене на риба на пазара и др.)</p>	<p>промишленост</p> <p>Повишената конкуренция на европейския пазар</p>

Таблица 1. Роля на сектора по рибарство и аквакултури в българската икономика.

	Приход (€)	% от БВП
Рибарство	14 300 000	0.14
БВП	11 645 183 886	100.00

Източник: *Goulding и Стайков (2003 г.)*.

Таблица 2. Приходи от различни дейности в сектора по рибарство и аквакултури.

Сектор	Оценка на добавената стойност € милиони
Морски риболов	1.5
Консервиране на риба	9.8
Производство на аквакултури	2.5
Вътрешен за страната риболов	0.5
ОБЩО	14.3

Източник: *Goulding и Стайков (2003 г.)*.

Таблица 3. Заетост в сектора по рибарство и аквакултури по подсектори (брой работници).

	Общо	Мъже	Жени
Морски риболов	3 430	3 430	0
Аквакултури	4 980	4 970	10
Консервиране на риба	2 230	250	1 980
Стопански риболов в сладки води	1 620	1 605	15
ОБЩО	12 260	10 255	2 005

Източник: *Goulding и Стайков (2003 г.)*.

Таблица 4. Коефициенти на зависимост в рибарството в крайбрежните NUTS IV региони (2003 г.).

NUTS III	NUTS IV	Население	Оценка на работната сила %	Оценка на работната сила Брой на работниците	Безработица %	Оценка на безработицата Брой на безработните	Брой на наетите работници		Коефициенти на зависимост на заетостта		
							Риболов	Консервна промишленост	Риболов	Консервна промишленост	Всички дейности
Добрич	Балчик	22,311	41.2	9,192	20.5	7,308	125	40	1.7	0.5	2.3
	Каварна	18,049	41.2	7,436	20.5	5,912	150	0	2.5	0.0	2.5
	Шабла	7,088	41.2	2,920	20.5	2,322	81	0	3.5	0.0	3.5
	Дуранкулак	NA					40		NA		NA
Варна	Варна	304,472	47.3	144,015	16.2	120,685	232	320	0.2	0.3	0.5
	Бяла	3,555	47.3	1,682	16.2	1,409	168		11.9	0.0	11.9
Бургас	Несебър	16,963	43.0	7,294	19.7	5,857	230		3.9	0.0	3.9
	Поморие	27,598	43.0	11,867	19.7	9,529	209	0	2.2	0.0	2.2
	Бургас	435,704	43.0	187,353	19.7	150,444	677	335	0.5	0.2	0.7
	Созопол	16,408	43.0	7,055	19.7	5,666	227	80	4.0	1.4	5.4
	Приморско	1,902	43.0	818	19.7	657	109	0	16.6	0.0	16.6
	Царево	11,903	43.0	5,118	19.7	4,110	151	0	3.7	0.0	3.7
	Ахтопол	NA	43.0				157	0	NA	NA	NA
Родона	NA	43.0				132	0	NA	NA	NA	
Китен	NA	43.0				50	0	NA	NA	NA	
Крапец	NA	43.0				52	0	NA	NA	NA	
Други						640					
	Общо						3 430				

Източник: Goulding и Стайков (2003)

Таблица 5. Собственост на язовирите в България.

NUTS III региони	Държавна собственост	Общинска собственост	Частни	ОБЩО:
1. Благоевград	90	171	1	262
2. Бургас	75	183	0	258
3. Варна	32	11	0	43
4. Велико Търново	10	174	6	190
5. Видин	16	4	0	20
6. Враца	5	119	2	126
7. Габрово	5	62	1	68
8. Добрич	7	32	0	39
9. Кюстендил	10	6	1	17
10. Кърджали	79	47	0	126
11. Ловеч	26	82	0	108
12. Монтана	7	78	1	86
13. Пазарджик	65	83	1	149
14. Перник	7	29	1	37
15. Плевен	23	101	5	129
16. Пловдив	20	195	1	216
17. Разград	6	104	6	116
18. Русе	20	47	1	68
19. Силистра	0	61	0	61
20. Сливен	10	119	0	129
21. Смолян	2	2	5	9
22. София	27	77	4	108
23. Стара Загора	21	232	2	255
24. Търговище	10	78	10	98
25. Хасково	349	1614	3	1966
26. Шумен	7	74	4	85
27. Ямбол	18	320	0	338
ОБЩО:	947	4 105	55	5 107

Източник: ИАРА (2005 г.).

Таблица 6. Производство на риба в България за 2005 г.

Вид дейност	Производство от риболов и аквакултури (в тонове)
Риболов в Черно море	17 620
Риболов в река Дунав	361
Риболов във вътрешните водоеми на страната	1 664
Производство на аквакултури	3 143
Общо	22 788

Източник: ИАРА, БРА и БНАРА (2005 г.).

Таблица 7. Улови на риба в Черно море по видове за 2005 г (тонове).

Вид риба	Улови	
	Тона	%
Цаца	7 200	40,86%
Хамсия	60	0,34%
Сафрид	80	0,45%
Карагъоз	80	0,45%
Попчета	120	0,68%
Паламуд	1 100	6,24%
Лефер	350	1,99%
Калкан	20	0,11%
Черна мида	50	0,28%
Рапан	8 400	47,67%
Други	160	0,91%
Общо	17 620	100,00%

Източник: ИАРА, БРА и БНАРА (2005 г.).

Таблица 8. Улови по видове в р. Дунав за 2005 г.(в тонове).

Вид риба	Улови	
	Тона	%
Чига	4,81	1,33%
Моруна	13,21	3,66%
Пъструга	0,65	0,18%
Руска есетра	0,26	0,07%
Щука	10,49	2,91%
Шаран	19,46	5,39%
Други шаранови видове	180,92	50,14%
Видове от растителноядния комплекс	58,05	16,09%
Сом	27,71	7,68%
Бяла риба	14,10	3,91%
Карагъоз	15,98	4,43%
Други видове	15,19	4,21%
Общо:	360,82	100,00%

Източник: ИАРА (2005 г.).

Таблица 9. Улови по семейства и видове във вътрешните водоеми за 2005 г. (в тонове).

Семейства и видове	Улови	
	Тона	Тона
Сем. Пъстървови	18,57	1,12%
Сем. Шаранови	277,62	16,69%
Шаран	716,40	43,06%
Видове от растителноядния комплекс	561,86	33,77%
Сем. Щукови	9,31	0,56%
Сем. Сомови	40,80	2,45%
Сем. Американски сомове	7,16	0,43%
Сем. Костурови	27,52	1,65%
Руска есетра	0,25	0,02%
Езерен рак	4,16	0,25%
Други видове	0,21	0,01%
Общо:	1 663,86	100,00%

Източник: ИАРА (2005 г.).

Таблица 10. Производство на аквакултури (сладководни и морски) - 2005 г. (в тонове).

Подсектори и видове	Хайверни зърна (брой)	Зарибителен материал		Риба за консумация (тона)	Общо тегло (тона)
		Брой	Общо тегло (тона)		
Студеноводно рибовъдство (речна пъстърва, дъгова пъстърва и сивен)	21 040 000	12 923 621	405,64	1 156,57	1 562,21
Топловодно рибовъдство (шаран, каракуда, видове от растителноядния комплекс, европейски сом, бяла риба, щука, лин и други)	44 294 979	12 918 562	581,41	1 504,45	2 085,86
Производство на есетрови видове (моруна, пъструга, руска есетра, чига, веслонос, сибирска есетра и хибриди)	241 000	373 890	36,45	306,52	342,97
Производство на езерен рак		10 000	1,00	2,50	3,50
Производство на черна морска мида				170,59	170,59
Производство на други видове		8 000	4,01	2,00	6,01
Общо:	65 575 979	26 234 073	1 028,52	3 142,63	4 171,14

Източник: ИАРА (2005 г.).

Таблица 11. Регистрирани стопанства за аквакултури (2005 г.).

Тип ферма	Брой на фермите
Топловодни стопанства	109
Студеноводни стопанства	59
Смесени стопанства	10
Есетрови стопанства	4
Морски ферми (за производство на миди)	16
Морски ферми (за други водни организми)	2
Общо:	200

Източник: ИАРА (2005 г.).

Таблица 12. Сегментация на българския рибарски флот в Черно море по категория дължина, 2005.

Категория	Брой	Тонаж (GT)	Мощност (KW)	VCU
< 12 m	2 149	3 807,10	39 960,94	41 922,03
12 - 15 m	27	431,86	2 514,06	2 524,51
15 - 24 m	46	1 575,77	7 151,73	7 894,78
> 24 m	12	1 583,00	3 304,76	3 707,73
Общо	2 234	7 397,73	52 931,49	56 049,05

Източник: ИАРА (2005) /използвани са данни за регистрираните плавателни съдове, според Регистъра на рибарските плавателни съдове от Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури/

VCU - Vessel Capacity Unit/Капацитет на плавателния съд
VCU = дължина /m/ x ширина /m/ + 0,45 x мощност /kW/

Таблица 13. Сегментация на българския рибарски флот в Черно море по категория тонаж /GT/, 2005.

Категория	Брой	Тонаж (GT)	Мощност (KW)	VCU
< 10 GT	2 131	3 514,85	38 584,58	40 218,81
10 - 25 GT	58	919,47	6 038,88	6 234,78
25 - 40 GT	22	749,82	2 856,07	3 655,63
> 40 GT	23	2 213,59	5 451,96	5 939,83
Общо	2 234	7 397,73	52 931,49	56 049,05

Източник: ИАРА (2005) /използвани са данни за регистрираните плавателни съдове, според Регистъра на рибарските плавателни съдове от Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури/

VCU - Vessel Capacity Unit/Капацитет на плавателния съд
VCU = дължина /m/ x ширина /m/ + 0,45 x мощност /kW/

Таблица 14. Разпределение на рибарските плавателни съдове по NUTS III региони.

NUTS III региони	Брой на рибарските плавателните съдове				Общо
	<10GT	10 - 25GT	25 - 40GT	>40GT	
Черно море					
Варна	570	42	17	6	635
Бургас	1 255	9	3	16	1 283
Добрич	306	7	2	1	316
Общо за Ч. море:	2 131	58	22	23	2 234
р. Дунав					
Видин	233	-	-	-	233
Монтана	55	-	-	-	55
Враца	186	-	-	-	186
Плевен	70	-	-	-	70
Велико Търново	82	-	-	-	82
Русе	230	-	-	-	230
Силистра	270	-	-	-	270
Общо за р. Дунав:	1 126	-	-	-	1 126
ОБЩО:	3 257	58	22	23	3 360

Източник: ИАРА (2005 г.).

Таблица 15. Рибарски пристанища, селища и собственост на рибарските пристанища, черноморски регион.

Регионални рибарски инспекторати /Региони	Главни рибарски пристанища	Рибарски селища	Собственост на рибарските пристанища
Добрич			
Регион Шабла			
	Шабла	Шабла - север	Общинска
Регион Каварна	Каварна	Буна Каварна 1 Буна Каварна 3	Държавна Държавна Общинска
Регион Балчик	Балчик		Общинска
Варна	Кранево Родопа - Антон Иванов Аспарухово Камчия Бяла		Държавна Държавна Държавна Държавна Държавна
Бургас			
Несебър	Несебър		Държавна
Поморие	Поморие		Държавна
Бургас	Бургас	Росенец	Държавна Държавна
Созопол	Созопол		Държавна
Приморско	Приморско Китен Лозенец		Държавна Държавна Държавна
Царево	Царево		Държавна
Ахтопол	Ахтопол		Държавна

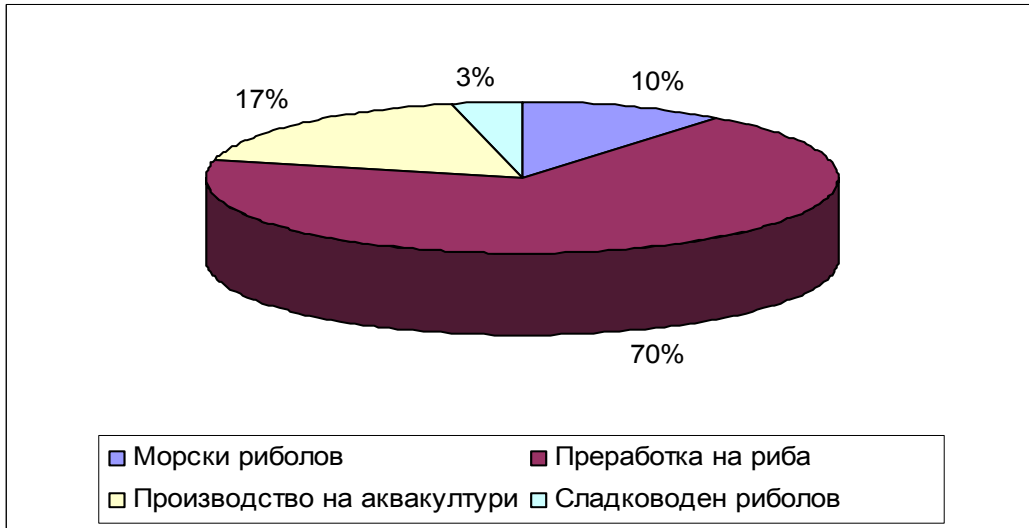
Източник: ИАРА (2005 г.).

Таблица 16. Състояние на рибните ресурси в Черно море.

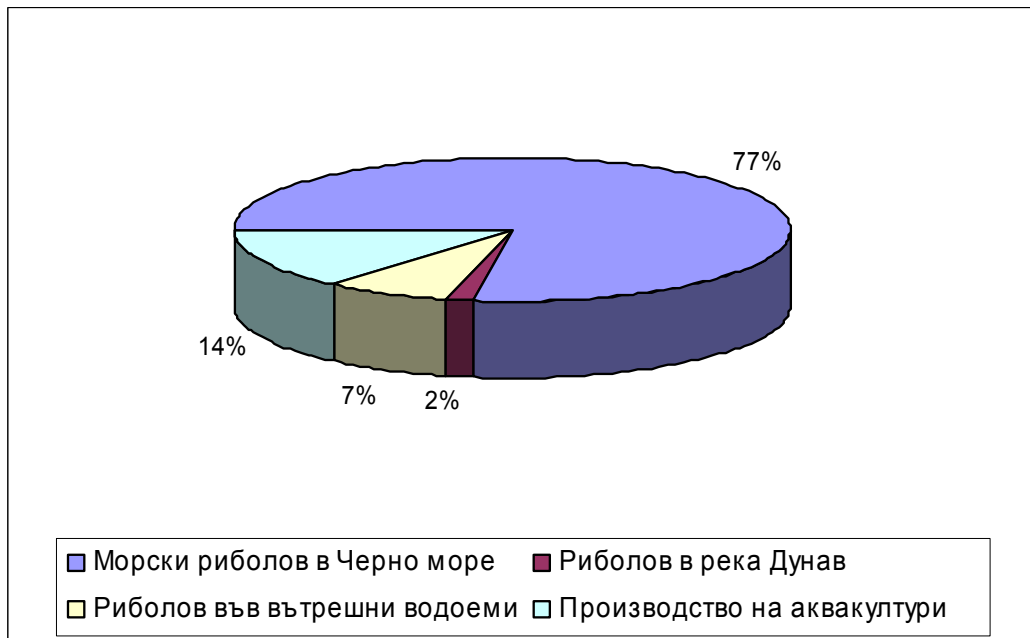
Видове риба	Година	Регион	Запаси (в тонове)	Максимална стойност на Общи допустими улови		Максимален възможен годишен брой дни за риболов
				Процент	Тонове	
Цаца	2000	Българска крайбрежна зона	56 000	33%	18 480	180
Сафрид	1994	Черно море	206 000	25%	51 500	110
Паламуд		Черно море	150 000			60
Калкан	2002	Българска крайбрежна зона	900	13%	117	100
Хамсия	1994	Черно море	826 600	25%	206 650	120
Попче		Българска крайбрежна зона				220
Черноморска бадлива акула	1992	Черно море	90 000	12%	10 800	200
Кефал		Българска крайбрежна зона	15 000			150
Лефер						50
Карагъоз	1974	Черно море	18 800			50

Източник: ИПР, Варна

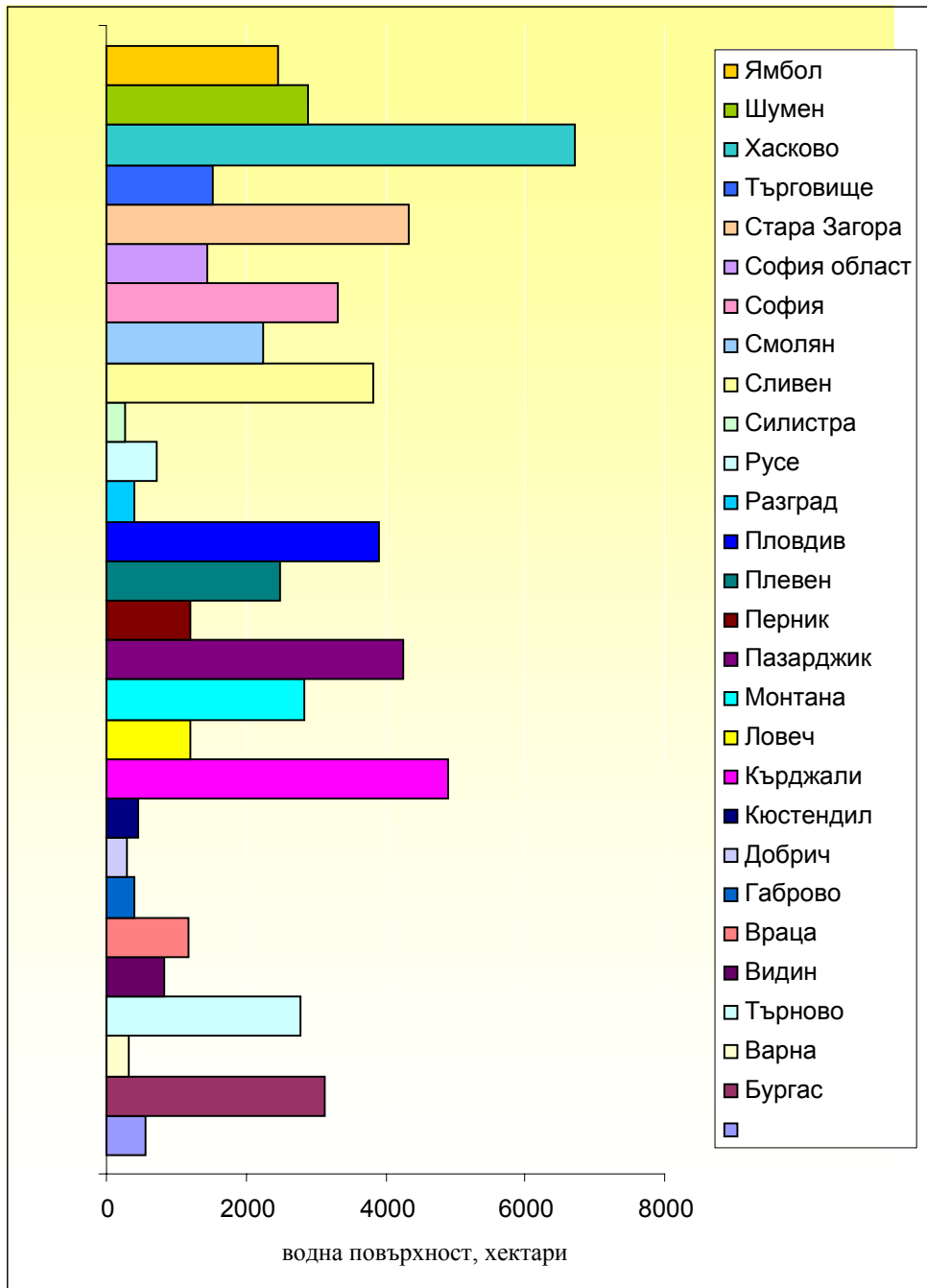
Фиг. 1. Разпределение на приходите от морски риболов, аквакултури, сладководен риболов и преработка на риба (в проценти).



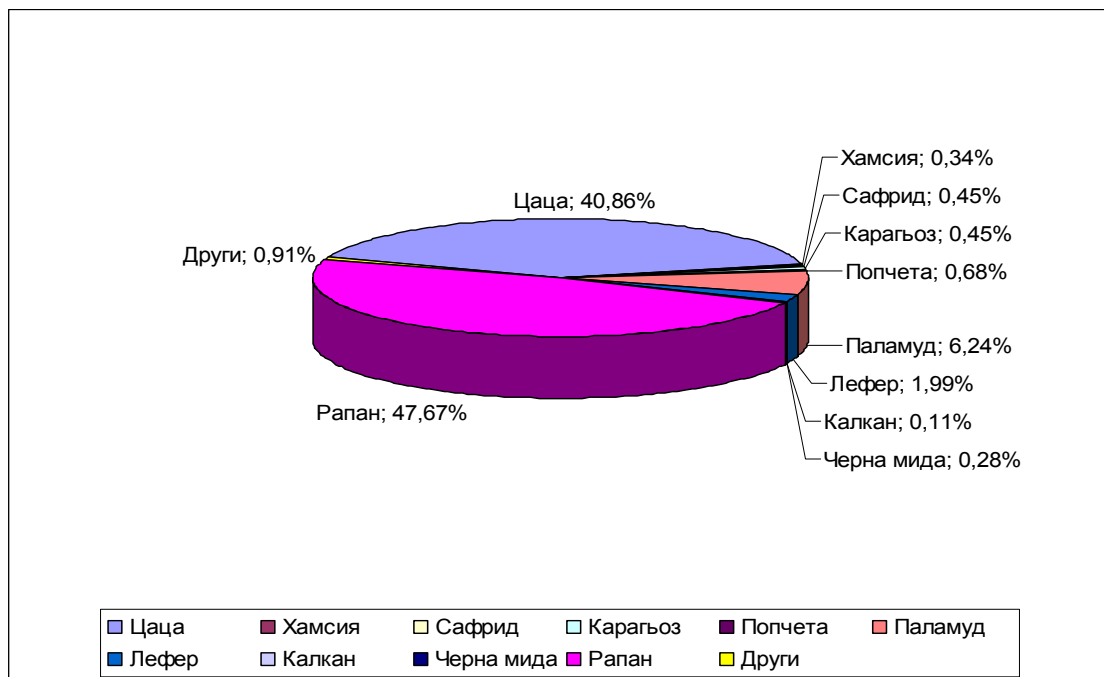
Фиг. 2. Съотношение на производството на риба по сектори в България (в проценти).



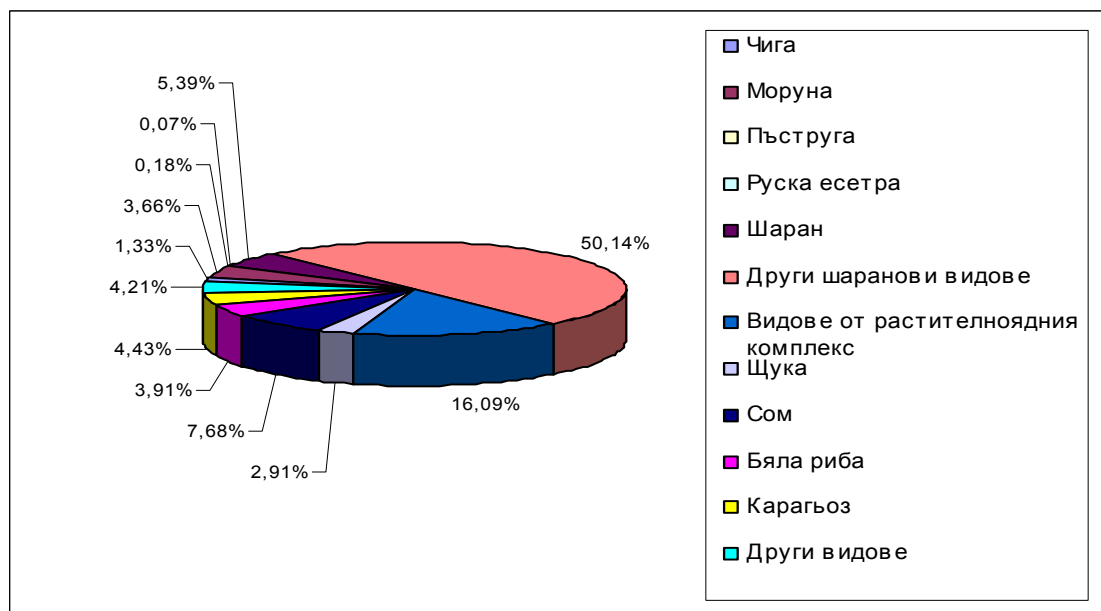
Фиг. 3. Водна повърхност на язовирите по NUTS III региони.



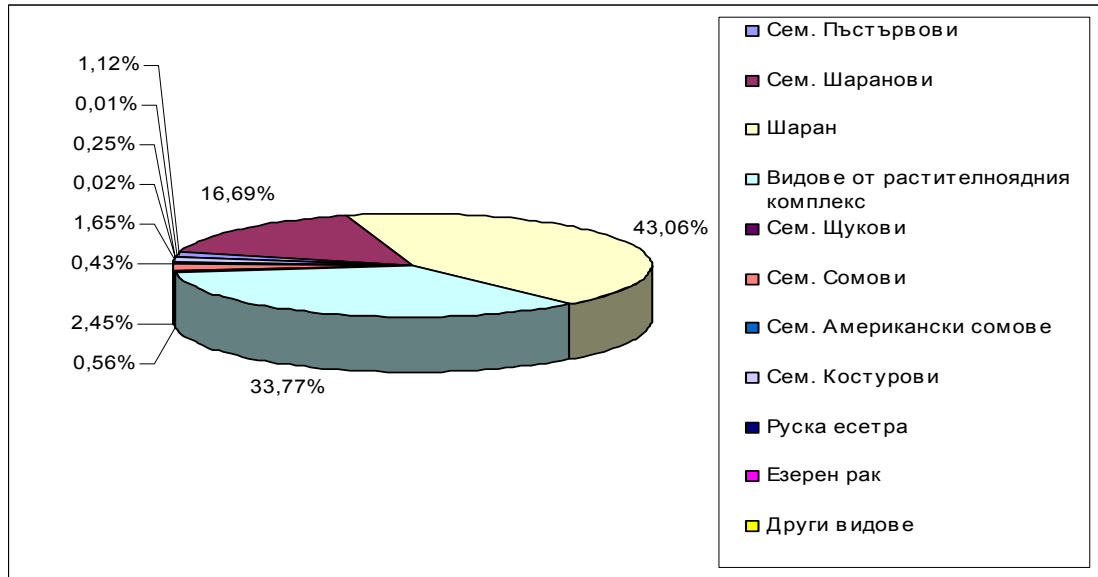
Фиг. 4. Съотношение на уловите по видове в Черно море за 2005 г.



Фиг. 5. Съотношение на уловите на риба в река Дунав по видове за 2005 г.



Фиг. 6. Съотношение на уловите във вътрешните водоеми по семейства и видове за 2005 г.

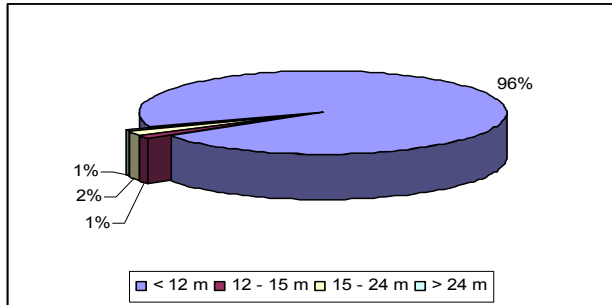


Фиг. 7. Съотношение на производството на аквакултури по подсектори и видове за 2005 г.

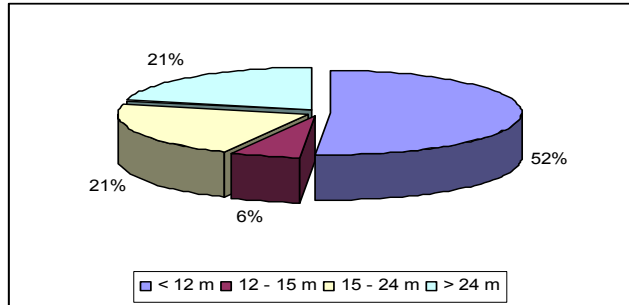


Фиг. 8. Сегментация на българския рибарски флот в Черно море по категория дължина, 2005.

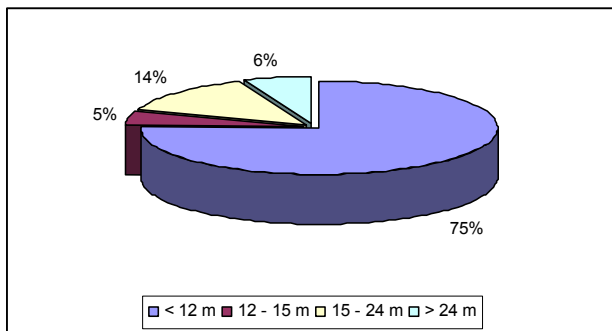
Брой плавателни съдове



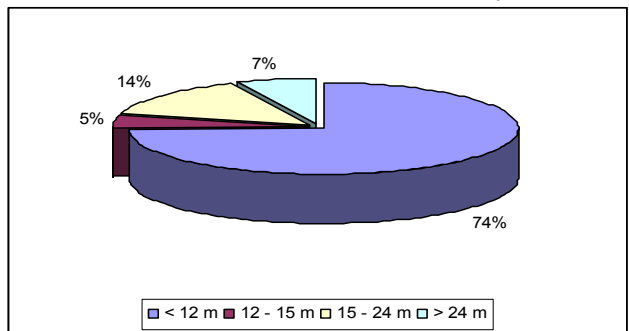
Тонаж на плавателните съдове (GT)



Мощност на плавателните съдове (KW)

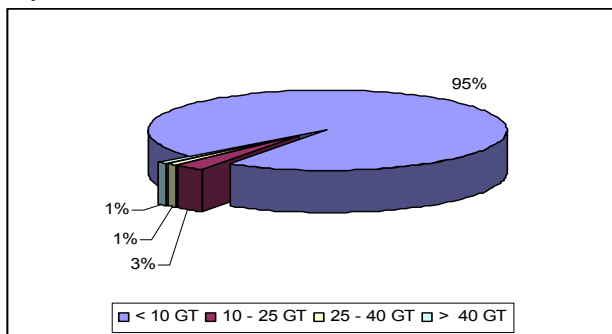


Капацитет на плавателните съдове (VCU)

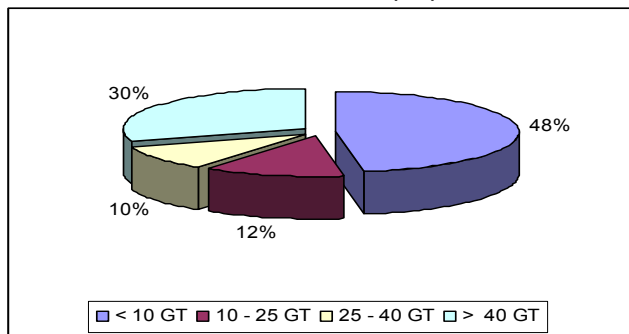


Фиг. 9. Сегментация на българския рибарски флот в Черно море по категория тонаж (GT), 2005.

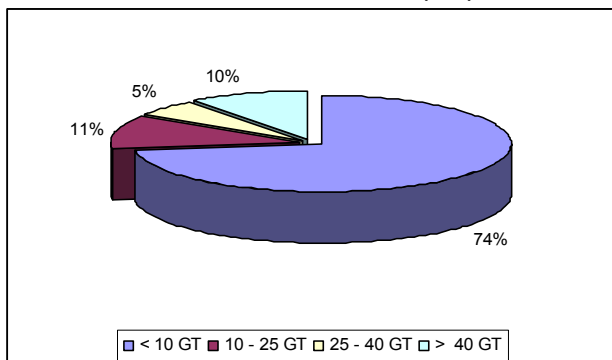
Брой плавателни съдове



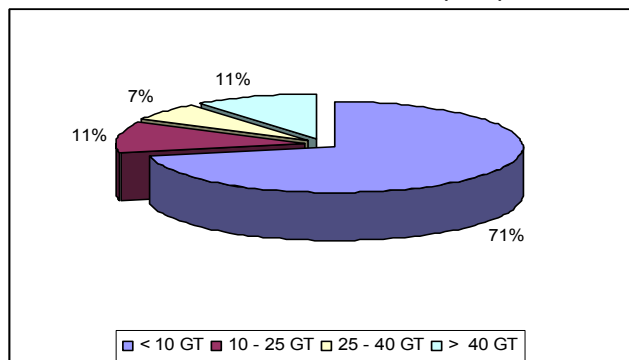
Тонаж на плавателните съдове (GT)



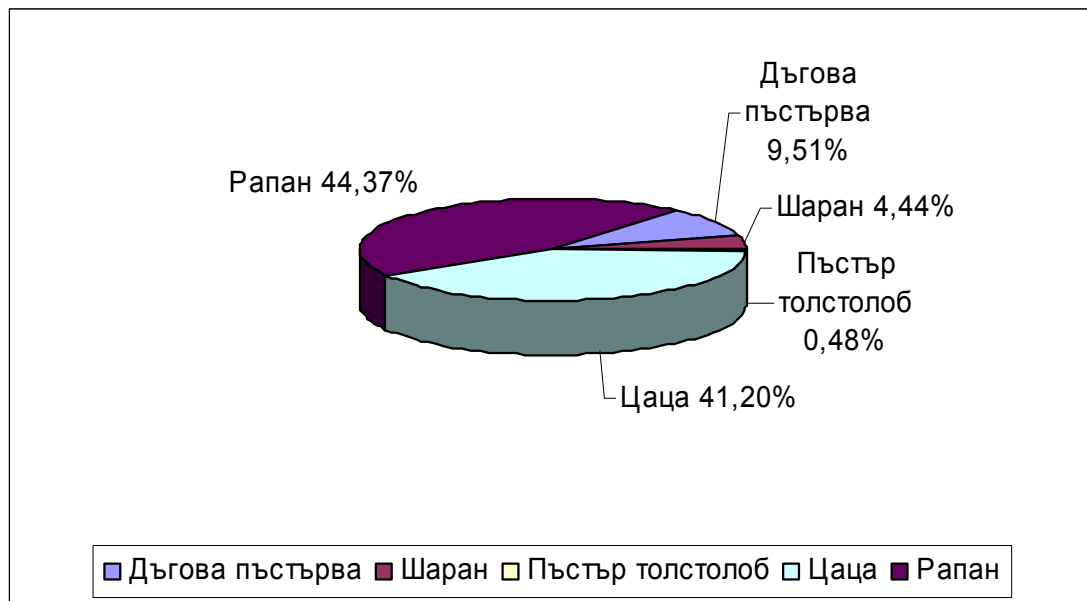
Мощност на плавателните съдове (KW)



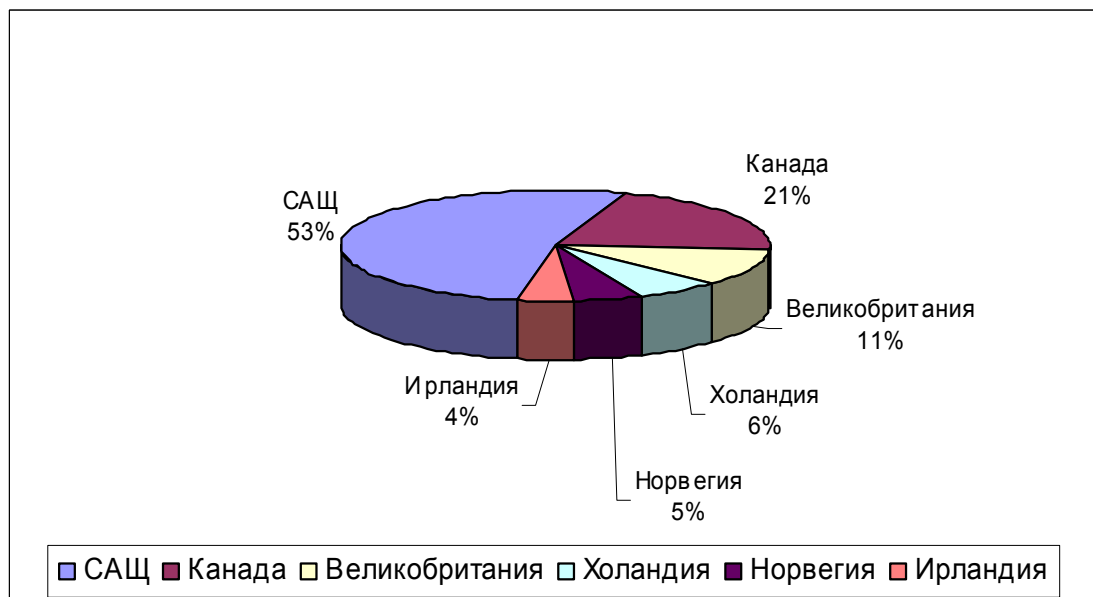
Капацитет на плавателните съдове (VCU)



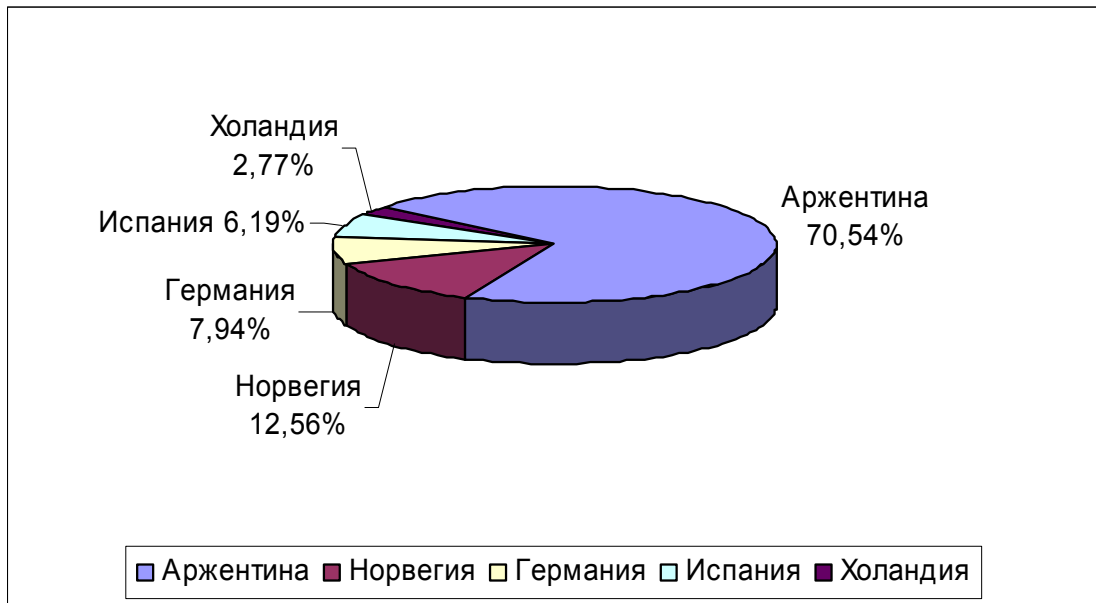
Фиг. 10. Износ на продукцията от аквакултури през 2005 г.



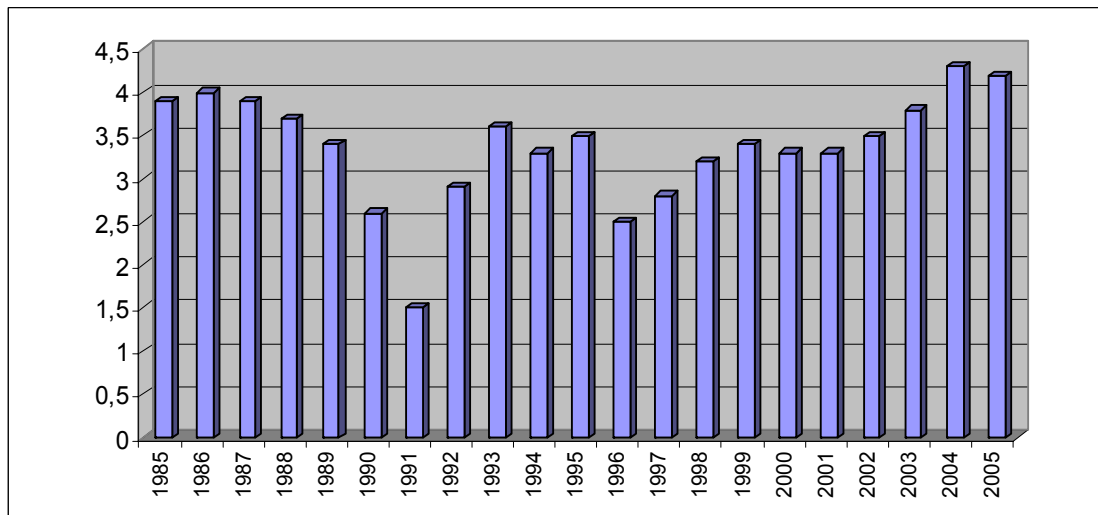
Фиг. 11. Внос на замразена скумрия през 2005 г.



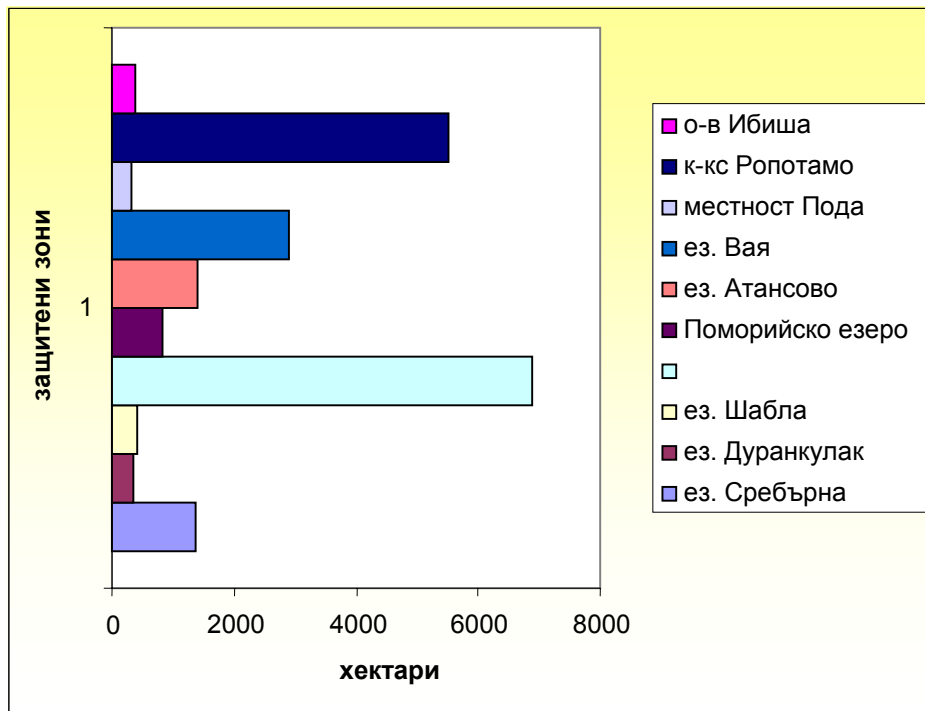
Фиг. 12. Внос на замразено филе през 2005 г.



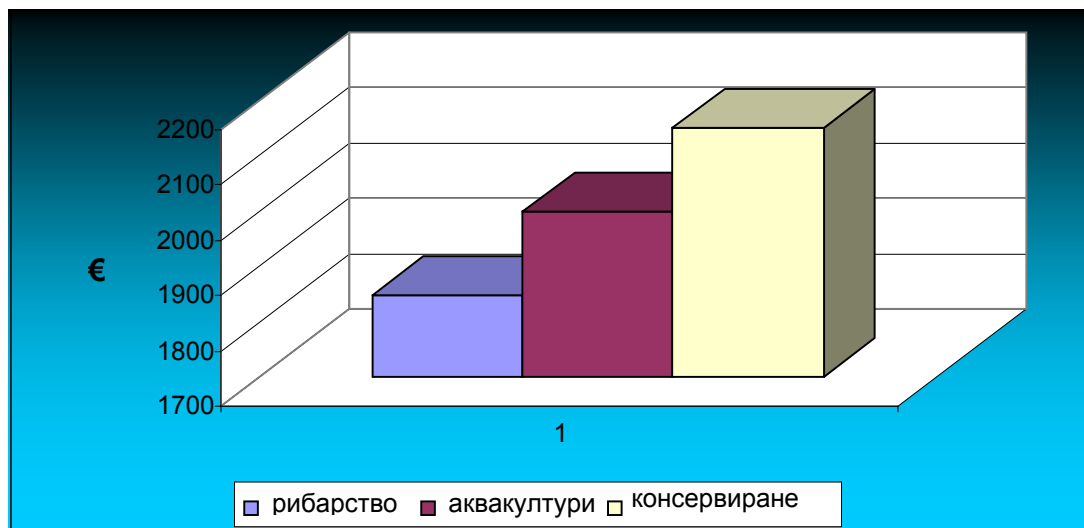
Фиг. 13. Консумация на риба на човек по години в България.



Фиг. 14. Защитени зони.



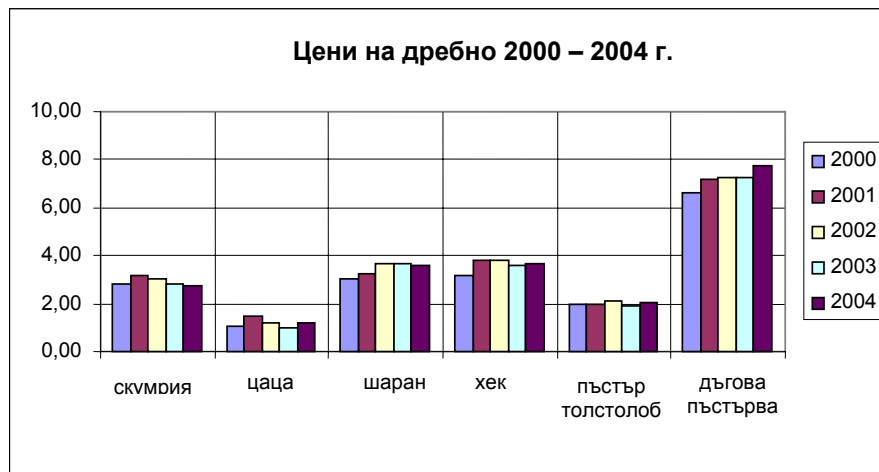
Фиг. 15. Доходи на заетите в подсекторите рибарство, аквакултури и консервиране.



Фиг. 16. Потенциални региони в страната, които ще се повлияят благоприятно от ос 4.

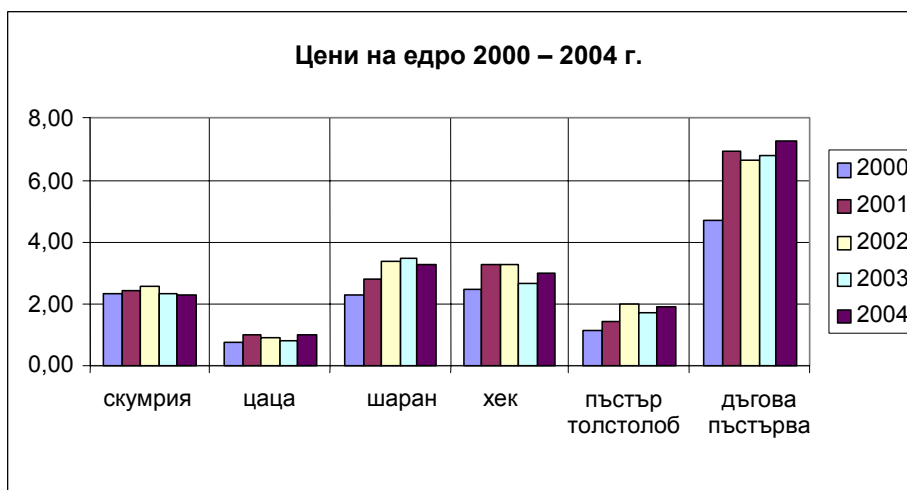


Фиг. 17. Цени на пазара за риба на дребно в лв., 2000 – 2004 г.



Забележка: 1 EUR = 1,955 BGN

Фиг. 18. Цени на пазара за риба на едро в лв., 2000 – 2004 г.



Забележка: 1 EUR = 1,955 BGN